70-LETNICA GORNJESAVSKEGA PLANINSTVA

1973 6

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIII

P L A N I N S K I V E S T N I K

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

Dr. Miha Potočnik	Pozdrav jubilantom	285
Stanko Ravnik	Jesenice, mesto pod Karavankami	286
Janez Krušič	V stenah nad Krmo	288
Uroš Zupančič	Utrinki iz zgodovine	291
Maks Dimnik	Po zasneženih grebenih od Visoke Ponce do Jalovca	293
Stanko Ravnik	Trije neslavni jeseniški planinci	297
Ciril Praček	Dolge poti	298
Mitja Košir	Spomini ostanejo	301
Pavle Dimitrov	Visoki cilji	304
Milan Fulle	V Stenarju	307
	Ob 70-letnici PD Kranjska gora	308
August Delavec	Triglavska podružnica – PD Mojstrana	309
	25 let PD Javornik – Koroška Bela	311
Joža Robič	PD Gozd-Martuljek	312
Mitja Košir	Jeseničani in odprave	313
Uroš Zupančič	Iz kronike jeseniške GRS	314
Marija Krišelj	Troje srečanj	316
Ivan Šavli	Spomini	317
Dr. Cene Malovrh	Vlastu Kopaču ob šestdesetletnici	319
	Društvene novice	324
	Alpinistične novice	334
	Varstvo narave	336
	Iz planinske literature	337
	Razgled po svetu	339

Naslovna stran: Jesenice pod Karavankami – Foto Franc Crv

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojin, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US $). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Po mnenju Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/73 z dne 18. 1. 1973 spada ta publikacija med proizvode iz 7. točke 1. odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ 33-316/72).

LETO LXXIII | ŠT. 6 | LJUBLJANA | JUNIJ 1973

POSLOVNO ZDRUŽENJE ZA PROIZVODNJO MOČNIH KRMIL

P. O. BOX 453 — NAZORJEVA 12, LJUBLJANA — JUGOSLAVIJA

Telefoni: 23-251, 21-828, 23-202, 20-739 — Telegrami: KRMA Ljubljana — Teleprinter: 31229 univit

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

73. LETNIK

6 1973

POZDRAV JUBILANTOM!

Planinska društva in planinci v gornjesavski dolini – Javornik in Koroška Bela, Jesenice, Hrušica, Mojstrana – Dovje, Gozd – Martuljek, Kranjska gora, Podkoren in Rateče – so že od prvih dni slovenske planinske organizacije v Aljaževih časih bili in so še danes eden od glavnih nosilnih stebrov slovenskega planinstva. Ta vloga je povsem naravna, saj jo ukazuje neposredna bližina Julijskih Alp in Karavank. Prav tej dolgoletni prizadevni dejavnosti se moramo zahvaliti, da so Julijske Alpe s severa (z juga pa so jih enako prizadevno raziskovali, opremljali in oskrbovali Bohinjci, z zahoda pa po osvoboditvi izpod fašizma tudi marljivi Primorci) dandanes vkljub od daleč grozečim severnim stenam in prepadom tako prijazno negovane in opremljene z dobro oskrbovanimi planinskimi potmi, kočami in zavetišči. Z redkimi izjemami skoraj ni vrha, ni prelaza in ni škrbine, ki ne bi bila dostopna po lepo nadelani, zavarovani in zaznamovani stezi.

Skoraj na vseh naravno danih in z občutkom izbranih izhodiščih za planinske ture in njih končne ali vmesne postaje stoje planinski domovi, koče in bivaki za prijeten in pristen domač planinski počitek. Naše Julijske Alpe so širom po Evropi, pa tudi že zunaj nje, znane kot ene najbolj prijaznih, slikovitih in za planinski turistični promet opremljenih ter pristno oskrbovanih gorskih predelov v Alpah. So pa tukaj tudi še skriti, povsem prvobitni, od civilizacije nedotaknjeni kotički (Beli potok, Martuljek, Rokavi, Velika Dnina), ki jih moramo take tudi varovati in ohraniti. Tam so še vedno na razpolago vrhunski gorniški užitki in pristna naravna doživetja.

Pričujoča številka Planinskega Vestnika v posameznih prispevkih obuja precejšen del planinske zgodovine, ki se je ob trdem delu kovala v krajih pod julijskimi in karavanškimi vršaci in po njihovih planinskih prostranstvih. Morda bi še to in ono kdo lahko dodal. Jaz bi rad še posebej omenil odličen prispevek, ki ga je v dveh desetletjih med obema svetovnima vojnama dala podružnica Turistovega kluba »Skala« na Jesenicah. Bila je bistveno udeležena pri razvijanju moderne alpinistike. Z njo so domači plezalci dokončno prevladali nad tujimi prvopristopniki in osvajalci naših vrhov, sten in grebenov. Opravila je pionirsko delo za alpsko in visokogorsko smučanje, pri katerem je nekdanja skalaška koča na Rožci predstavljala živahno središče za ustvarjalne planinske sestanke in sproščena tovariška srečanja, potem umetniško, fotoamatersko delo, ki je v mojstrih Slavku Smoleju in Jaki Čopu ml. dosegla vrhunsko kakovost, in končno pri gradnji naših tako domačih in priljubljenih skalaških bivakih v Veliki Dnini, pod Škrlatico, na Jezerih, na Gruntu pod Rokavi, za Akom v Martuljku in na Rušju pod Stenarjem in Dolkovo špico. Pri vsem tem bodo z zlatimi črkami ostala zapisana imena predsednika Miha Čopa, bratov Joža, Jaka in Albina Čopa, Matevža Freliha, Draga Koreninija, Stanka Ravnika, Andreja Moreta, Cirila Pračka, Staneta Koblarja, Maksa Medje, Jožeta Truhlerja, Boga Homovca, Janeza Brojana, Mihe Ariha, Maksa Dimnika, Slavka Smoleja, dr. Aleša Stanovnika in še veliko drugih požrtvovalnih, skromnih planinskih delavcev in aktivistov. To je bila res junaška in nad vse delovna doba. Delovanje podružnice T. K. Skala na Jesenicah je posrečeno dopolnjevalo in bogatilo delo podružnice SPD in je bilo vedno prijateljsko, nikdar ga ni kalilo ljubosumje ali nezdrava rivaliteta. Ti medsebojni odnosi so bili vedno tovariško vzorni, pri SPD na Jesenicah pa sta zanje z velikim posluhom skrbela starosti predsednik Ivan Šetinc in Ivan Pohar.

To so bili časi velikega idealizma, delovnega poleta, navdušenja pa tudi zdrave in vesele zabave in razvedrila po težkem vsakdanjem in vsakotedenskem delu v industrijsko razviti dolini.

Vsa bogata zgodovina zgornjesavskega planinstva nam je porok, vzpodbuda in zagotovilo za naprej, kajti še veliko napornega in nehvaležnega dela čaka podjetne planince v teh klasičnih planinskih krajih. Nismo še obnovili koče na Golici, v Mlinci

pod Kepo, Erjavčeva koča na Vršiču še čaka na povečanje in sanacijo, prav tako koča pod Špičkom in koča v Krnici. Aljažev dom v Vratih je že prestar in pretesen itd. itd. In kje so še druge: vzgojne, kulturne, propagandne, naravovarstvene, alpinistične, gorskoreševalne in podobne naloge, ki jih je nenehoma treba nadaljevati, izpopolnjevati, širiti in obnavljati. Dela na pretek.

Dandanes so razmere seveda že precej drugačne kot nekoč in planinski organizatorji ter aktivisti v planinskih društvih se ne morejo ozirati samo nazaj v zgodovino in tožiti za »starimi dobrimi časi«, čeprav morajo marsikdaj skakati čez zelo visoke ovire in treti zelo trde orehe. To pa s klasično vnemo in idealizmom prav radi delajo, saj vidijo, da vedno večje množice delovnih ljudi in mladine redno zahajajo na gorske ture, pohode in izlete ter se navdušujejo ob prvobitnih naravnih lepotah in doživetjih v našem gorskem svetu. Taki ljudje so tudi najboljši in najproduktivnejši delavci na svojih delovnih mestih in najbolj zavedni ter požrtvovalni samoupravljalci. Čeprav je mnogokdaj in mnogokje pri dodeljevanju sredstev planinstvo še zapostavljeno in prevladujejo spektakularne in atraktivne športne igre in dejavnosti za pasivno zabavo množic, planinci prav dobro vemo, da je aktivno gibanje in zdrav, sproščen napor v svobodni gorski naravi tisto, kar privablja vedno nove in nove trume obiskovalcev v gorski svet. Smotrna, zdrava in aktivna uporaba prostega časa v gorah je najuspešnejša in najučinkovitejša življenjska naložba! Zato se vedno – družbeno in moralno – »splača« za to delati in se žrtvovati.

Živimo v času mnogih sprememb in tudi nevšečnosti, ki jih zlasti delovnemu človeku prinaša stehnizirano, supercivilizirano in skomercializirano sodobno življenje. V tem vrvežu tem bolj potrebujemo vsaj od časa do časa blažilno tolažbo in sprostitev v svobodi, dobrotljivi naravi. Pri tem so nam naše slovenske gore na srečo vedno pri roki in vedno v največjo pomoč. In nič se ne sramujmo, če smo pri tem kdaj še lahko sentimentalni in romantični. Tudi to nam je kot ljudem še prav tako potrebno kot čisti zrak in kot bistra voda, ki nam jih tudi že zmanjkuje. Tudi duša mora dihati, če ne se bo zadušila! In če bo duša umrla, tudi telo ne bo moglo preživeti.

Stanku Ravniku in jeseniškim planincem sem pravzaprav obljubil, da bom za jeseniško slavnostno številko Planinskega Vestnika pripravil intervju s Čopovim Jožem o tem, kaj on kot starosta gorenjskih in slovenskih planincev misli o današnjem planinstvu in kaj sporoča zlasti mladini. Ko smo mu zadnjič voščili za njegovo osemdesetletnico, sem ga o tem povprašal. Bil je zelo kratek:

»Vedno sem poudarjal in naglašal srčno kulturo in dober značaj, ki naj predvsem odlikuje vsakega planinca. Vsem jeseniškim in slovenskim planincem privoščim, da bi živeli tako veselo in brezskrbno, pa tudi pošteno, kot smo nekdaj mi. In naj se ne ‚sekirajo' preveč, naj raje več v hribe hodijo!«

Severnim čuvarjem naših čudovitih Julijskih Alp in zapadnih Karavank se ob sedemdesetletnici za opravljeno planinsko delo zahvaljujemo in želimo še veliko delovnih uspehov ter planinskega veselja – vsi slovenski planinci!

dr. Miha Potočnik
predsednik Planinske zveze Slovenije

JESENICE, MESTO POD KARAVANKAMI

Meje jeseniške občine se raztezajo na vzhodu od vasice Rodine in zeleniških smučišč prek Žirovnice, Koroške Bele in vse do državne meje v Ratečah. Železarsko središče Jesenic je stisnjeno med Mežakljo in Mirco. Mežaklja zapira Jesenice proti jugu, lepa gora, bogata s planinsko floro, prostranih gozdov in pašnikov. Da so na Mežakliji tudi še kraške jame, je le malo znano in čakajo že stoletja na korajžne jamarje, da bi jih raziskali. Na severu so Jesenice stisnjene pod Mirco. Ta se prek Sedem grabnov združi s Španovim vrhom in prek Savskih jam v Karavanke.

Govoriti o lepoti železarskih Jesenic je težko. So zaprašene z rdečim rudnim prahom in zakajene, a to je utrip in značaj kraja, kruh za desettisoče daleč naokoli. Zgodovinarji so ugotovili, da so v okolici Jesenic talili železno rudo in kovali železo že pred 3000 leti. Znano je, da je peljala pot skozi Jesenice že v davnih časih in da sta celo brata Ciril in Metod rajžala na Češko prek Jesenic in naprej po gornjisavski dolini. Izpričano je, da so v drugi polovici 8. stoletja gospodarili na Gorenjskem Franki. Nemška posvetna in cerkvena gosposka je vdrla v naše kraje. S seboj so pripeljali lovce, oglarje, rudarje in druge stanove. Jesenicam in njeni okolici so gospo-

dovali grofje iz Ortenburga in Belopeška zemljiška gospoda. V tem obdobju so se v naše kraje naselili podložniki nemških dežel, katerim so se priključili še Furlani in Italijani. Jesenice so bile takrat samo izhodiščna točka. Življenje je cvetelo v tistem času le v rudarskem naselju – danes idiličnem kraju Planina pod Golico. Rudarjem in fužinarjem na Planini pod Golico je podelil ortenburški grof Friderik z »Rudarskim redom«, z dne 24. avgusta leta 1381 (izvirnik te listine se nahaja v Tehničnem muzeju v Münchnu) posebne pravice. Plačilo je bilo določeno v denarju in blagu za delo v rudnikih in na fužinah. Oproščeni so bili »tlake« in »desetine« od pridelkov in vojske in imeli še druge ugodnosti.
Šele leta 1581 zasledimo, da je obratoval plavž, kjer so talili rudo po brescianskem načinu. Obstajajo listine, iz katerih je razvidno, da je že leta 1538 cesar Ferdinand I. izdal fužinarju Bucelleniju dovoljenje, da sme prenesti svojo dejavnost od Planine pod Golico na Jesenice in da ob Savi postavi plavž. Pred prehodom v 17. stoletje so vse rudarske pravice imeli Bucelleniji, pozneje Belgijec Ruard in nato Ljubljančan baron Zois. Za časa barona Zoisa je bilo središče železarstva v Bohinjski dolini, šele ko so leta 1890 pogorele fužine v Boh. Bistrici, so Jesenice, ki so imele dovolj vodne energije, prevzele vodstvo železarstva na Gorenjskem. Leta 1869 so se vse gorenjske železarne (Kropa, Bohinj, Radovna, Jesenice, Tržič) združile v enotno organizacijo »Kranjska industrijska družba« s sedežem v Ljubljani. Seveda so delnice te družbe romale iz Ljubljane na Dunaj, po prvi svetovni vojni celo v Italijo in nato v Celje in Ljubljano nazaj. Druga svetovna vojna je omogočila, da je železarstvo končno le prišlo v roke tistih, ki so skozi stoletja ustvarjali vse te naprave.

Faksimile zapisnika iz l. 1903

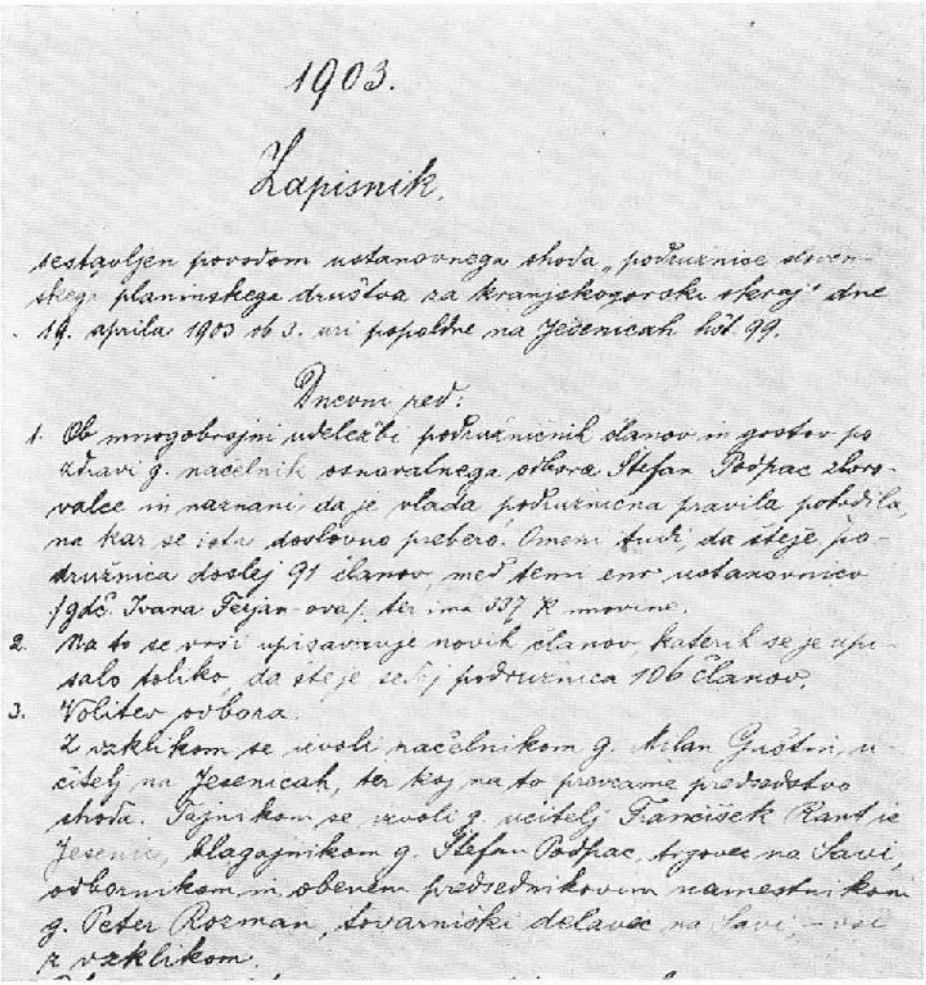

1903.

Zapisnik,

sestavljen povodom ustanovnega shoda „podružnice slovenskega planinskega društva za kranjskogorski okraj" dne 19. aprila 1903 ob 3. uri popoldne na Jesenicah hšt. 99.

Dnevni red:

1. Ob mnogobrojni udeležbi podružničnih članov in gostov pozdravi g. načelnik osnovalnega odbora Stefan Podpac zborovalce in naznani, da je vlada podružnična pravila potrdila, na kar se ista doslovno prebero. Omeni tudi, da šteje podružnica doslej 91 članov, med temi eno ustanovnico /gdč. Ivana Ferjan-ova/, ter ima 337 K imovine.
2. Na to se vrši upisavanje novih članov, katerih se je upisalo toliko, da šteje sedaj podružnica 106 članov.
3. Volitev odbora.
Z vzklikom se izvoli načelnikom g. Milan Guštin, učitelj na Jesenicah, ter koj na to prevzame predsedstvo shoda. Tajnikom se izvoli g. učitelj Frančišek Rant ic Jesenic, blagajnikom g. Stefan Podpac, trgovec na Savi, odbornikom in obenem predsednikovim namestnikom g. Peter Rozman, tovarniški delavec na Savi, – vsi z vzklikom.

Niso pa Jesenice samo železarsko mesto. Jesenice so važno prometno križišče, saj je nekoč bila živahna povezava po železnici Jesenice–Trbiž–Videm (Udine), dalje Jesenice–Boh. Bistrica–Gorica–Trst, danes je v istem obsegu pri življenju le še proga Jesenice–Ljubljana in Jesenice–Beljak ali Celovec. Cesta je še ista, po kateri sta šla Ciril in Metod, le da je obremenjena z domačim in mednarodnim avtomobilizmom. Jesenice so tudi važno kulturno in športno središče Gorenjske. Same Jesenice štejejo nekaj prek 27 000 prebivalcev, v večini industrijskih delavcev, kmetov pa skoro ni.

V drugi svetovni vojni so Jesenice dale številne borce, iz katerih sta izšla tudi narodna heroja Tomaž Werdnik in Jože Gregorčič. Mnogo je bilo izseljenih in interniranih po raznih taboriščih smrti. Po vojni so Jesenice bile hitro usposobljene za proizvodnjo železa. Prispevek Jesenic za obnovo porušene domovine ni bil ravno majhen. Danes so Jesenice pred veliko nalogo, mestni očetje bi radi modernizirali železarno in razvili turizem, v gornjesavski dolini, ki je ena najlepših v Evropi. Nimajo pa Jeseničani sreče s trgovino, tu jim sosedi radi posnamejo smetano.

Stanko Ravnik

V STENAH NAD KRMO

JANEZ KRUŠIC

Ljubim gore, ker so del mojega bistva,
okamenelo hrepenenje višav
in visoka pesem naše zemlje.
(Boštele)

Zadnja leta. Sončna reber v Rodinah. Počasi, zelo počasi je zrastel nov dom. Koliko truda, znoja in samoodpovedi! Vsa ta leta gradnje pa so mi pogledi uhajali na jugozahodno stran, kjer se pne v nebo silno triglavsko pogorje in samotna martuljška skupina. V mislih sem se sprehajal po ljubljenih gorah. Ali so mi res ostali le še spomini na dejavnost v kamnitih robeh, katerim sem posvetil najlepša leta svojega življenja? Ne, goram se ne bom odpovedal. Dokler bom zmogel...

7. maj 1972. S prijatelji in drugimi udeleženci smučamo srečni in razpoloženi z grebena Rži po planjah Apnenice »triglavski turni smuk« v dolino Krme. Na Vrtači v Zgornji Krmi zaostanem. Zazrem se v prepadno severozahodno ostenje Velikega Draškega vrha. Spomini se vračajo nazaj na 27. junij 1965, zdi se mi, kot bi bilo včeraj...

Skrajni levi steber Velikega Draškega vrha

Iščemo nevarnosti, ne zaradi smrti,
temveč zaradi življenja, ki je tam v
strmih stenah najbogatejše in najglobljе.
To je naše veliko doživetje.
(Sild)

Prenočili smo na Zasipski planini. Še pred svitom smo že prtili svojim ciljem nasproti. Večja skupina jeseniških gornikov je takrat plezala smer Jesih–Potočnik v Debeli peči, Viktor in Jerca sta se zadovoljila s Kovinarsko potjo na Lipanjski vrh, štirje pa smo izbrali dve smeri v severozahodnem ostenju Velikega Draškega vrha. Oba Jožeta (Oman in Bernard) sta plezala zelo težavno smer Vauken–Verovšek s svojo izstopno varianto, midva s Tinetom Župančičem pa izredno težko smer po skrajno levem stebru. Srečno – sčakamo se na vrhu!

Prijatelja sta izginila za bližnjim skalnim robom. S Tinetom sva se navezala. Steber ni bil videti prav nič prijazen. Res, za vsak raztežaj sva se morala krepko boriti s strmimi pragovi, kamini, platmi in previsi. Lahki metri so tod sila redki. Počasi sva pridobivala na višini. Sprožen kamen je sikaje premeril globino v prostem padu in se zabil šele spodaj na melišču. Izpostavljenost je naraščala. Neverjetno, kako beži čas pri težki plezariji. Končno sva priplezala v lažji svet v gornjem delu stene. Zaprodena polica in razčlenjeno rdeče pečevje naju je zvabilo proti levi, kjer je bil rob stene bližje. V zaprodenem žlamborju sem varoval Tineta, ki je lezel proti levi prek rjavega praga. Zdajci se mu odlomijo krušljivi, nezanesljivi oprimki in stopi – oboje hkrati. Tone omahne iz praga in zdrsne po lažjem terenu v žleb, ki se prek roba požene navpično nekaj sto metrov do podnožja stene. Preblisk skozi možgane: Konec! Nagonsko sem skrajšal ohlapno vrv in se še bolj prižel k razdrapani steni.

Tine je izginil čez rob. Vrv se je napela kot struna. Močan sunek, ostra bolečina v dlaneh in rami. Čudno, ni me vrglo iz stojišča... Ovedel sem se. Tine-ee! Od nasprotne stene se je odzval le odmev – nato moreča tišina. Ali visi pod žlebom mrtev? Groza! Na ponovni klic slišim slabotni odziv: Ja, popusti! Živ je, sem se razveselil kot otrok. Počasi sem popustil vrv. Pristal je na neki polički nad prepadom. Kako je – si ranjen? Levo koleno je poškodovano, boli – ne bom mogel več plezati! Poizkusi! Res, po centimetrih sem skrajševal vrv, celo večnost. Pokazale so se tipajoče roke, nato bleda, skuštrana glava. Kar po eni nogi in rokah se je ob napeti vrvi priplazil z nadčloveškim naporom in voljo do mene. Obvezal sem mu zevajočo rano na kolenu. Drugače je imel le lažje odrgnine po rokah. Sedaj šele sva se ovedla, da sva za las ušla smrti. Trenje vrvi prek praga je omililo sunek, da me ni vrglo Kaj sedaj? Prijateljev, ki plezata kakih 200 metrov za robom, ne bi priklicala, imata dovolj opravka s svojimi težavami. Torej morava iz stene – sama. Plezal sem naprej po skrajno krušljivem terenu, dva, tri raztežaje, splezal skozi gladek, moker preduh, ki je bil delno zatrpan s snegom. V njem nisem štedil s klini. Moram rešiti prijatelja. In bil sem na robu stene – v travi ob rušju... Ob vrvi je brez tarnanja splezal tudi Tine. Rešila sva se sama. Malo kasneje sta višje izstopila iz stene tudi oba Jožeta, nato nam je prišel nasproti iz Lipanjskega vrha še skrbni Viktor. Tine je bil s svojimi močmi na koncu. Kmalu se bo znočilo. Viktor in Bernard sta ostala pri ponesrečencu, midva z Omanom pa sva odhitela v vojašnico na Rudno polje po pomoč. Računal sem, da bova tam dobila vojake-prostovoljce, ki bodo z lučmi in nosili takoj odšli z nama po ponesrečenca. Račun brez krčmarja! Ni bilo komandirja. Razočarana sva pozno ponoči le priklicala po telefonu jeseniško gorsko reševalno.
Ob svitu naslednjega dne smo z jeseniškimi reševalci že spešili vkreber čez Njivice vse do roba stene Velikega Draškega vrha. K sreči ni bila premrzla noč. Reševalci in neprespani plezalci smo nato akcijo hitro in dobro opravili.

Zamišljen sem odsmučal z Vrtače za tovariši v zatrep Krme. Gora ni hotela...
Na Zasipski planini nas je po uspešnem turnem smuku sprejelo zgodnje cvetje prebujajoče se pomladi. Obsedel sem na razpadajočem deblu viharnika in se zagledal v ustromljeno ostenje Debele peči. Same znane poteze v obrazu gora, po katerih smo plezali s prijatelji. Spet so se prebujali spomini. Najbolj živo je izstopal vzpon v Trapezu.

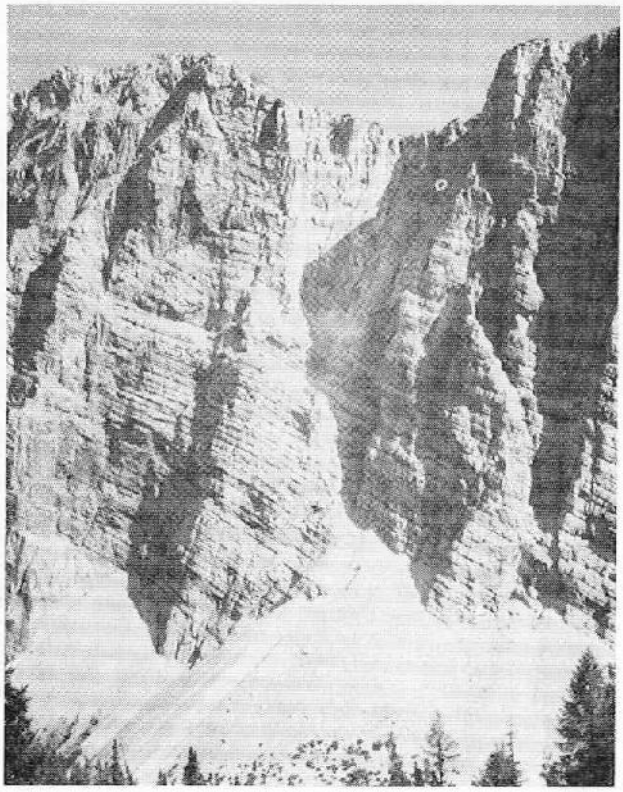

Del SZ ostenja Malega in Velikega Draškega vrha.
O Mesto, kjer je padel T. Župančič.

Foto Jaka Čop

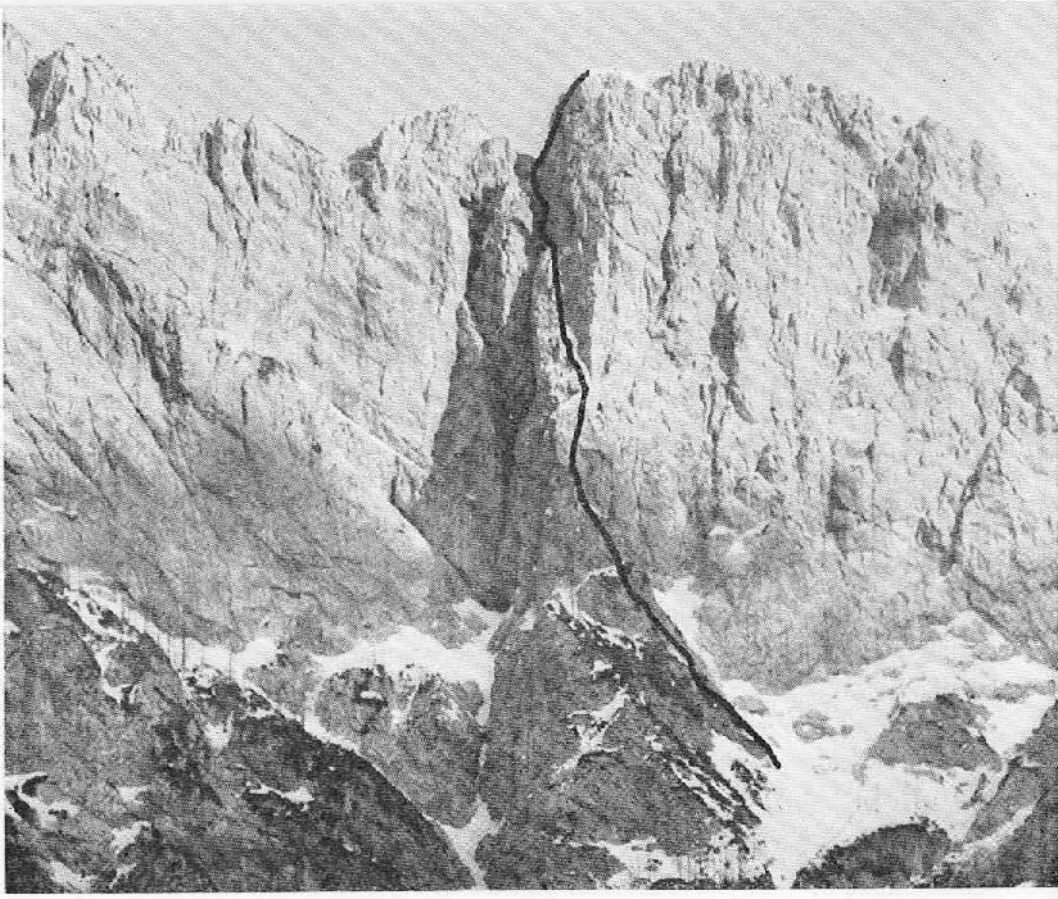

Smer po levem stebru Trapeza Debele peči — Foto Jaka Čop

Nova smer v levem stebru Trapeza Debele peči

Pot v gore je naša sreča – naša nesreča.
Saj moramo hrepenenje potešiti le z dejanji.
Toda mi hočemo dni, ko še ne vemo zjutraj,
kakšno bo plačilo večera.
(B. Ljubo)

Tine se je hitro izlizal. Prava gorenjska korenina! Že pomladi in v zgodnjem poletju 1966 smo pridno trenirali za odpravo v Kavkaz. Neuhojeni severni steber Trapeza v Debeli peči mi ni dal miru. Dogovorila sva se s Tinetom za junij 1966 – morda uspeva. Plezala sva par raztežajev. V plateh nad Orlovim gnezdom naju je iznenadil rahel dež. Pustila sva vso kovačijo v votlinici in se spustila ob vrvi čez preplezana težka mesta.

Mesec dni kasneje sta šla ponjo Tine in Marjan. Nista prišla višje. Steber je sameval – problem je ostal nerešen.

V ospredje so prišli novi cilji v Kavkazu – Koštantau, Dyhtau, nova smer v Gestoli, nova smer v Spodnjem Rokavu, nekaj čudovitih plezarij v Dolomitih in novi vzponi v Lepem Špičju in Trentskem Pelcu.

Šele konec junija 1968 sva se z Omanovim Jožem spomnila na nedokončano smer v stebru Trapeza.

S prijatelji smo prenočili v šotoru na Zasipski planini. Še pred svitanjem sva z Jožem že šarila okoli Kovinarske koče. Za tako zgodnji čas je bilo pretoplo, gora pa se je držala megla. Po zložni lovski stezi sva hitela vse do vstopa. Iz goste megle je rahlo rosilo. Dolgo sva čakala izboljšanja. Trop gamsov, ki je prečil plati nad nama, je prožil kamenje, da sva morala iskati kritje. Ali je v takem mrču sploh pametno vstopiti? Poizkusiva, vrneva se še vedno lahko! Kar s precejšnjo zakasnitvijo sva nato plezala nenavezana vse do vrha podnožne glave. Tudi vreme se je začelo boljšati, megle izginjati. Sedaj pa zares! Jože je bil prek previsa do Orlovega gnezda kaj hitro. Tudi težka poč v plateh ga ni dosti zaustavljala, saj si je pomagal s klini, ki so ostali

od prejšnjih poizkusov. Jožu je treba priznati, da je odličen plezalec, skoro preveč predrzen – na račun varnosti. Ob zadnjem klinu z vponko je varoval. Sledile so težke, izpostavljene prečnice in plati z neznatnimi razčlembami, kjer špranje za klin skoro ne najdeš. Jože si seveda ni delal problemov – preplezal jih je prosto. Sledili so raztežaji po zelo strmem, a bolj razčlenjenem terenu, vse do izstopnega žleba. Tudi v tem vršnem luskastem krušljivem terenu se je Joža odlično znašel. Dosegla sva škrbino nad žlebom na robu stene. Krepko sva si segla v roke, saj sva uspela v zelo kratkem času preplezati težki steber, ki se je tako dolgo uspešno branil. Seveda nisva pozabila zgraditi skalnega možica, ki bo ostal na mrtvi straži na robu stene. Skozi rušje na robu sva se zbasala na vrh Trapeza, nato pa skočila še na pravi vrh Debele peči.

Sestop po Kovinarski poti s težkima oprtnikoma skozi segreto rušje nazaj v Krmo ni bil užitek. Spominjal naju je na težko delo jeseniških martinarjev v grapi. No, minilo je tudi to.

Nad Krmo pa je strmolel v sinje nebo od zahajajočega sonca ožarjeni steber Trapeza, kateremu sva z Jožem vzela skrivnost...

Tehnični opis – levi steber Trapeza v Debeli peči.

Od Kovinarske koče po lovski stezi do plati v vpadnici stebra (2 uri). Čez zložne plati in razčlenjenega z rušjem poraslega pečevja na vrh podnožne glave (pol ure). Iz škrbine v masivu stebra, čez gladki prag (K) in plitvega žleba do Orlovega gnezda na desni strani. Naprej čez previs, po kaminu, plitvi zajedi in gladkih, slabo razčlenjenih plateh – zelo izpostavljeno proti desni navzgor (V). Sledijo trije raztežaji po zelo strmem, toda bolj razčlenjenem pečevju proti levi navzgor. Prestop v luskasti, zelo krušljivi nevarni žleb, ki privede v škrbino na rob stene (možic). Skozi rušje po robu ca. 40 m na vrh Trapeza. Čas plezanja 5 ur (vključno s podnožno glavo). Skala masivna, razen izstopnega žleba. Težavnost IV z več mesti V. Deset klinov ostalo v smeri. Plezala 30. junija 1968 Jože Oman in Janez Krušič. Čez 14 dni so smer ponovili Marjan Manfreda, Marjan Zorč in Tine Zupančič v sedmih urah. Nekaj mest so ocenili s V+.

UTRINKI IZ ZGODOVINE

UROŠ ŽUPANČIČ

Bohinjski kosezi, pastirji, zakoniti in divji lovci, tovorniki, rudarji in fužinarji, delovni ljudje iz zakajene doline med Mežakljo in Golico so se zgodaj odzvali klicu svetovnega planinstva.

1.

Pred 164 leti na vrhu Triglava

25. avgusta 1778 je pripeljal »ta ve'ki Jurjevec« Luka Korošec svoje ljudi na Triglav. Leta 1808 sta prišla v Bohinj kaplanovat brata Jakob in Janez Dežman, učenca in prijatelja našega prvega pesnika Valentina Vodnika. Ivan, starejši brat, je prišel na Bistrico, Jakob pa je kaplanoval v bohinjski Srednji vasi. Še istega leta ju je vodil najslavnejši bohinjski vodnik Anton Kos proti Triglavu. 1. septembra 1808 ga je dosegel samo mlajši Jakob Dežman. Jakob Dežman je bil tako pri svojih 26 letih prvi slovenski razumnik, ki se je povzpel na vrh Triglava (Lovrenc Willomitzer se je rodil na Madžarskem, Baltazar Hacquet je bil Francoz iz Bretagne). Srečni in navdušeni pristopnik je napisal svojemu dobrotniku, profesorju in prijatelju Valentinu Vodniku prvi planinski članek, v katerem je opisal ta vzpon.

Ivan Dežman, kateremu pred 165 leti ni uspelo priti z bratom Jakobom in vodnikom Antonom Kosom na vrh Triglava, je bil še istega leta iz Bistrice službeno premeščen na Jesenice.

Še istega leta, 21. septembra 1808, je Anton Kos pripeljal na vrh Triglava našega prvega planinca svetovnega imena Valentina Staniča.

Kar Ivanu Dežmanu ni uspelo pri prvem poizkusu, 1. avgusta 1808, mu je z večjo radostjo in srečo uspelo naslednje leto, 8. avgusta 1809, pred 164 leti. Na vrhu Triglava je napisal vzpodbudne in pomembne besede: »Moje največje veselje je na gorah!«

2.

Pred 70 leti, 19. aprila 1903 na Jesenicah 91 planincev

Preteči je moralo skoraj sto let, preden so jeseniški železarji začeli uresničevati zapuščino Ivana Dežmana.
19. aprila 1903 so na Jesenicah ustanovili deseto samostojno podružnico slovenskega planinskega društva za ves tedanji kranjskogorski sodni okraj, ki je segal od Radovljice na vzhodu do Bele peči na zahodu, to je nekdanje kranjskokoroške meje.
Že na prvi seji so se planinci odločili, da na Golici zgrade prvo slovensko planinsko postojanko na ogroženih Karavankah. Spodnja koča na Golici, ki je bila zgrajena že leta 1892, je dobila za sosedo na vrhu Golice 18. junija 1905 Kadilnikovo kočo. Veselje pa je trajalo le kratek čas, osrednje planinsko društvo v Ljubljani si je lastilo kočo. Spori so hromili ustvarjalni polet ljubiteljev gora v Dolini pod gorami.
Sedež planinske podružnice je bil leta 1908 prenesen iz Jesenic v Kranjsko goro, kjer je prevzel krmilo v roke tamkajšnji župan in predsednik Turističnega društva dr. Josip Tičar. Kar ni uspelo župniku Aljažu, ki je že prej postavil Aljažev stolp na Triglavu in uredil Staničevo zavetišče pod Triglavom in zgradil »kočo vseh koč«, Kredarico in tri Aljaževe domove v Vratih, je nadaljeval Josip Lavtižar v Planici in dokončal Josip Tičar na Vršiču.
Uspešno delo novega, pomlajenega vodstva podružnice SPD v Kranjski gori se je odražalo z dograditvijo slovenskega planinskega doma, sedanjega Tičarjevega doma na Vršiču (4. avgusta 1912) in ustanovitvijo naše prve gorske reševalne postaje v Kranjski gori (16. junija 1912).

3.

Po letu 1918

Po letu 1918 so se vračali mladi ljudje iz karpatskih, soških in dolomitskih bojišč. Izgubili smo Tičarjev dom na Vršiču in dobili staro Vossovo, zdaj Erjavčevo kočo, Riemlovo kočo na Gozdu in spodnjo kočo na Golici.
Planinci iz Rateč, Dovjega in Mojstrane, Javornika in Koroške Bele so izrazili željo po osamosvojitvi.
Na Jesenicah je bila 16. marca 1924 ustanovljena samostojna, jeseniška podružnica SPD, 8. januarja 1928 so na Dovjem in v Mojstrani ustanovili samostojno triglavsko podružnico SPD, leta 1933 je bilo v Ratečah ustanovljeno samostojno planinsko društvo. Planinci iz Javornika in Koroške Bele so pokazali voljo po samostojni planinski organizaciji, hoteli so uresničiti svoje načrte v Medjem Dolu.
Skupaj s skalaši so uspešno propagirali in razvijali smučarski šport in alpinizem, vidno in pomembno vlogo so odigrali pri snemanju prvih slovenskih igranih celovečernih planinskih filmov, V Zlatorogovem kraljestvu in Triglavske strmine (1931 in 1932). Naši plezalci so nenehno sestavljali naše prve planinsko alpinistične odprave v Dolomite in švicarske in francoske Alpe, bili so naši najboljši, gorski reševalci. Miha, Jože in Jakec Čop so predstavljali vse najboljše v GRS, plezalnem športu in alpinizmu ter odlični planinski fotografiji. V svojih vrstah smo imeli tudi »očeta bivakov« Dragota Koreninija in vrsto drugih zaslužnih planincev.
Planinci in alpinisti iz naših vrst so uspešno izvedli med obema vojnama več delovnih akcij, tečajev, predavanj, odprav in plezalnih šol. Nenehno so uspešno z minimalnimi sredstvi popravljali stare planinske postojanke in skupaj s skalaši zgradili dvoje zavetišč in kočo na Roščici.
V času NOB so žrtvovali svoja mlada življenja mnogi najboljši iz naših vrst, Matevž Frelih, Miha Arih, Janez Mrak...
Po osvoboditvi smo organizirali 25 Titovih triglavskih štafet in sedem zimskih spominskih pohodov na Stol, »Triglavski udarniški dan«, »Knjižni dar za Trento«, »Svobodni Triglav«, prvi in edini »Mladinski planinski tabor« v Martuljku, razstave, izlete in predavanja. V naših vrstah je bil tvorec koče pod Špičkom in eden od tvorcev slovenske planinske transverzale Anton Blažej. Zgradili smo štiri bivake, kočo na planini Zadnji Vogel in Kočo na Španovem vrhu, obnovili kočo pri izviru Soče in zgradili nov Tičarjev dom na Vršiču. Pomagali smo PD PTT pri postojanki na Solni glavi. Zgradili smo jeseniško, Kopišarjevo in jubilejno planinsko pot po policah Prisojnika.
Iz korenin matičnega planinskega društva, ustanovljenega 19. aprila 1903, je vzklilo med obema vojnama leta 1924 še novo PD Jesenice, leta 1928 PD Dovtje-Mojstrana in leta 1933 PD Rateče-Planica, ki pa je kmalu zamrlo. Po osvoboditvi se je leta 1947 ustanovilo še PD Javornik-Koroška Bela, ki se je naglo razvilo v eno izmed najaktivnejših planinskih društev na Gorenjskem, in PD Gozd-Martuljk.
Trikratno rojstvo jeseniškega planinstva je najboljše jamstvo, da smo na pravi poti in v pravi plezalni smeri.

PO ZASNEŽENIH GREBENIH OD VISOKE PONCE DO JALOVCA

MAKS DIMNIK

Po dolgih gorniških letih in mnogih doživetjih v gorah, ki so se tako neznansko hitro zavrtela v preteklost, da sam ne veš, kdaj si bil prisiljen obesiti cepin, dereze in kline v omaro, tehtam v sončnih zimskih dneh pripovedi mladih o njihovih poteh v zasnežene gore. Tako mi je ob tem, kot bi bil še vedno vsakokrat sam zraven, poln tiste mladostne zagnanosti, neugnane sile in neustavljivega hrepenenja, ki so nas vodila v čudovitih zimskih dneh in kristalnih nočeh na temena zasneženih gora.
Srečujem mlade, ko se vračajo z gora s težkimi oprtniki, premočeni in neprespani – vendar s prav takim žarom v očeh, zadovoljstvom in ponosom na opravljeno pot kot mi nekdaj. Takrat se mi zazdi, da med nami ni let ne zoba časa, tako enaki smo si v vsej svoji biti in želji za lepoto zimskega gorskega sveta. In v meni vstanejo spomini na eno najlepših zimskih doživetij v naših gorah.

– – –

Februarski večer 1943. V poslednjih odtenkih zarje so žarela onstran planiške doline ostenja Travnika, Šit in Mojstrovke, v dalji pa kot en sam plamen stene Škrlatiške rajde, kot neponovljiva mavrica svetlobe vpeta v jekleno modrino zimskega neba. Na zahodu nad Mangrtom je plamenel ves svet nad mračnimi dolinami. Na zaledenelem grebenu Struga so se bliskali sneženi kristalčki, ki jih je veter odnašal čez robove. Vse drugo pa je potopljeno v neskončni gorski mir, brez zvoka, kot v vesolju.
Z mladostno ihto kopljeva z Miholom v grebenski zamet pod Škrbino med Zadnjo Ponco in Strugom. Izdolbla si bova lisičjo luknjo v stisnjeni sneg, kamor se bova zavlekla pred strupenim mrazom in počakala na jutrišnji dan. Drugega izhoda nimava, saj je najina zimska oprema tako borna.
Komaj premoreva tanko Zdarskyjevo vrečo, nekaj tablet metašpirita, hrana pa je okupacijsko skromna, trd črn kruh, kuhan fižol, saharin namesto sladkorja. Ne smem pa utajiti, da je Mihol na prav poseben način organiziral kuhano ovčje bedro in nekaj zaseke, kar nama daje veliko moralo. Priboljšek bova prihranila za slovesnejši trenutek na najini poti.
Še pred trdo nočjo sva si uredila jazbino, čeprav sva venomer pogledovala v osončene gorske rajde okoli naju. Tla sva postlala s premočeno vrvjo in plahto, skuhala sva si vroč čaj in pomirila lačna želodca. Počakala sva, da je ugasnil zadnji pramen zarje na Škrlatici, potem pa sva zazidala najin vhod v jazbino, se zvila v neločljiv klobčič oblačil in opreme, malo še pomodrovala in pričela čakati mraz in dolge nočne ure.
V polsnu sva obnavljala danes prehojeno pot. Še pred prvo zoro sva se skrivaje splazila iz Podkorena, v času ko so tudi nemške policijske patrulje raje čepele ob topli peči kot v globokih zametih na sledi za slovenskimi uporniki. S smučmi sva bila po bližnjicah kaj hitro pri planiških skakalnicah in še preden se je dobro zdanilo, sva bila navzlic precejšnjim oprtnikom že visoko pod Vratcami. Tu sva smuči skrila v krošnjo viharnika, saj jih na najini nadaljnji poti po grebenih planiških vrhov ne bova več rabila. Ko se vrneva, jih bova pa že poiskala.
Sončni žarki prelestnega zimskega jutra so naju ujeli v globokem žlebu, ki drži na severni greben Visoke Ponce. Smer sva poznala že od prej, to pot imava odlične snežne razmere, tako da hitro napredujeva. Sneg je enakomeren in ravno pravšen, da z udarcem čevlja dobiš varno stopinjo. Bala sva se kložastega zameta in pri vrhu trdega požleda, vendar sva imela odlične pogoje za hojo. Nisva rabila niti vrvi, dereze in cepin so zadostovali za povsem varen in hiter vzpon.
Šele na ostrem grebenčku, ko sva pokukala v mrzlo in temno dolino Belopeških jezer, sva malo duškala. Nekakšno zavetje pod zametom sva izrabila za ugoden počitek in ogled, pojedla sva malo mrzle polente in še mlačne kave in presrečna strmela v nebeški dan.
Pogled v zaledeneli severni greben Visoke Ponce nad nama naju je malo begal, vendar saj sva bila tako zagnana, mlada in močna. Pot sva delno poznala iz jesenskega potepanja po teh strminah, vendar je bilo danes vse pod snegom, vse zelo strmo in napeto kot lok iz doline v samo zimsko nebo nad nama.
Nekje v daljavi je zamolklo zabobnelo in se v stoterih odmevih odbilo od gorskih kulis. Zvok boga vojne je kruto vdrl v plemenito lepoto oblik in tajinstveno tišino gorskega sveta, ki jo je dotlej motil samo šelest snežnih kristalov posipajočega se

plaziča. Krutost človeka, ki je iznašel sredstva in orožja za uničevanje, naju je vrnila iz sanjarjenja o lepoti in plemenitosti v realni svet življenja in borbe.
Od tu dalje se je pričelo za naju resno delo. Greben se vzpne v precejšnji strmini; zasnežene vesine in požledene plošče, vrste zaledenelih kaminov in žlebov so naju vodile kvišku. Težave so bile, vendar jih je Mihol kot prvi mojstrsko pretental. Če ni šlo s silo ali tehniko, se je pregoljufal z nekakšno uporabo brezteže nega stanja. Priznam, da se do te tehnike nisem nikoli dokopal in sem se zato dostikrat čudil, kako se lahko nekje pride čez težave. Bila pa sva tudi tako zagnana in polna samozavesti in sposobnosti, da naju ni nobena stvar presenetila, še manj pa zaustavljala. Čim višje sva prihajala na zasneženem grebenu, tem več osončenega obzorja se je odpiralo pred nama. Čez Karnijske Alpe so se pokazali vrhovi Visokih Tur, Zahodni Julijci so pokukali čez Mangrt, povsod je bila razlita belina in blišč kristalnega zimskega dneva. Dolina od Mojstrane dalje in vsa Koroška so bile pod debelo megleno odejo, lepo je bilo gledati, kako so se jeziki megle stegovali po dolini Bele in čez Korensko sedlo. Najbrž je bilo spodaj strupeno mraz, tu v višavah je bilo prijetno, toplo in mirno. Le tu in tam je hušknil vetrič čez grebensko opast, curek snežnih kristalov se je zvrtinčil in iskreče padal v mračno neosvetljeno strmino pod nama. Pot po grebenu je taka, kot bi grabil za grivo iskrega belega žrebca in skakal v sedlo.
Vlak, ki je zaukal v Ratečah, naju je nekako povezal z dolino. Brnenje letal nekje visoko nama je bilo danes prav malo mar, samo nejevoljna sva bila, ker so naju ti zvoki spominjali na strahotni vojni čas. Zato sva še hitreje stremela kvišku, prek napete ledene vesine, stolpov v grebenu ter izpostavljenih opasti, dokler nisva končno le stopila na zasneženi vrh Visoke Rateške Ponce.
Prešerno sva zaukala na vrhu, nihče od žandarjev vsega sveta nama tu ne more blizu. Slepeča luč na osončenem vrhu naju je zajela tako, da je postalo vse pod nama in okoli naju tako majhno in nepomembno. Le vrhovi in rajde, kamorkoli seže pogled, sami stari znanci in spomini na doživeta pota.
Prvi pogled pa je vseeno veljal najini nadaljni poti. Greben se z vrha strmo prevesi v škrbino Srednje Ponce in zaledenele vesine so kazale kar precejšnje težave. Tam pa se nizajo vrste grebenov proti Strugu in Kotovi špici, v dalji kuka čez grebene prelestna oblika Jalovca, ki mu med našimi gorami ni para. Presneto daleč in odljudna je videti od tu najina nadaljna pot, a najbolje je poizkusiti in si prehode priboriti z zagnanostjo, znanjem in korajžo.
Tu na vrhu zasnežene Visoke Ponce sem šele doumel globino nedosegljivega peresa mojstra Kugyja: »V tem trenutku mi je postalo jasno, da je greben od Ponc do Jalovca kot mavrični lok napet v nebo med dvema dolinama.« Spoznal sem, kako neskončno lepo se nizajo zasneženi hrbti planiških gora v zvezdno tišino in kako srečni smo, ko hodimo v tem snopu svetlobe in lepote daleč in visoko nad vsem. Danes sva tu, v zimskem čaru resnosti zasneženega gorskega sveta v belini poznega februarskega dne. Mnogo podobnih poti sva morala prehoditi pred današnjim dnem, da sva tu tako daleč od ljudi lahko močna, neodvisna in sposobna doživljati vso to lepoto. Ko se odpočivava, nama spomini vzbujajo slike prehojenih poti, čez stene Triglava in Skrlatice, Rogljice in Rakove Špice in druge. Pred dnevi smo bili z Ljubotom na Rigljici v snegu in ledu – pri sestopu pa v črni temi z neverjenimi dogodivščinami. Sreča je bila z nami.
Ko so v daljavi ponovno zabobneli bombniki in z belimi črtami zapisali v modrino neba svojo uničevalno pot, sva se zdrznila iz sanjarjenja in se lotila sestopa. Nerada sva se poslovila od ponosnega in tako samotnega vrha, čutila sva, da sva prvič in zadnjič tu. Vendar čas priganja, do Jalovca je še zelo daleč. Pobasala sva vso kramo ter se po strmih vesinah, mimo nerodne izpostavljene prečnice ter zaledenelega grebenčka z opastjo spustila v škrbino.
Sonce se je že nagnilo proti Mangrtu, sence v planiški dolini so se podaljšale in pohiteti sva morala. Čudovita pot naju je vodila po hrbtu Srednje Ponce, prek pobočij in strmin Zadnje Ponce res »kot bi hodila po mavričnem loku«. Vsak korak je bil doživetje. Nobena slika in ne pisana beseda ne more opisati najinega zadovoljstva in sreče.

– – –

Sedaj sva tu v tesni snežni jazbini, stisnjena v klobčič, čisto sama v neskončni gorski noči. Sama sva vsak s svojimi mislimi in sanjami, ničesar si ne upava reči v bojazni, da bi uničila sveti trenutek najglobljih doživetij. Skrčena sva vsak vase in vse naju loči od realnosti časa in trenutka. Plavava v boleči nejasnosti in zamaknjenosti v preživete mladostne dni, spomine na doživetja, ki so nas oblikovala, in v hrepenenju, da ti blaženi trenutki ne bi zatonili nikoli. Bojiva se besed, da bi z njimi ne razbila najinega spokojstva.
Kdo sva in kaj iščeva v tej trdi samoti gorske noči? Čemu tvegava in komu koristi

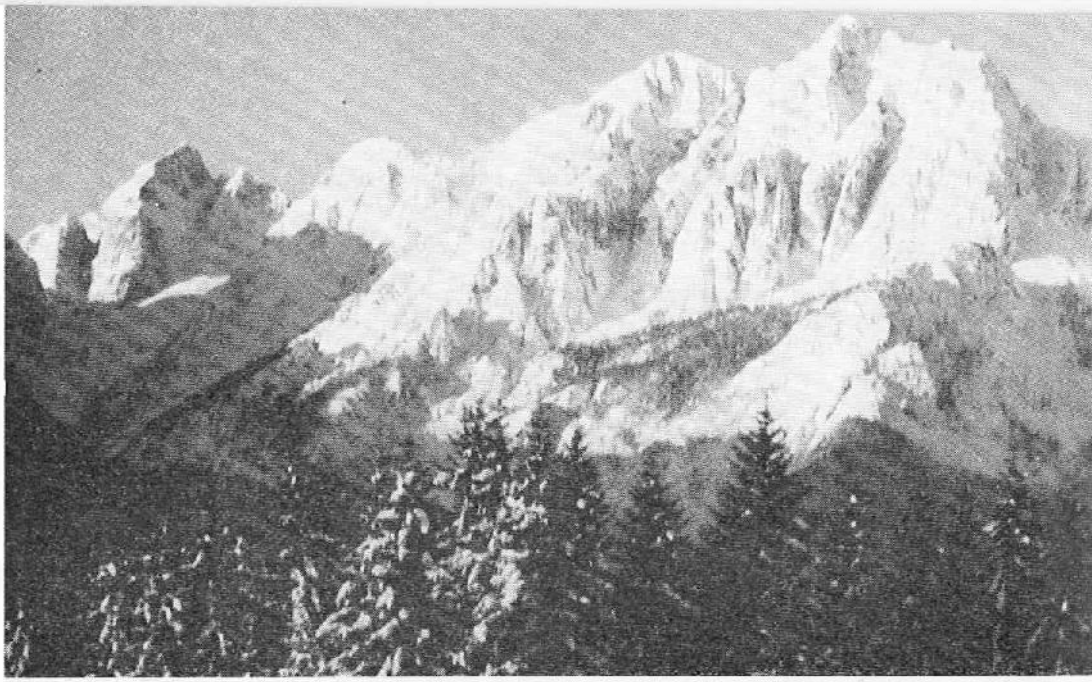

Jalovec in Rateška Ponca Foto Jaka Čop

ves ta telesni in duševni napor, ko v jazbini čakava, da se izteče neskončno dolga in mrzla noč in naju obsije sonce jutrišnjega dne? Kaj nas goni na ta tvegana pota, ne samo danes, vsa ta dolga leta, odkar smo se zagledali v lepoto gorskega sveta? Zakaj, čemu, kako, zakaj?

Grebeva vase, da bi se prikopala do bistva. Zakaj se nam ta svet zdi tako lep, ko je za večino krut, neizprosen in zahteven? Kako da smo tako drugačni od drugih, in kako si domišljamo, da imamo prav?

Svetla lisa mesečine, ki se že dalj časa sprehaja po steni najine jazbine, medlo osvetljuje Mihola, vsega zamotanega v kup opreme. Skušam nekako razločiti obrise obraza, čeprav je ves v kapi in šalu. Ničesar ne razpoznam, samo široko odprte oči se medlo bliskajo v negibni maski obraza – nekam v daljo so uprte, ničesar ne bi mogel razbrati v njih. Vem, da sanjari in oživlja vsak trenutek svojih poti v gore. Podoživlja vse tiste trde boje v gorah, ko je sam ali prvi v navezi utiral pot po ekstremnih poteh prek sten in previsov ali tako zanesljivo potegnil sled prek ledenih vesin do osončenih vrhov. Vem, da vidi vse to in da trenutno ni ničesar, kar bi bilo toliko vredno, da bi stopilo v njegov miselni svet.

Tudi jaz doživljam odgovor, zakaj in čemu sem se zapisal goram, ko sem kot otrok pričel s prepovedanim potepanjem v pokljuške gozdove in ko me je blaga očetova roka vodila po poteh starega Maljneka iz Podkuž. Vse gmajne sem pretaknil, nobeno gnezdo ni bilo previsoko, da ne bi skrivaj pokukal, kako rastejo mladi ptički. Celo pozimi sem z dilcami ušel na Rčitno in Pokljuko, kamor so si upali samo odrasli. Pa smo s Stanetom in Tomom najeli bajto na Lipanški planini. Pozimi je bilo do tja komaj osem ur hoda z Bleda. Bili smo mladi, gora se nismo bali, ne viharjev in snega. Smo se pač stopili z dogajanji prirode in njenimi silami, zdelo se nam je, kot da smo v gorah doma. Pri vsem tem smo ostali pobožni častilci neizpetih prirodnih lepot in stopali smo v gorski svet kot v svetišče, spoštljivo zagledani.

Pozneje so sledila pota v vedno višje gore, vedno bolj strmo in drzno, dobival sem nove prijatelje, ki so mislili enako.

Prehitevajo spomini, mešajo se doživetja, vstajajo slike tovarišev z gora, s katerimi sem hodil do tega dne. Mnogi so se obrnili drugam, drugim je življenje kruto ugasnilo v teh težkih dneh, nekateri pa so bog ve kje. Usoda nas vseh v tem času je tako negotova in prav nič ne vemo, kdaj bomo zopet skupaj v gorah. Vsak zase moramo ostajati zravnani in odločni. Tako ostaja v domišljiji samo še odsev nekdanjih nasmejanih obrazov in vroča želja, da se zopet najdemo v gorah.

Zaradi premraženosti sem se zdrznil in zadel Mihola. V trenutku se je zdramil in hripavo vprašal: Kaj misliš Maks, kaj nas žene v gore? Kaj je narobe z nama, da se stiskava tu v tesni luknji na grebenu Ponc, ko v dolini še za pečjo zebe? Ali je to samo bahavost in samoljubje ali je kaj več?

Skušam nekaj odgovoriti, zbrati misli kot prej v sanjarjenju, vendar ničesar pametnega mi ne pride na misel.

Mihol je pribil: »Veš, jaz hodim v gore, ker me vsak trenutek vabijo s svojimi podobami. Z bliščem jutranjih zarij, pesmijo oblakov nad vrhovi, belino sten in grozljivostjo preduhov, hrumenjem viharjev in plazov, z bolečo tišino gorskih noči. Hodim zato, ker sem našel tu svoj svet, pravičen in nepokvarjen, v njem se mi razodeva vsebina in smisel življenja. Hodim, ker sem se tej lepoti zapisal in ne znam biti drugačen.«
Tišina je legla med naju, več si nisva znala reči in vsaka beseda bi škodovala slovesnemu trenutku. Vsak zase strmiva v tanko pregradno steno, ki počasi bledi. Kdaj se bo porodilo težko pričakovano jutro?

– – –

Do kosti premražena sva končno le dočakala, da je nekje za grebeni vstalo sonce in pordečilo pobočja nad nama. Potem pa sva se splazila iz luknje ter pila borno sončno toploto. Priprave za odhod so naju zavzele, ogrela sva se z vročim čajem, oprtala zmrznjeno opremo in se z negotovimi koraki zagrizla v strmine Struga. Sonce naju je prijetno ogrelo in prešerno sva zavriskala v kristalno jutro. Ko je odhajal vlak iz Planice, sva stala vrh Struga in vse je bilo okoli naju ena sama svetloba in pesem luči.
Plezava že ves dan, gaziva v grebenske zamete, previdno hodiva po grebenskih opasteh, tu in tam splezava prek zaledenelih plošč ali se spustiva v zameteno škrbinico. Edinstvena pot – polna lepih pogledov na rajde vrhov, v dolino Tamarja in Belopeških jezer, na vrhove do obzorij. Ničesar ni nad nama, le tu in tam zaplove prek kristalno plavega neba ovčičast oblaček, njegova senca bega prek zasneženih pobočij, dokler ne zgine za enim od neštetih vrhov. Tudi težav ni posebnih, le nekje pri sestopu z Vevnice se je zataknilo, Mihol je zadevo rešil tako, da je sestop skrajšal s predrznim skokom iz previsa v snežni zamet. Pa se je vse dobro končalo in opoldne sva vsa presrečna posedela na kopnih skalah vrh Kotove Špice. Toplo je bilo, iz kopne južne stene Kotove Špice je žehtelo. Lenarila sva, še več, za slavnostno kosilo sva pojedla koštrunovo bedro. Potem pa sva se pripravila za dosti zahteven sestop na Kotovo sedlo.
Spominjam se, da sem nekaj besedoval glede strmine, vendar me je Mihol odločno pognal v globino. Zelo strmo je bilo do znane prečne police v zahodni steni Kotove Špice, pa še popolnoma poledenelo. Vendar je le nekako šlo, Mihol pa je pri sestopu pokazal mojstrovino, kako se hodi z derezami po dveh zobeh. Uspelo nama je in res sva se oddahnila, ko sva končno pristala v zametu na Kotovem sedlu.
Hudo je, ko si človek postavi cilj, da mora po vsem tem ponovno v strmino. Jalovčev severni greben sva poznala že iz prejšnjih obiskov, toda to pot se nama je zares upiralo – zaradi nog, ki naju niso več ubogale. Posebnih težav ni bilo in v dobrih dveh urah sva vsa zadihana snela oprtnike na zasneženem vrhu Jalovca.
Čeprav sva bila že zelo pozna, sva vseeno pošteno duškala na najlepšem vrhu naših gora. Vse je žarelo okoli naju v pozno popoldanskem soncu, toplo je še bilo, čeprav so se sence že zelo podaljšale. Pospraviva še zadnje ostanke iz oprtnika, obudiva spomine na tisto smuško turo iz Vršiča prek Mojstrovke, Travnika na Škrbino in v Tamar, na vse druge zimske vzpone, nato pa se odločiva za odhod v dolino. Prek vesin in skozi ozebnik sva bila zelo hitro na plazu pod Jalovcem, nato pa sva že v mraku gazila neprijetno globok sneg proti Tamarju. Seveda sva v temi zašla, zato sva se pošteno namučila po zasneženem grmičevju in gozdu nad kočo. Prvi pozdrav doline je bil zločest zvok puškinega zaklepa in renčanje volčjaka, ki je naznanil čuvarju tretjega rajha prihod dveh dvomljivih upornikov. Komaj sva dopovedala nadutemu tujcu, da to pot nisva bila na prepovedanih poteh in da sva bila pač na dolgi poti od Ponc do Jalovca. Premočena in utrujena sva bila res, vendarle je v najinih očeh še vedno blestel odsev vrhov, neomejene svobode in lepote, kateri sva se predajala na tej poti.

– – –

Po dolgih letih se spominjam te prehojene poti po enem od najlepših grebenov v Julijcih. Najino gaz je že davno zavel vihar, tudi najina pota so se žal prehitro razšla. Mihol je naslednje leto padel v boju za svobodo, ostal sem sam z neizraženimi spomini na tisto čudovito pot. Spomini so žal samo bled odsev dejanske vrednote. Gore in pota so ostala kot nekdaj, le mi smo se spremenili. Ali pa smo ostali v globini srca taki kot nekoč?
Gore so večne in človek s svojimi hotenji, željami in močmi je ob njih tako majhen, da jih lahko samo občuduje, časti in opeva. Mavrični lok oprt v nebo med dvema dolinama je še vedno tak kot nekoč in kdor od mladih bo šel tisto najino pot, naj mi pride povedat, kako je bilo.

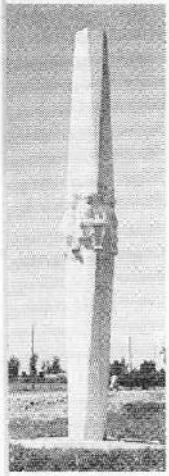

Eden od stebrov ob žici okupirane Ljubljane
Arh. Vl. Kopač

TRIJE NESLAVNI JESENIŠKI PLANINCI

STANKO RAVNIK

Vsi trije so bili prave jeseniške grče, čeprav so se rodili v različnih krajih: Jakob Novak, strugar v Železarni, Albin Čop, pleskar v istem podjetju, in tretji France Kosmač, uradnik prav tako v Železarni.

Če bi danes ali pa pred petdesetimi leti spraševali za planinca Jakoba Novaka, bi ga pod tem imenom zaman iskali. Znan je bil pod imenom Menčov Jokč! Ta Jokč pa ni bil samo odličen jeklostrugar, bil je še nosač za Kadilnikovo kočo na Golici in še jeseniški mežnar povrhu. Vendar med občani ni bil znan kot strugar ali mežnar – slovel je kot najhitrejši hodec na Jesenicah. Znano je bilo, da je s polno krošnjo dobrot za kočo na Golici opravil to pot tudi po večkrat na dan in da je za enkratni obisk koče na vrhu Golice od doma na Jesenicah in nazaj rabil pičle tri ure hoda. Drugi naš junak je iz znane Slamnikove družine iz Bohinja, ki se je preselila na Jesenice in tu zaživela s priimkom Čop. Iz te družine izhaja Jože, sedanji starosta slovenskih plezalcev, pozabljeni pa so bratje Jaka, Albin, Franceli, Karel in sestra Jerica, čeprav so bili vsi vneti planinci. Naš junak je to pot Albin Čop. Postaven in čeden fant je bil, za tiste čase znan kot dober smučar in planinec.

Tretji naš junak France Kosmač, ni bil naše gore list, pa vendar imel je slovensko srce in dušo. Tudi Kosmač je bil vnet planinec in dober smučar.

V teh treh planincih se je zbudila želja, da bi se preiskusili, kdo je hitrejši in odpornejši. Iz želje je nastal načrt tekmovanja. Objavljen je bil na Jesenicah na veliki deski. Preizkušnja moči naj bi bile Karavanke na poti: Jesenice, Koroška Bela, Žirovniška planina (1180 m), Mali Stol (2198 m) in dalje na Stol (2236 m), raz Stola po grebenu proti zahodu na Vajnež (2102 m), po strmem spustu v Medji dol, spet navkreber na vrh Golice (1835 m), z Golice pa v cilj v Planini – Sv. Križ na višini 900 m.

Ta tekmovalna pot zahteva od utrjenega planinca brez počitka prek 12 ur hoda.

Objava je Jeseničane navdušila bolj kakor danes hokejska srečanja. Bilo je ugibanja, kdo bo hitrejši. V tovarni so bili delavci za Menča in Albina. V jari gospodi je prevladovalo prepričanje, da bo zmagal Kosmač, češ on je že preplezal in prehodil vse avstrijske hribe, je zato bolj izkušen in v gorah bolj iznajdljiv.

Ves teden pred pohodom smo otroci vedeli, da bodo lovci nadzorovali vse višinske in oddaljene točke, da ne bo kakšnih skrajšav in drugih nevšečnosti. Dobro smo tudi vedeli, kje bo štart in kje bo cilj.

Na dan tekmovanja se je na Jesenicah zbrala množica ljudi in navdušeno pozdravljala kar sedem tekmovalcev, ki so se okoli desetih zagnali na dolgo in naporno pot. Že opoldne se je iz Jesenic proti Planini pod Golico valila cela procesija navdušenih gledalcev. Manjkalo ni niti godbe in pevcev in v restavraciji pri Roku je bilo že vse pripravljeno za sprejem zmagovalca in seveda tudi za planinsko rajanje. Pred restavracijo je bil postavljen artilerijski daljnogled, skozi katerega so budne oči pregledovale pobočje Golice. Okoli pol dveh so na grebenu Golice opazili prvega planinca, ki se je vzpenjal proti vrhu, kmalu za njim še dva. Tako je namreč javljal množici važni opazovalec, ki je upravljal daljnogled. Napetost med gledalci pa je narasla, ko so prvi sli javili, da so se tekmovalci spustili z Golice naravnost v Mentnov graben in da jih bomo kmalu videli. Na vaški cerkvi še ni bila ura tri, ko se je prvi tekmovalec pojavil pred ciljem. Deležen je bil navdušenega sprejema, bilo pa bi gotovo še bolj veselo in sproščeno – če bi zmagovalec bil »Menč« ali »Albin«, ne pa Kosmač. Kosmač je prikorakal v cilj čil in vesel v »jerhovicah«, s srajco v roki, zagorel, skoro črn. Samo nekoliko minut kasneje sta prispela v cilj Albin Čop in za njim še Novak, o drugih štirih je že bilo znano, da so že pred Stolom odstopili od tekmovanja, vsaj tako so takrat rekli.

Spraševanja, kako je bilo med potjo je bilo vsevprek. Kosmač je dejal, da je bil najboljši Menč, saj je imel do vrha Stola velik naskok, a se je potem pri spustu v Medji Dol zgubil v ruševju in tako zapravil prednost. Tudi Menčov Jokč je pripovedoval, kako je hodil in kaj je vse doživel na poti. Veste, je dejal, do vrha Stola je šlo kakor po maslu, o Albinu in Kosmaču ni bilo ne duha ne sluha. Ko pa sem jo urezal naprej prek grebenov Belščice, so mi pa gamsi pot pojedli, tako da sem se znašel med ruševjem nad prepadom in nisem mogel več naprej. Ja, pa to ni bilo najhuje! Ko sem čepel med ruševjem nad prepadoma, se mi je z jasnega nad menoj na grebenu prikazal sam črn hudič. Že sem mislil: Jokč, ta je po tebe prišel. Pa se je hudič oglasil:

»Hej, Menč, kaj pa delate nad prepadom? Ali malo počivate, saj še nismo na cilju?«

Šele po glasu sem spoznal, da je to črna gola postava moj tekmec Kosmač in ne pravi hudič. Bil sem mu hvaležen, da me je poklical – sem se saj izpraskal iz ruševja in prišel nazaj na stezo. Ko pa sem se po plazu spuščal v Medji Dol – je nekaj švignilo mimo mene. Kaj pa je zopet to, sem se prestrašil? Ko pa je tisto, kar je švignilo mimo mene, zavriskalo, sem spoznal: To je pa Albin, moj drugi tekmec, ki me je že tudi prehitel.
Seveda, na cilju je bila majhna slovesnost. Kakšen je bil zmagovalčev čas, mi ni znano, sukal se je okoli 5 ur.
Podvig je na nas mlade vplival tako, da smo jo že prvo soboto ponoči mahnili sami na Golico. Tam nismo bili sami, saj je Golica bila v tistih časih res množično obiskana.
Od teh treh jeseniških grč pa imata Albin Čop in France Kosmač še velike zasluge za turno smučanje. Albin Čop je bil za tiste čase mojster. Zelo rad nas je učil prečni skok in telemark saj je oba smuška lika odlično obvladal. Da je bil korajžen fant, je dokaz tudi to, da je nas, mlade fantiče, s smučmi popeljal prek Markeljnove planine, Pustovega rovta, na Belščico in še naprej na Stol, nazaj pa prek Medjega dola in Javorniških rovtov domov.
Tudi France Kosmač je med prvimi organiziral smučarske izlete na Rošco s spustom prek Hruščanske planine v Mojstrano. Najraje pa je smučal v Zg. Radovno, Krmo, v Zg. Krmo pod Vernerjem skozi Bohinjska vrata na Velo polje.
Niso to edini trije jeseniški planinci, ki so pozabljeni. Ne, mnogo jih je še. Debela bi bila knjiga in opremljena z najlepšimi planinskimi fotografjami, če bi kdo opisal delo, ki so ga za planinstvo opravili Jaka Čop, Janez Černe, Janez Pohar, Ivan Šetinc, Franc Bohinec, Miha Čop, Jože Truhlar in planinski fotografi Franc Pavlin, Slavko Smolej in France Torkar in še mnogo drugih.

DOLGE POTI

CIRIL PRAČEK

Tisto zimsko sezono, ko sem startal svoj prvi slalom v Črnem vrhu (februar 1931), sem startal tudi na Triglavskem smuku. Bilo je v mesecu aprilu. Prejšnje leto (1930) so startali prav od Triglavskega doma (2515 m) na Kredarici in tekli v breg tisti del proge pri Staničevi koči in preko ravnice Pod Ržjo, preden so zastavili navzdol. Zmagal je Albin Jakopič iz Mojstrane (oče znanega tekmovalca Blaža Jakopiča). V letu 1930 je bil menda prvi Triglavski smuk.
Za to prireditev je bil značilen predvsem napor dolge poti. Zimski ali pomladni vzpon do Staničeve koče in naprej na Kredarico je že pravi maraton. Vzpon traja sedem ur, lahko tudi precej več, če so snežne razmere nepovoljne za hojo. Novak, Heim, Žnidar, Katnik in starejši skalaši dr. Potočnik, Miha Čop, Joža Čop, Albin Čop, Karel Čop, Šega, Frelih, Juran, Truhlar, Korenini, Ravnik, Mikelj, Dovžan in drugi smo se odpravili v soboto zgodaj zjutraj z Jesenic v Mojstrano, kjer je bil kratek postanek v hotelu Triglav pri gostoljubnem triglavskem lovcu Rabiču. Rabič in Joža Čop sta takoj »padla« v pomenek o gamsih. Pri Joži nisi nikoli mogel čisto natančno ugotoviti, kje se neha resnica in kje se začne lovska latinščina. Tako sta z Rabičem hladnokrvno »basala« drug drugega in pospravila pod streho neverjetne lovske storije. Rabič je imel debelega lovskega psa, jazbečarja Kastorja, ki je bil tako zavaljen, da je komaj še hodil. Joža ne bi bil Joža, če ne bi vprašal Rabiča, zakaj ga ne da v svinjak in ga ne nauči kruliti.
Rabičeva hčerka učiteljica Mojca je bila v tistem času glavni organizator smučanja v Mojstrani, ki je dalo Jugoslaviji vrsto slavnih tekačev in skakalcev: brata Janša, Klančnike, brata Jakopič, Poldo itd. Odlikovala se je po izredni organizatorski spretnosti, prizadevnosti in ljubeznivem odnosu do mladine.
Pot na Staničevo kočo je pozimi najboljša skozi Krmo. Do Zgornje Radovne je okoli pet km, do konca ravnine, do Krmarice okoli dvanajst km. V Zgornji Radovni stoji ob poti kmetija pri Biščku. Tu smo se ustavili in si privoščili kislega mleka. Kdor tega ni maral, je imel čisto gorsko vodo na koritu. Jutro je bilo mrzlo, sneg je hrstel pod nogami, tu ga je ležalo še dobrega pol metra.
Že sama pot do Zgornje Radovne je iz Mojstrane prijeten in nadvse lep izprehod po kolovozu skozi gozd in zasnežene košenice. Pri Biščku se dolina odpre in nadaljuje

v tri odcepe. Proti zahodu v Kot, proti vzhodu v Radovno in proti jugu naprej v Krmo. V Zgornji Radovni vzklije v začetku maja pravljična lepota alpske flore. Izpod snega in v snegu se pojavijo sprva podleski v vseh odtenkih svoje nežne barve, pozneje pokrije dolino modri encijan.
V tistih časih, ko so vsako spomlad prodirali skalaši na smučeh skozi to alpsko dolino, je bila nekaj km naprej od Biščka v Krmi, ki je bila kraljevski lovski revir, še žična mreža kot ograda za jelene. Pozneje je propadlo oboje, ograda in jeleni. Nazadnje pa tudi kralj.
Do Zgornje Radovne je pozimi še utrta pot, naprej je kot pred tisoč leti, samo sledi živali srečaš, ko prodiraš na smučeh skozi tihi svet. Tu je mnogo srn. Preživljajo v petmesečni zimi od decembra do konca aprila izredno hude čase. Nekoč so bila krmišča do konca Krme in še tudi v Zg. Krmi, danes je zadnje nekaj za Rekarjem v Zg. Radovni. Na koncu Krmarice je stala nekoč kraljeva lovska koča. Tu so se skalaši navadno ustavili po treh urah hoje, za kratek počitek ali tudi za daljši oddih. Od tu je le še kilometer poti po ravnem, nato se svet vse bolj napenja.
V bukovem gozdu, nekako dvesto višinskih metrov nad Krmarico, je stala tedaj ponosna debela bukev, ki se je košatila med drobnimi vrstnicami, ta kraj se je poimenoval po njej »Pri debeli bukvi«. Tu je bil cilj Triglavskega smuka. Danes stoji od te ponosne bukve le še poldrug meter visok preperel štor in razpada. Okoli trideset metrov nižje je zrasla nova debela in visoka bukev, kraj bo ohranil svojo značilnost. Od tu naprej gozd kmalu preneha. Ne zaradi višine, plazovi mu ne puste, da bi živel. Tu je večna borba med rastjo in razdiranjem. Obstane le tisto rastje, ki se upogne teži snega.
Tu sem videl prvič orjaške plazove. Dolina pod sedlom Pleša je bila globoka pod plazovi. Posvaljki snega so zmrznili v debele snežne glave in le ozka smučina je vodila skozi to morje ledenih grud. Nisem si bil na jasnem, kako se bom lovil po tej smučini na tekmi naslednji dan. Do Pleše se vzdiguje svet od Debele bukve zelo strmo, naprej do Vrtače gre položno, od Vrtače do Polja (1580 m) zopet strmo navzgor.
Doslej sem hodil po smuškem svetu najvišje do prelepe Tržiške Zelenice. Tu pa me je priklenilo vse bolj obširno triglavsko veličastje. Svet se je odprl, pogled se je olepšal z vencem debelo zalitih vrhov in ravnic. Sonce je pričelo pripekali in je osvetlilo brezmejna smučišča, tako prepričevalno bela in oblo zalita, da si oko ni dalo oddiha.
Od Polja naprej gre pot po Travni dolini do lovske koče v Zgornji Krmi (1820 m). Travna dolina je položna, pod lovsko kočo se strmo vzpne. Tudi od lovske koče naprej do Apnenice (ca. 1950 m) je strm smuk.
Danes stoji blizu stare lovske koče tudi nova, lepša in udobnejša. Staro so uporabljali

Skrlatica s soseščino Perorisba, arh. Vlasto Kopač

tudi nosači, kajti nekdaj sta bili Staničeva koča in včasih tudi Kredarica od marca naprej oskrbovani za spomladansko smuko.
Skalaši so posedli pred kočo in v njej zakurili na ognjišču in pristavili za čaj. Domačin je bil nosač Lojze Rekar, ki je mladim rad povedal katero od svojih zgodb.
»Neke zime me je zajelo snežno neurje in ostati sem moral v koči. Zjutraj je bilo več kot poldrugi meter novega snega. Hrane nisem imel s seboj in pričelo me je resno skrbeti, ker je močno snežilo še kar naprej. Odločiti sem se moral, ali naj ostanem in oslabim zaradi lakote ali naj tvegam smuk v plazove. Odločil sem se za sestop čez Medvedjek. Na Pleši sem stal celo uro in poslušal grmenje plazov. Spoznal sem, da tudi nazaj ne morem, ker mi je zasipalo in zasulo smučino. Spustil sem se navzdol, rekel sem si ‚kar bo, pa bo'. In imel sem neverjetno srečo. Odnesel sem zdravo kožo.«
Lojze ni bil velik niti močan. Toda desetletja dolgo je nosil dan za dnem petdesetkilske tovore iz Krme na Staničevo kočo in Kredarico. Bil je ožgan od sonca in vetrov, govoril je enakomerno in počasi, imel si vtis, da je del tega neizmernega prostranstva, del gore.
Nosači so vedno tekmovali med seboj, kdo bo več nesel. Najmočnejši je bil Jozlov Joža (Jože Jakelj), ki je prinesel sam na Kredarico čez sto kg težak štedilnik. Tudi do Staničeve koče je nosil sam okoli sto kg težke tramove.
Če je bil na počitku v Zg. Krmi Joža Čop, potem je vedno skrbel za živahen razgovor. Znal je ustvariti pravo šegavo planinsko vzdušje, nikoli mu ni zmanjkalo.
Okrog poldne smo šli naprej, peš, kajti sneg je bil od nosačev uhojen. Tu smo občutili, kaj je spomladansko sonce v gorah. Utrujenost se je nabirala, od poti, od višine in še od sonca. Pomaranča ima na Apnenici (ca. 1950m) neprecenljivo vrednost in tudi za steklenico piva bi se na Apnenici marsikdo rad olajšal za tisočake. Polagoma smo postajali utrujeni, nikomur ni bilo več za pogovor.
Čez Pungrade ali tudi Pungrte je do Staničeve koče z Apnenice še najmanj uro hoda in to v najbolj žgoči pripeki. Pri Staničevi koči smo se ustavili. Tam je kraljeval oskrbnik Bitenc, ki je imel v marcu na skrbi vedno elitno družbo. Bil je odličen organizator, tu si dobil ob vsakem času na mizo tudi pomaranče in banane, toda tako kot je odlično postregel, je tudi odlično zaračunal. Zato so se poprečni zemljani raje odločili za oskrbnika Šesta na Kredarici, ki je imel postrežbo za vsak žep. Ne bom pozabil, da mu je Joža Čop zinil nekaj besed na uho in živel sem pri njem dva dni zastonj.
Pot od Staničeve koče na Kredarico ima nevarno strmo mesto pod Ržjo, sicer ni težka, le v globokem snegu moraš zaradi plazov v Kotel in od tam v smeri letne poti na Kredarico. V nedeljo smo se spustili na smučeh s Kredarice v Kotel in se vzpeti od tam na ravnico pod Ržjo, kjer je bil start. Tekmovali smo kar z oprtniki na hrbtu, ker ni bilo nikogar, da bi jih odnesel navzdol. Proga je bila označena z zastavicami, ni pa bila pretlačena. Zgostilo se je nad lovsko bajto. Tu je bilo vse »prevrtano« od padcev in v nekaterih luknjah so bile še žive »bombe«. Tu se je bilo treba vreči preko moža in v tem smislu je šlo naprej. Druga še težja preizkušnja so bile ledene grude na plazu. Velika hitrost poledenele smučine me je vrgla nekajkrat iz smučine in čisto »grogi« sem zapustil plaz. Potem je šlo v redu naprej do Debele bukve. Tu sem kar kmalu zvedel, da imam najboljši čas in ob razglasitvi rezultatov mi je izročil predsednik Skale Miha Čop »Omega« žepno uro, ki mi je pomenila za takratne pojne neprecenljivo dragocenost in me še danes spremlja na dolgih poteh.
Naslednja leta so se razmere izboljšale, proga je bila pretlačena, oprtnike so nam nesli navzdol nosači, konkurenca se je večala vse do mednarodne. V spominu pa živi najbolj trdno prva dolga pot na Kredarico.

Prvi obiskovalci naših gora
Perorisba, arh. Vlasta Kopač

SPOMINI OSTANEJO

MITJA KOŠIR

Neustavljiv tok življenja, ki se ne meni za posvetne želje posameznih ljudi, mikroskopsko majhnih delcev vse obsegajoče narave, nas pahne neusmiljeno v kruto realnost in iz oči v oči se spogledamo sami s seboj. Kaj hitro ugotovimo, da je tisti jaz, ki kuje visoko leteče načrte, mnogo slabši od onega drugega jaza, ki v človeku postavi mejo in pravi: »Do tu in ne dalje, nisi rojen za heroja, za nekaj posebnega.« Takrat se prične borba s samim seboj in kdor takrat odpove, postane eden izmed mnogih v brezoblični masi milijardnega človeštva. So pa močne osebnosti, ki s silno voljo iščejo novih poti v življenje. To so ljudje, ki nam jih zgodovina predstavlja ovite v glorijo nesmrtne slave. Prav ti velikani pa so vodilo v pogum celotnemu človeštvu in vsesplošni razvoj gre strmo navzgor.

Povsod je tako in tudi v alpinizmu pri nas bi brez Jugov, Čopov, Župančičev, Krušicev, Kočevarjev in Juvanov bili še vedno na začetku. Tako pa ima vsak najrosnejši začetnik svoje vzornike, ki jih želi dohiteti in končno tudi prehiteti in s tem postaviti novo stopnico alpinističnega napredka.

Ta uvod mi je prišel na misel takrat, ko sem začel razmišljati, zakaj sem se dve leti po mojih prvih korakih v gore, ko sem bil še neizkušen pripravnik, spoprijel s Čopovim stebrom v Triglavu, takrat še zelo priznano, težko plezarijo. Ali sem že takrat, kot štirinajstletnik, hotel posegati po smereh, ki so predstavljale dobršno uveljavitev v slovenski alpinistični srenji, to bi bilo težko odgovoriti. Vem pa, da se mi je, ko še nisem bil kos takim težavam, zahotelo preizkusiti se tam, kjer plezajo le izbranci.

Dobre volje sva z Lojzom sedela tistega večera na ograji pred Aljaževim domom in si radovedno ogledovala del stene, kjer vitek steber izginja v navpično steno, ki jo prereže sistem kaminov in poči. Tam prek je Joža Čop v nemogočih razmerah in z netrenirano soplezalko Pavlo Jesih izpeljal smer, ki je še danes poleg severne stene Špika največja storitev naše predvojne plezalske generacije. Zgodovina tega legendarnega vzpona je dobro znana, še danes se o njem pohvalno izražajo velike alpinistične avtoritete. In tja gor sva se namenila tudi z Lojzom. Nič nisva govorila o najinem načrtu, kajti hitro bi naju starejši postavili v kot in naju naslednji dan napotili tja, kamor sva sodila.

Noč je kar prehitro minila in s prvim svitom sva že rogovilila po gozdu ob Bistrici. Pri vsem tem početju pa nisva bila osamljena, za nama sta se pripodila z največjo ihto tudi Tine in Jožica, namenjena prav tja kakor midva. Tine je bil že star znanec stebra in vse skrbi okrog orientacije so tako v veliko Lojzovo in moje veselje odpadle. Brez besed smo se vzpenjali po strmi stezi proti steni. Bliže smo ji bili, bolj ogromna se mi je zdela, ko pa smo stali pri vstopu, sem bil prepričan, da je nepreplezljiva. »Bedak,« sem si govoril, »kaj vendar siliš v take težave, če jim nisi kos.« Toda že sem se odločil, da ne odneham, pa pika. Do konca grem in šele, ko res ne bom več znal naprej, se bom obrnil. Hitro smo se vzpenjali po slovenski smeri in prečili po Zlatorogovih policah do Gorenjskega stolpa, od tam naprej pa je naša pot zavila strmo navzgor med previse in navpične poči. Le kaj je gnalo pred dvajsetimi leti Joža v ta nemogoči svet! Iskanje nečesa novega ali potrjevanje samega sebe? Karkoli že, bil je mojster nad mojstri, da je premagal to oviro, o kateri se je spoštljivo izražal celo slavni Comici, takrat alfa in omega v svetovnem alpinizmu. Midva z Lojzom pa taka zelenca in siliva tja gor, kjer po nikakršni teoriji nimava kaj iskati. Tine in Jožica sta že izginila med skalami stebra, ko sva se zapodila za njima. Po tem lažjem delu smeri nama je kar šlo brez večjih problemov, toda to je kaj slaba tolažba v primeru, ko te najtežje še čaka. In res težav ni treba klicati, kar same od sebe se pojavijo te ne bodi jih treba v obliki ogromne rdeče votline in neprijaznega previsa v njenem zgornjem delu. Tako torej, začelo se je zares. Dobro, tudi midva imava še dobršno mero volje in tudi srce nama še ni čisto zlezlo v hlače. Prva naveza se že trudi v počeh nad votlino, tam nekje, kjer se je takrat Pavli nesramno izmuznil nahrbtnik in ušel v globine severne stene, z Jožem pa sta morala naslednje dni živeti od lastnih rezerv. Počasi, zares zelo počasi se le prebijemo do zgornje votline, tiste, za katero je Joža takrat upal, da je okno, ki bi mu prineslo tako srečen izstop iz stene kot Hornu v Jalovcu, toda tukaj se je celo nezmotljivi Joža zmotil. Mi na okno nismo več računali, bili pa smo prijetno presenečeni nad udobnostjo. Končno sredi neizprosne navpičnosti nekaj ravnega prostora. Vsi štirje smo se vrgli na malico, se razgledovali po vrhovih okrog nas in zvedavo kukali v globino pod nami, kjer je med zeleno preprogo bukovja šumela narasla Bistrica. Lepa doživetja so takile počitki v gorah, ko se človek predaja svojim najbolj skritim mislim, za

katere v dolinskem vrvežu nima časa. V takih trenutkih postane del narave, vtopi se vanjo. Nepozabni so taki trenutki popolne sreče, ki pa nikdar ne trajajo dolgo. In tudi ne smejo, ker bi lahko kaj hitro postali navada, plitka in brez vrednosti. Tako pa je človek skozi dolga stoletja neprestano iskal in še vedno išče srečo, ki jo pozna le toliko, da ve, kaj išče.
Nismo še na vrhu stene, zato moramo naprej na trdo delo med previse. Še zadnji raztežaji nas čakajo, najtežji. Škoda, da ni megle, saj nam je Joža pravil, da se je prav tu nekje kar nanjo uprl, ker je bila stena le prestrma. Tine in Jožica sta že prek prečnice in vpijeta nekje za robom, ko se začnem v vsej svoji »pomembnosti« počasi pomikati od klina do klina v levo. Še kar dobro napredujem, toda nekje sredi raztežaja naredim neodpustljivo napako, narobe vpnem vrv v klin in trenje se zelo poveča. S težavo vlečem vrv skozi vponke in končno sem pri ključnem mestu. Treba je prestopiti iz previsa na drobno poličko na levi. Že se primem z rokami nad glavo, z levo nogo stopim na polico in tudi desno počasi pristavim k levi in tako obvisim samo na rokah. Sedaj pride še najvažnejše, z rokami se moram potegniti navzgor, toda prav sedaj vrv noče nikamor. Preklinjam v izrednem slogu, kar je za moja leta presenetljivo, vlečem na vso moč, pa nič. Prsti mi počasi popuščajo in kar naenkrat se stena in dolina pod menoj zasučeta navzgor in naredita preval zopet nazaj. Vse je tako kot prej, le jaz nekaj metrov pod polico visim na vrvi. Padel sem in Lojz mi pove, da sem naredil imeniten salto. Dosti mi je tega visenja in ves ihtav in togoten le splezam na tisto nesrečno polico, kjer potem varujem Lojza. Od tu naprej pa do roba stene res ni več daleč in hitro se v družbi s prvo navezo povzpnemo po lahkem delu stene na njen rob, kjer nas obsije z rožnatimi žarki zahajajoče sonce. Lahko zapišem, da sem bil takrat neizmerno srečen. Iskal sem in našel, kje mi je mesto. V strmih stenah gora.

– – –

Prostrane so naše Julijske Alpe, nešteto dolin ločuje njihove strme vrhove in jih obenem povezuje v homogeno celoto, ki ji po lepoti težko najdemo enako v svetu. Vendar je prav v teh gorah dolina, ko je bila svoje čase mojim prijateljem in meni prav posebno pri srcu. Kot zaljubljenci smo se teden za tednom vračali tja in plezali po njenih strmih ostenjih. V mislih imam dolino Planico, ki je s svojim večkilometrskim zidom prepadnih sten od Mojstrovk pa do Jalovca še danes predstavlja eldorado alpinizma. Najtežje smeri, ki jih poznamo v Julijcih, tečejo prav prek teh ostenj, za zimske čase pa so na drugi strani doline vabljivo prikupna pobočja Rateških Ponc, Struga, Vevnice in Kotove špice in tako vsa rajda gora nad Planico spominja na ogromen amfiteater, v katerega vstopiš le pri svetovno znanih skakalnicah.
Molče z Borisom rineva po razorani grapi navzgor proti steni, ki se le malenkostno odraža od temnega jutranjega neba. Spotikava se ob skale, plezava čez bolvane in se sploh počutiva dokaj klavrno. Že takoj na začetku nama gre ta grozni dostop do stene strašno na živce in šele po dobri uri prilezeva pod Aschenbrennerjevo smer v Travniku. Kaj vse naju sedaj čaka v tej devetsto metrov visoki steni, se nam ne zdi preveč pomembno, saj za mladostno zagnanost ni ovir. Plezanja ne bom opisoval, saj je teklo tako kot večina drugih podvigov v smereh najtežjih stopenj. Dobro pripravljenima nama je šlo vse skupaj čudovito od rok in po sedmih urah sva se že razvezala na robu stene. Razigrana sva se napotila po grebenih Mojstrovke in Slemena nazaj v Tamar, kjer sva potem skoraj utonila v pivu in končno na smrt utrujena popadala na posteljo. Dan je za naju z nočjo ugasnil, drugo jutro pa so naju čakale že druge dolžnosti.
Ko danes razmišljam o tistem plezanju po Aschenbrennerjevi smeri, od katerega je minilo že šest let, ugotavljam, da se je prav v teh smereh šeste težavnostne stopnje oblikoval v meni alpinist. V težkih smereh sem spoznaval in končno tudi spoznal tisti čudoviti občutek zmage nad samim seboj. V meni se je rojeval športni pogled na alpinizem in danes ga brez pomislekov zagovarjam, kajti le športni odnos je pogoj za napredek, ki je v vsaki panogi človekovega ustvarjanja nujen. Za vedno sem premislil, da je v odnosu do gora še poseben odnos do alpinizma.
Naslednja sobota naju z Borisom zopet najde v Tamarju, vendar tokrat z resnim namenom, da preplezava Zajedo v Šitah. Smer sva poznala le po opisu in od radovednega ogledovanja, kadar sva hodila mimo drugim ciljem naproti. Tokrat pa se bova poizkusila z napetim prostim plezanjem v eni takrat najtežji smeri v Julijcih. V tistih časih, pisalo se je leto 1966, je plezalec z Zajedo v žepu že kar precej veljal in tudi midva sva bila kasneje deležna priznanja, jaz še mnogo večjega kot Boris, saj sem še tisto leto odšel z zvezno odpravo na Kavkaz v Sovjetsko zvezo. Pa pustimo zdaj to.
Tisto jutro sva bila že zelo zgodaj pri vstopu, ker sva se zavedala težav in nisva hotela ničesar postavljati na kocko. Previdno sva nizala raztežaj za raztežajem in precej hitro pridobivala na višini. Z orientacijo nisva imela kakšnih posebnih težav,

Osrednji del Triglavske Severne stene s Čopovim stebrom

Perorisba, arh. Vlasto Kopač

zato sva že kmalu popoldan dosegla Jesihovo smer in po njej odšvigala na vrh stene. Težko bi sedaj opisoval občutke človeka, ki je zmogel težavno smer in se vpisal med redke izbrance. Takrat sva si krepko segla v roke in si zaželela še mnogo podobnih doživetij. Med sestopom sem veliko razmišljal o tem, kaj me žene v težke stene. Ali ni morebiti mnogo lepše gojiti klasičen, kugyjevski alpinizem, kjer ti usmerja korak večen razgovor z naravo, kjer ni važen cilj, ampak namen? Zakaj smo ljudje v vseh svojih izživljanjih tako zahtevni, vedno hlepimo le po največjih storitvah za vsako ceno Mora že biti tako, kajti za človeštvo in njegov obstoj so vsi ti pojavi nujni. In to je tista resnica, ki je tudi meni dala odgovor na moje razmišljanje tisto pozno popoldne, ko sva z Borisom hitela proti koči v Tamarju, kjer so naju oskrbnica Mima in prijatelji navdušeno sprejeli.

– – –

Dolgo je že od tistega poletja 1966, ko smo z imenom »Četrta jugoslovanska odprava v Kavkaz« odpotovali iz Ljubljane in se prek Beograda, Budimpešte in Kijeva po štirih dneh pripeljali na železniško postajo v Pjatigorsku, mestu v kotlini med petimi gorami. Po krajšem ogledu tega termalnega zdravilišča v predgorju Kavkaza so nas naši ruski prijatelji s kamionom odpeljali v »alplager Bezengi«, ki leži skoraj dva tisoč metrov visoko na moreni med ledenikoma Mižirgi in Bezengi. Tam nas je seveda po protokolu sprejelo vodstvo tabora in za mesec dni smo postali del tega malega Babilona pod mogočnimi gorami Centralnega Kavkaza.

Sonce je z vso svojo avgustovsko močio pripekalo na že tako razgreta telesa in izbijalo iz vrelih možganov še zadnjo voljo. Morena se je kot mora vlekla v nedogled in izginjala visoko nekje nad nami v sparjeno ozračje. Raztapljala se je in zopet spajala v nemogoče oblike nečesa neznanega, nelepega, kot bi nezemska materija v podzavesti ped za pedjo ubijala človeka, ki je na poti k stvarnim ciljem.

Korak za korakom se je pomikalo pet alpinistov proti veliki steni. Vedno bliže so ji bili in vedno bolj je prehajala vanje in oni vanjo, dokler niso postali eno telo, z enim samim, velikim srcem. Mrzlo, zvezdnato noč so prespali v naročju gore, na varni moreni, kjer je tik ob njih na ledeniku potekal proces večnega umiranja. Serak se podre in že je na njegovem mestu drug »starec«, ki čaka, da se v globini raztrešči v ledeni prah.

Naslednje jutro se rojeva. Zvezde ugašajo na vse bolj svetlem nebu, naša skupinica pa si vneto pripravlja izdaten zajtrk, ker nas čaka stena, ki nas bo krepko zaposlila ves dan in za podobne postopke ne bo časa ne volje. Boro, Cicko in Martin se

odpravljajo v severno steno Ullu-Auza, prek katere drži ena najtežjih in tudi najlepših plezarij v tem koncu kavkaških gora. Midva z Dragom pa imava na muhi steber na levem robu stene, ki je še deviški, kar pomeni, da okrog tisoč metrov ledu in skal še čaka na svojo smer. Ker veva, da velja poizkusiti, sva že kmalu po zajtrku pod prvo hujšo ledeno strmino na začetku stene. Plezanje, ki je mnogo bolj skalnega kot lednega značaja, nama gre dobro od rok in še pred sončnim zatonom si na vrhu navdušeno čestitava k uspehu. V daljnih gorah Kavkaza sva preplezala prvenstveno smer in brez odlašanja jo krstiva za slovensko. Slovenski steber v Ullu-Auz. Po vrnitvi v tabor Bezengi so se tudi ruski alpinisti o smeri pohvalno izrazili, ko pa so se vrnili še ostali člani odprave in prinesli s seboj čudovito novico, da so v severni steni Gestole zlezli prvenstveno smer je bila mera polna. Čestitke so deževale od vse povsod in že tako dobri odnosi s sovjetskimi plezalci so se na mah spremenili v odlične, mi pa smo navdušeno pisarili domov, sestavljali poročila in nad vse zadovoljni ugotavljali, da smo naredili v teh ostenjih več, kot smo sami pričakovali. Kopica vzponov, ki smo jih opravili skupaj ali pa po navezah, so bili bera, pod katero je vodja odprave Janez mirno lahko potegnil črto in napisal – Uspešno!
Odprava se je tako končala, dogodki so se preselili v naše dnevnike in spomine, mi pa smo se vrnili domov bogatejši za čudovite trenutke, ki smo jih doživljali v daljnih gorah. Z uresničenjem ene želje so pred nami vstajale nove, še večje. Treba se bo hudo potruditi, da bomo dosegli tiste najvišje cilje, ki smo jih skrivali v svojih srcih. Razvoj je nenehen in zahteva tudi nenehno aktivnost, brez izmikanja. Spanja na stari slavi ni in ga ne sme biti. Selekcija je huda in vsak, ki trenutku ni kos, odpade, v alpinizmu lahko celo v smrt.

Danes so naši alpinisti že dosegli visoko kvaliteto in mnoge izmed njih poznajo zunaj naših meja celo bolje kot doma. Plezajo v vseh priznanih ostenjih Evrope, stopajo na vrhove Hindukuša, Himalaje in Andov. Nedosegljive želje naših predhodnikov so se naši generaciji uresničile in prav je tako. Pričelo se je novo obdobje našega alpinizma.

VISOKI CILJI

PAVLE DIMITROV

Ljubimo gore in smo navezani nanje, sestavni del našega življenja so. Na svojih poteh doživljamo lepe trenutke, včasih pa tudi težke – dramatične preizkušnje.
Po spominih, ki sem jih s prijatelji doživljal v Julijcih, Durmitorju, Zapadnih Alpah, nekaj vzponov, ki sem jih opravil v letih, ko je naša mladostna zagnanost posegla Pamirju in Himalaji, se je težko odločiti, kateri vzpon mi pomeni več. Izbral sem nekaj vzponov, ki sem jih opravil v letih, ko je naša mladostna zagnanost posegla po skoraj po nedosegljivih ciljih.

Moj prvi zimski vzpon

Lepega zimskega dne sva z Markom izstopila iz vlaka v Kranjski gori in se s težkima nahrbtnikoma napotila po cesti na Vršič. Ustavila sva se na produ ob Jasni, od koder je lep pregled čez zasnežene gore. Najin pogled se usmeri proti Mojstrovki in njenemu razu, ki se je kot navpična črta risala na plavem obzorju. To je najin cilj.
Pohitiva po ozki gazi, ki se vzpenja skozi zasnežene gozdove na Vršič.
Markova budilka naju zbudi v Tičarjevi koči že ob polnoči. Nikoli doslej nisva tako zgodaj vstala. Kmalu zatem gaziva v globoki sneg pod Glavo Šito (Gumno). Strmine v plaznicah so zelo gladke, da jih s težavo premagujeva. Ko nama veter butne v obraz, veva, da sva na Vratcih. Nato se drživa tik pod ostenjem nad Šitom Glave vse do pod grape, ki naju pripelje do vstopa v raz Male Mojstrovke.

Prezgodnja sva, zato se usedeva na zvito vrv in brez besed opazujeva zvezdnato nebo. Globoko pod nama utripajo luči v Ratečah in Podkorenu; zdi se mi, kot da z drugega planeta opazujeva življenje na zemlji.

Dani se, silhueta vrhov je vedno bolj razločna, luči v Ratečah počasi ugašajo. Seževa si v roke in Marko prične s prvim raztežajem, ki je obenem ključno mesto smeri. Konopljenka mi počasi drsi skozi dlani. Čutim vsak njegov gib in dih, na isti

vrvi živiva skupno življenje. Napetost v meni popusti, ko zaslišim zabijanje klina in vem, da je to varovalni klin na koncu raztežaja. S težkim nahrbtnikom mu sledim. Poleti je tu čisto drugače. Še tisti majhni oprimki so sedaj poledeneli, zato je treba plezati brez rokavic. Ko priplezam do njega, sva oba zadovoljna, saj je najtežje za nama. Sledi mnogo raztežajev in z vsakim sva bližje izstopu. Čeprav je sončen dan je tu v severni steni peklenski mraz. V izstopnem žlebiču se mi sname rokavica in sfrli nizdol. Kmalu za tem se mi zanohta. Marko mi z masažo požene kri po žilah. Še dva – tri raztežaje in sva na robu stene. Seževa si v premrzle roke še bolj veselo kot pred osmimi urami pri vstopu. Na južnem pobočju v zavetju počijeva, da nama sonce ogreje premrle ude. Vesela sva najinega prvega zimskega vzpona, ki je bil obenem tudi prva zimska ponovitev.

Hudičev žleb v Prisojniku

Po opravljeni turi lenobno ležim pred Erjavčevo kočo in se predajam sončnim žarkom. S pogledom blodim po bližnjih ostenjih in vrhovih, pa mi obstane v žlebu, ki je videti kot raza, kakor bi bil velikan urezal z mečem. To je tisti zloglasni »Hudičev žleb«, katerega je Uroš sam zmogel pred mnogimi leti. Ni imel veliko ponovitev, zato me je toliko bolj mikal.
Nekaj tednov kasneje s prijatelji napravimo bojni načrt, sledil je še posvet z Urošem. Povedal nam je, kje je tista polica, ki te z vrha žleba pripelje na Hanzovo pot, in da jo je težko najti. Če je ne bomo našli, sem dejal, bomo sestopali po žlebu navzdol. Uroš se je ob tej moji izjavi širokoustno nasmejal, da bi mu lahko preštel vse zobe, češ, samo poskusite. Nato nam je zaželel uspešen vzpon.
Zimski dnevi so se iztekali, ko smo Janez, Joco, Lado in jaz sopihali po Hanzovi poti.

Raz Mojstrovke

Foto Jaka Čop

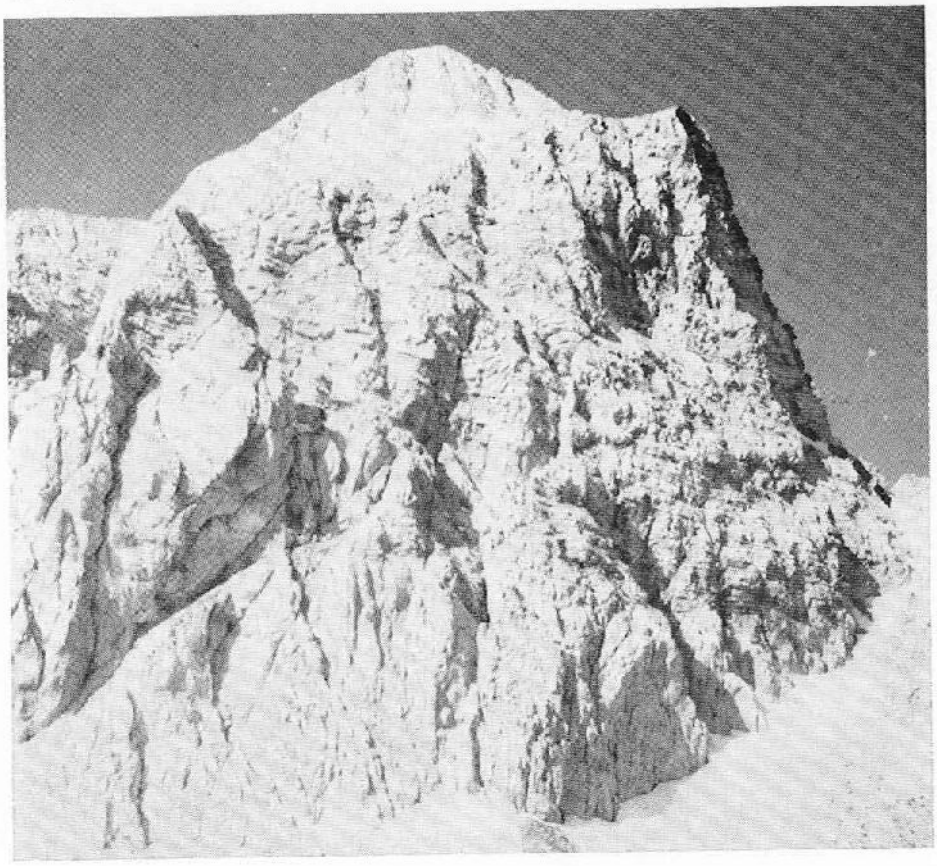

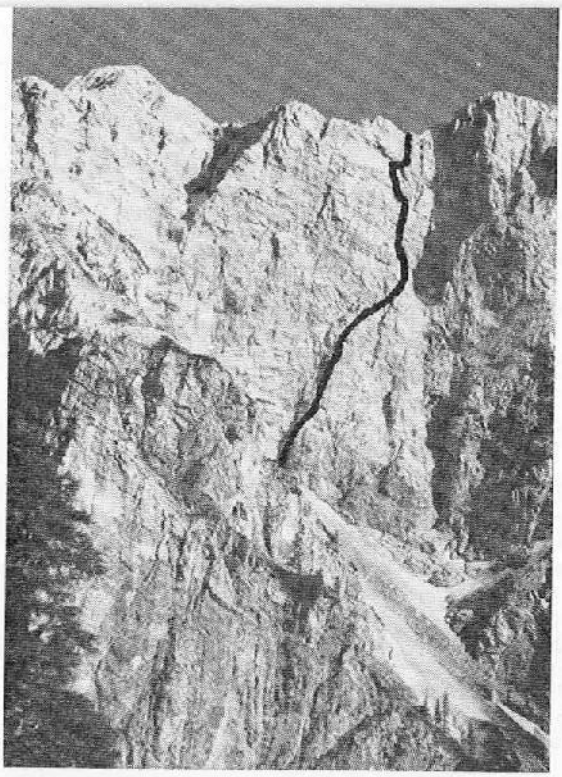

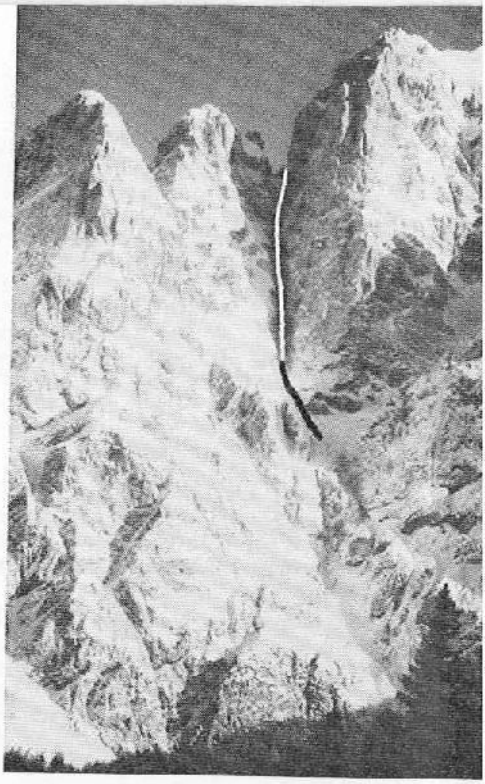

Slika levo: **Kovinarska smer v Mojstrovki**
Slika desno: **Hudičev žleb v Prisojniku**

Foto Jaka Čop

Tam kjer steza prečka vpadnico žleba in se umakne desno, zavijemo levo navzgor in vstopimo v žleb. S težavo premagamo globoko krajno poč ob njem. Prvi metri niso preveč težki. Pogled navzgor pa ni preveč vzpodbuden: kot da bi pogledal skozi navpičen rov.

Strmina vedno bolj narašča in le prvi zobje derez grabijo v trdi sneg. Po nekaj raztežajih smo pri prvem skoku, ki je ves poledenel in je ključno mesto smeri. Vzame nam debelo uro časa. Nismo opazili, da se je pooblačilo. Pri drugem skoku, ki nas je zopet dajal, prične snežiti. Še dva raztežaja in že smo si stisnili roke na vrhu žleba. Zdaj pa sestop! Police, po kateri naj bi prišli do Hanzove poti, nismo našli. Sestopa po poti torej ne bo. Zapadlo je že nekaj centimetrov novega snega, iz polic ostenja Prisojnika in Velike Goličice se je vsipal v žleb kot pajčolan.

Nič ni pomagalo – po žlebu navzdol. V trenutku se spomnim Urošovega režanja in njegovih belih zob. Kar zazeblo me je.

Vrstili so se dramatični spusti. Čez gornji skok smo se spustili po 40 metrski vrvi, čez spodnjega pa z 80 metrsko vrvjo. Po žlebu so plaziči naredili tobogan, po katerem so drveli vse večji. Kaj če se utrga »ta velk«, si mislim? Znašli bi se stotine metrov niže na prodišču pod steno v objemu bele smrti. Ostal sem na varovališču. Prijatelji so bili 80 m niže. Tesnobno mi je bilo v srcu, dokler nismo bili zopet skupaj.

Ko strmina popusti, se razvežemo. S hitrimi koraki divjamo navzdol, da čim preje uidemo plazovom, ki so bili vse večji in hitrejši.

Končno ujamemo Hanzovo stezo, ki nas varno pripelje v podnožje stene.

V koči na Gozdu se spomnimo Uroša z razglednico. Poleg podpisov narišemo turško sabljo, ki naj bi Urošu povedala, da smo premagali njegov žleb »gor in dol«.

Srečanje generacij

Po nekajletnem aktivnem plezanju sva s prijateljem sklenila preplezati novo smer. Minevali so zadnji poletni dnevi, ko sva stopala po znani poti, po kateri se pride na Sleme nad Vršičem. Nato zavijeva levo v grapo in po njej na vrh. Od tu se nama odpre nov svet. Ostenje nad Veliko in Malo Mojstrovko je videti mnogo bolj mogočno in strmo kot iz Tamarja.

Odločiva se za smer, ki naj poteka levo od dveh kotlov, ki delita obe Mojstrovki. Če

bi v enem dnevu ne izplezala, bi bivakirala v spodnjem ali zgornjem kotlu. Po melišču se spustiva k vstopu, v votlinici postaviva možica in vpiševa datum prav na moj rojstni dan. Prvi metri niso preveč strmi, po dveh raztežajih postane stena bolj strma in vedno manj razčlenjena. Sredi stene sva bila, ko se iz Debeljakove smeri oglasi naveza. Odgovoriva ji s krikom. Sonce se je močno nagnilo proti zahodu, ko sva priplezala do ključnega mesta. Po tridesetih metrih vertikale, skopih oprimkov in po desetmetrski horizontalni poči zlezeva v lažji svet.
Prevzamem varovanje, Marko pa mojstrsko zmaguje meter za metrom. Z očmi sledim za vsakim njegovim preprijemom. Že je pri poči. V omahljivem položaju skuša zabiti klin, pa ni šlo. Žalostno se ozre navzdol, kajti do varovališča ni nobenega vmesnega klina. Za vsak primer si nadenem rokavice. Marko se po centimetrih pomika v desno. Z rokami se preprijemlje po poči, noge pa mu bingljajo nad 500-metrskim prepadom. Z zadnjimi močmi zmore zajedo, ki jo oceniva z najtežjo stopnjo. Preden po grapi izplezava na rob stene, jo krstiva za »kovinarsko«. Oba sva po poklicu kovinarja.
Na robu stene si seževa v utrujene roke, veseliva se najine prvenstvene smeri. Na južni strani naju pozdravi starejši plezalec. On se je oglasil iz Debeljakove smeri. Čakal je na robu stene celo uro, da bi nama čestital, saj je iz Debeljakove videti najina smer, kot bi plezal po navpičnem zidu. Ko sva malicala, nama je zvil vrv, čeprav sva rekla, da jo bova sama. On pa je dejal: »Le počijta si, prava reč, če vama zvijem vrv.« Bil je profesor Lipovšek. Kar preveč naju je počastil. Lepo se mu zahvalim zdaj, takrat nama beseda ni šla z jezika.
S to smerjo sva vzela z gore enega od mnogih nepozabnih spominov.

V STENARJU

MILAN FÜLLE

Prav »prima« možiček je tale Hlod, že kar malo bohem. Če se mu ljubi, gre plezat, kaj lahko pa se v najlepšem vremenu vrže na hrbet nekje pod steno ali pa že kar v koči. Ko pa sva se dobila v Vratih, oba brez partnerja in z vso plezalno opremo, sva bila brž zmenjena, da greva v Stenar. V zajedo spominov, ne pretežko, verjetno pa najlepšo smer v tej gori.
Sicer pa sem bil ta dan že enkrat v tej smeri. V petek zvečer jo je od nekod s hribov prisekal Peter z ženo, pa sva se odločila, da greva. Zajedo je predlagal on, ker ga je že dolgo bodla v oči. No, pa sva šla. In kar hitro sva zlezla spodnje štiri raztežaje. Ves čas je Peter ugotavljal, da bom moral začeti znova, kar pa je le velika zamuda časa. V petem raztežaju pa se je vsa stvar obrnila. Pravzaprav stvar sama ne, bila je še vedno taka, kot je bila, markantna, strma in lepa. Obrnila sva se le midva, ker je Peter načelen človek in ni dovolil, da bi jaz plezal vso smer naprej. Da danes ne more plezati, ker ni razpoložen, je rekel. Prvi se je vedno spuščal on, ker je tudi kline zabijal on. Prav nič kaj prijetno mi ni bilo spuščati se ob vrvi navzdol, saj sem se to pot prvič umaknil iz Stene. Ostal pa je dolg, ki ga je bilo teba plačati.
In ležala sva v travi. V daljavi pa se je vil srebrni trak Bistrice. Cel labirint neznank se mi mota po glavi ob pogledu na majhen delček narave. Ostanem sam in izgubljen. Mračilo se je, ko sva s Petrom prišvedrala v Vrata. Ob steklenici piva sva s Hlodom sklenila zvezo za naslednji dan.
Bila je še noč, ko sva se zapodila iz koče. Ob medlem soju čelnih svetilk sva kot prava pasja gonja pritekla pod steno. Nekje v višini Brojanovega raza so se že drli Fenz, Breda in Janja. Prve štiri raztežaje sva zlezla hitro. Tudi previs, kjer sem prejšnji dan rabil streme. Le med nogami me je zabolelo, ker je bil kolikor toliko pameten stop šele v višini ramen. Do tja pa sem dvignil nogo kar z rokami, kar je pri Hlodu izzvalo pravo simfonijo smeha. Pri tem je kazal zobe kakor konj, ki se mu zeha.
Začela sva za naju s Petrom odločilen raztežaj. Tudi midva sva se odločila. Pot pelje samo navzgor. To pot je bil spredaj Hlod, ki pa je bil že deset metrov visoko, ko je pričela grmeti z vrha prava kanonada kamenja. Tiščala sva glave vsak v svojo luknjo, pri tem pa visela kot netopirja v cerkvenem stolpu. Občudoval sem sotrpina, kajti mislil sem, da se s svojim preklinjanjem lahko postavim, vendar sem v primerjavi s Hlodovim znanjem pravi amater. Kamenje pa kar dol in dol, včasih prinese veter tudi klice vesele trojice iz Brojanovega raza. Tu človek ne more nič. To ni usoda, v usodo

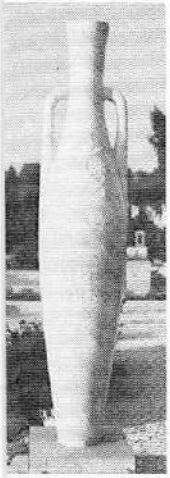

Nagrobni spomenik
Arh. Vlasto Kopač

ne verjamem. Je le čudna vsota objektivnih in subjektivnih okoliščin, ki pa so nam največkrat nerazumljive.
Kanonada je zdajci prenehala in spet sva divjala naprej. Kakšen občutek! Globina nesluteno raste med nogami, oprimkov in stopov dovolj, prava nebeška lestvica. To je šport za bogove, ne pa za smrtnike. Pa kaj, ko pa tudi ljudje radi uidemo iz družbenih spon, in se predamo trenutku, času, ki nas vleče v nepojmljive višine. Zapela sva, sicer ne lepo, zato pa toliko bolj naglas in razločno. Naj obiskovalci v okolici Stenarja vedo, da sva sama svoja gospodarja. Sledili so še razni medklici in spet se je nenadoma ustavilo. Vrag nama je pokazal zobe v obliki krušljivega odstavka pod gladko in navpično zajedo, v kateri sva videla nekaj klinov. Vendar za varno plezanje so bili previsoko. Tako pa je Hlod tekal po polički levo in desno. Rad bi bil namreč zabil klin, pa je »vse dol letelo, ker je slabo zlimano«, kot to on pove. Tačas izbira pravi klin, zabija, z roko puli, izbija, zabija, puli, benti in ves čas teka po polici. Potem pljune v roke, pove tisto o Rezi in gasilcu, ki sta jo »po ovinčk dajava« in se zažene v zajedo. Ves čas mi pleza prav nad glavo, vendar je kmalu skoznjo. Ko grem za njim, sem vesel, da je on plezal ta raztežaj prvi. (Prejšnji dan mi je pri sestopu rekel Peter: »Ne pusti, da bi kdo drug plezal raztežaj, ker to že pomeni začetek alpinistove degeneracije.«)
Zdaj sva bila sijajno razpoložena. Morala nama se je dvignila, ker sva videla rob stene tik nad glavama. Z vsakim novim raztežajem sva doživela novo razočaranje. Pol stene je bilo še vedno tam ko prej. Požirek vode nama je vlil toliko moči, da greva lahko naprej, kot bi bila na dirkah – in kmalu sva bila na vrhu Stenarja. Tulila sva od veselja, skakala in tudi nekaj malega zapela, pa še krepko sva si stisnila roke. To ni le gola formalnost, to je verna zahvala in čestitka prijateljev, ki sta ju vrv in bivanje med biti in ne biti združilo v eno bitje s približno enakimi željami in potrebami. To je doživljanje samega sebe, prijateljev, stene, gore. Kako hitro teče življenje, ko se giblje na točki, v kateri je en meter pod robom stene še vedno bliže do grušča pod steno kot pa do vrha. Občutkov sicer ne znam povedati z besedami, je pa to nekaj enkratnega. Vsaka stena, vsaka smer posebej. Tu se kuje prijateljstvo.

OB 70-LETNICI PD KRANJSKA GORA

Kot vsa planinska društva v gornjesavski dolini, slavi tudi kranjskogorsko planinsko društvo 70-letnico svojega obstoja.
Kranjska gora je dala predzgodovini slovenskega planinstva nekaj znanih gorskih vodnikov. Borovci Pečar (Bobek), Janez Kosmač (Rebernk) in Korobidelj iz Podkorena so znani vsem planincem in so si s svojimi vzponi postavili trajen spomenik. Bili so nerazdružljivi z dr. Kugyjem. Kasneje je prišlo do ustanovitve planinske podružnice za gornjesavsko dolino. 19. julija 1903 je bil na Jesenicah ustanovni občni zbor podružnice SPD za kranjskogorski sodni okraj. Udeleženci so prišli iz Rateč, Kranjske gore, Mojstrane, Dovjega, Hrušice, Jesenic, Planine pod Golico in Koroške Bele. Izvolili so odbor z načelnikom Milanom Guštinom, učiteljem iz Jesenic, na čelu. Poleg odbora so izvolili še za vsak kraj po enega poverjenika, ki je imel iste pravice kakor odborniki. Za Kranjsko goro je bil izvoljen za poverjenika Franc Budinek. Takratna podružnica je štela 106 članov. Osnovne težnje ustanoviteljev so bile: pridobivanje članstva, propaganda krajevnih naravnih lepot, zbiranje sredstev za napravo planinskih poti in gradnjo slovenskih planinskih postojank.
Leta 1908 je prevzel mesto načelnika kranjskogorski zdravnik dr. Tičar. Na njegovo pobudo se je isto leto prenesel sedež planinske podružnice iz Jesenic v Kranjsko goro. Podružnica ni imela na kranjskogorskem področju nobene svoje planinske postojanke. (Na Vršiču je bila sicer takrat samo ena planinska koča Vossova – zdaj Erjavčeva – ki jo je upravljal nemški Alpenverein.) Dr. Tičar se je tega dobro zavedal in je z agilnimi člani odbora nameraval graditi prvo postojanko v Krnici. Od te namere pa so odstopili, ker je Krnica izpostavljena plazovom in ker je takrat nameraval Osrednji odbor PD graditi kočo na Križu. Zato so se odločili za gradnjo planinske koče na trentarski strani Vršiča in jo tudi dograditi.
Slovenski planinski dom na Vršiču je dobil ime po takratnem predsedniku. »Tičarjev dom« je bil odprt 4. avgusta 1912. Otvoritve se je udeležilo okrog 500 planincev. Največje zasluge pri gradnji doma so imeli poleg dr. Tičarja še Jakob Černe, Franc Hafner, Jalen, Petrovčič in Kozjek. Dom je bil zgrajen v pretežni meri s sredstvi iz

nabiralne akcije, pri kateri so se izkazali kot sodelavci Franc Smolej, Šefman, Klander, Janez Žerjav (Anja), Gregor Žerjav (Kravanja), oba slovenska vodnika, ter še mnogo drugih požrtvovalnih članov.
Prva svetovna vojna kranjskogorske podružnice PD sicer ni razbila, razumljivo pa je, da je zavrla razvoj slovenskega planinstva za pet let.
Po prvi svetovni vojni je delovanje podružnice spet oživelo, čeprav je člane težko zadela krivična razmejitev naših gora, a najtežji udarec je bila izguba Tičarjevega doma. Italijani so sicer prvotno hoteli dom odkupiti, temu pa se je dr. Tičar odločno uprl. Dr. Tičar je bil takrat in še do leta 1921 predsednik kranjskogorske podružnice. Treba je bilo misliti na novo postojanko. Med prvo svetovno vojno so vojaki gradili cesto na Vršič in ob njej postavili tudi svojo »Rümmelhütte.« Takratni dbor podružnice PD je to kočo odkupil, jo preuredil in 2. julija 1922 pod Vervegarjevim predsedstvom preimenoval v Kočo na gozdu in jo izročil svojemu namenu. Leta 1923 je bil predsednik podružnice PD notar Grašič. Takrat so priredili v tej planinski postojanki veliko tombolo.
Leta 1924 je prevzel predsedstvo Jože Lavtižar. Takrat se je kranjskogorska podružnica SPD razformirala, nastala so samostojna planinska društva. Jože Lavtižar je dolgo časa z uspehom predsedoval kranjskogorskemu planinskemu društvu. V letu 1926 je bila po severni steni Prisojnika narejena pot na vrh z odcepom skozi Okno.
Ena sama planinska postojanka ni več zadostovala. Krnica je bila prazna. Predsednik Lavtižar je za kočo podaril svet v Krnici. Zgradili so novo postojanko, katere otvoritev je bila 1932. Koča je izhodišče na Kriške pode, Razor, Škrlatico, Špik itd., v spomladanskih mesecih pa je priljubljena smučarska postojanka. V tem času sta poleg Petra Klofutarja sodelovala z uspehom še Andrej Černe (Andrejko) in Zore (Slavec). Druga svetovna vojna je spet preprečila delo planinskega društva.
Po vojni je oblast vsestransko podprla naše planinsko društvo. Pod predsedstvom Franca Pečarja in delno tudi Klofutarja je bila odkupljena bivša graničarska karavla pod Vršičem in preurejena v prijetno planinsko zavetišče »Mihov dom«. Postojanko je društvo oskrbela z električnim tokom in jo dobro uredilo. Prav tako je izvršilo popravila v Koči na gozdu in v Koči v Krnici. Pri obnovitvenih delih je v zadnjem času veliko prispevala Planinska zveza Slovenije.
Z razvojem turizma v Kranjski gori je zanimanje med domačini za planinstvo močno upadlo. Ni več tistega navdušenja kot nekoč. Upajmo, da je to le začasen pojav.

TRIGLAVSKA PODRUŽNICA – PD MOJSTRANA

AVGUST DELAVEC

Letos poteka 45 let, odkar je bila ustanovljena triglavska podružnica SPD na Dovju in v Mojstrani. To je bil začetek samostojnega delovanja planinske organizacije za Dovje, Mojstrano, Belco in Radovno.

Prvi začetki planinstva v teh krajih pa segajo daleč nazaj. Po pisanih virih in izročilih so domačini že davno hodili na okoliške vrhove – nekaj zaradi gospodarskih potreb, nekaj zaradi drugih nagnjenj – predvsem pa so v gore vodili turiste in goste. Posebno se je ta dodatni vir zaslužka uveljavil po letu 1870, ko so Gorenjsko dolino z železnico odprli svetu in triglavsko pogorje približali planincem in turistom.

Tudi Aljaž navaja v svojih spominih znamenite pristope domačinov: vzpon Železnika in Kozarja čez Zeleni sneg na sedlo in na vrh Triglava, vzpone Požganca in Kobarja prav tam in po smereh današnjih poti na Triglav, davno pred nadelavo teh pristopov· vzpon obeh pastirjev Jakljev v coklah po jugovzhodni steni na Stenar in Maljnekov sestop iz Podkuž skozi severno grapo Špika. Lovec Gregor Rabič je prvi priplezal na Škrlatico čez Spodnji Rokav. Korajžne so bile tudi ženske. Vahica in Orehovnikova Špela, sestra starega Turka, sta večkrat v coklah ali bosi preplezali severno steno Cmira. Špeli je bilo pri prvem vzponu šele 17 let. Takrat sta poganjali gamse čez Kuhinjo na Cmir.

Ko se je ustanovilo Slovensko planinsko društvo, so vanj pritegnili tudi naše rojake. Tako najdemo med člani Osrednjega društva SPD Aljaža, Požganca, mizarja Mraka in čebelarja Ambrožiča že prva leta po ustanovitvi. Nekateri so se včlanili v radov-

ljiško podružnico, ki je prvotno zajemala skoraj celotno Gorenjsko. V letu 1903 so ljubitelji gora in planinski delavci Doline ustanovili svojo podružnico SPD za kranjskogorski sodni okraj, najprej s sedežem na Jesenicah in kasneje v Kranjski gori. Člani in odborniki te podružnice so bili doma iz naselij od Koroške Bele do Bele peči. Tu je deloval planincem priljubljeni Jakob Aljaž.

Po ustanovitvi jeseniške podružnice SPD v letu 1924 na Jesenicah so se pričeli s podobno zamislijo baviti planinci naših vasi. Dne 8. januarja 1928 je bil v Mojstrani ustanovni občni zbor »Triglavske podružnice SPD«. Ta je združila takoj po ustanovitvi nad 100 članov. Prvi predsednik je bil šolski upravitelj Jožko Serajnik, odborniki pa Gregor Lah, Tone Kovač, Josip Zupan, Anton Rebolj, Anton Potočnik, Janez Rabič, Franc Hafner in Franc Mandeljc. Za pregledovalca računov sta bila izvoljena Gregor Klančnik in Rudolf Abruč. Prva leta po ustanovitvi so člani nadelavali pota v Karavankah in uredili pastirski stan v Krmi za planinsko-smučarsko postojanko. Pripravili so vse potrebno za zgraditev lastne koče blizu sedla Mlince ob poti na Kepo. Začetek je bil skromen, sredstva so pridobivali s članarino in prostovoljnimi prispevki. V letu 1934 je prevzel vodstvo podružnice Tone Potočnik z Belce in jo vodil vse do nemške okupacije. Kočo so zgradili v letu 1937, njen gospodar je postal Franc Tolar.

Poleg gospodarstva so člani delovali tudi na področju alpinistike, v plezanju in turnem smučanju. To so bili predvsem dr. Miha Potočnik, Janez Brojan, Maks Dimnik, Janez Mrak in še nekateri. Obiskovali so vodniške in reševalne tečaje SPD, bili na voljo gostom kot vodniki, za nošenje k triglavskim postojankam in za reševalne

Faksimile zapisnika iz leta 1924

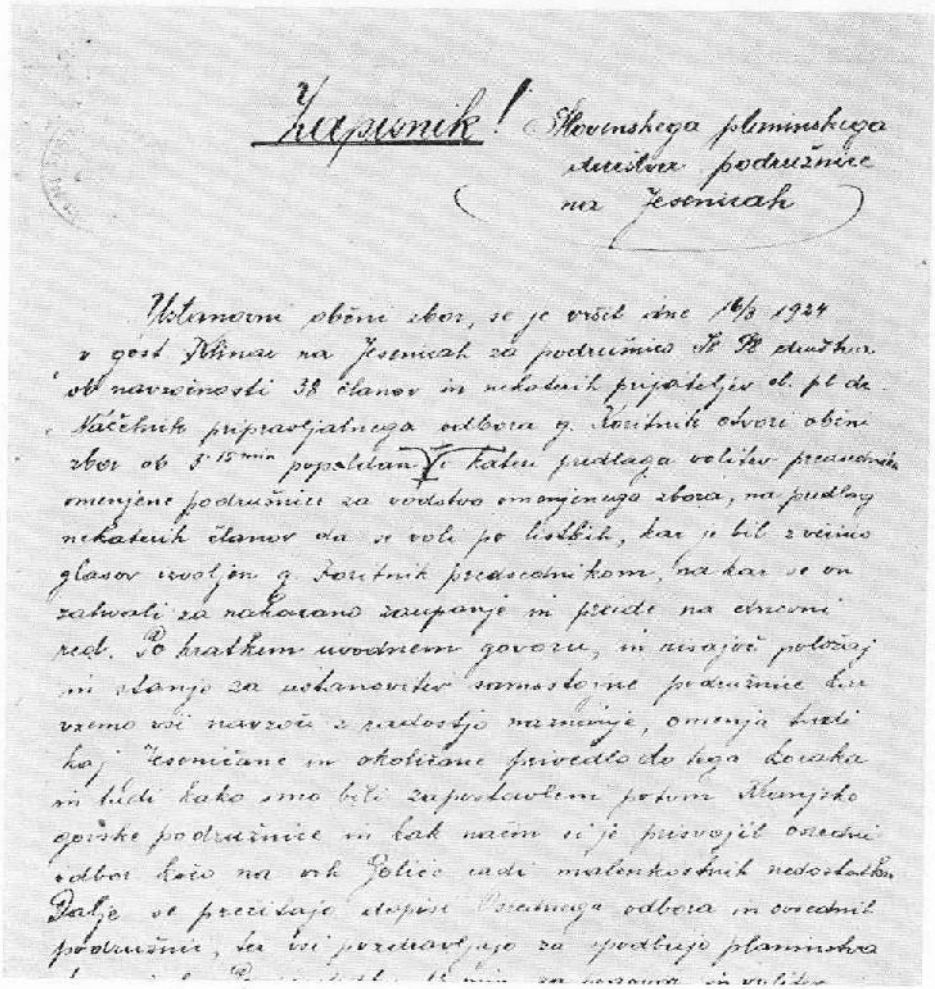

Županik! Slovenskega planinskega društva podružnice na Jesenicah

Ustanovni občni zbor, se je vršil dne 16/3 1924 v gost Ahnar na Jesenicah za podružnico Sl. Pl. društva. Ob navzočnosti 38 članov in nekaterih prijateljev ob. pl. da. Načelnik pripravljalnega odbora g. Šoštarič otvori občni zbor ob 3.15 min popoldan. Iz kakih predlaga volitev predsednika omenjene podružnice za vodstvo omenjenega zbora, na predlog nekaterih članov da se voli po listkih, kar je bil z večino glasov izvoljen g. Šoštarič predsednikom, na kar se on zahvali za nakazano zaupanje in preide na dnevni red. Po kratkem uvodnem govoru, in risajoči položaj in stanje za ustanovitev omenjene podružnice kar vzemo vsi navzoči z predstojo naznanje, omenja kratko, Jeseničane in okoličane privedlo do tega koraka in kako smo bili zapostavljeni potom Kranjske gorske podružnice in tak naim si je prisvojil osrednji odbor kočo na vrh Jelice radi malenkostnih nedostatkov. Dalje se prečitajo dopisi Osrednjega odbora in osrednih podružnic, ka vsi pozdravljajo za spodbujo planinska

akcije. Sicer pa je reševalna služba v teh krajih delovala že ves čas od njene ustanovitve v letu 1912 v Kranjski gori. Tudi tukaj je bil začetek skromen. Vendar je bila za poznejše, povojno delo važna tudi ta tradicija in nekateri reševalci iz prvih let obstoja podružnice so se takoj vključili v novo organizirano GRS po vojni.
Vojna je v celoti zavrla društveno delo, uničila arhiv, vrste članov-planincev so se razredčile, društvena koča je v letu 1943 pogorela.
Prvo leto po vojni so najbolj zagnani planinci – Brojan in še nekateri – pričeli oživljati svoje društvo. 27. januarja 1946 smo imeli občni zbor. Spet smo morali začeti od kraja. V upravljanje smo dobili najprej Staničevo kočo. Popravili smo jo in dogradili zimsko sobo. V letu 1950 smo to kočo izročili javorniškim planincem in dobili Aljažev dom. Tu smo zgradili v naslednjih letih gospodarsko stavbo za shrambe in skupna ležišča. Upravni odbor se je odločil za nakup poškodovane in neoskrbovane Šlajmerjeve vile in jo s pomočjo Planinske zveze Slovenije usposobil za prirejanje tečajev in taborov. S posredovanjem PZS je bila dograjena v Vrata gozdna cesta, napeljan telefon in postojanka zasilno elektrificirana.
V letu 1947 smo ustanovili alpinistični odsek in obnovili gorsko reševalno službo. Nekaj let so bile težave s kadri in opremo, posebno v reševalni službi, zato so nam v tem času pomagali jeseniški reševalci. Z leti smo vzgojili mladi rod alpinistov, ki je prerastel dotedanje razmere in se uveljavil v domačih in tujih stenah. Pričeli smo s samostojnimi alpinističnimi odpravami v inozemske gore. Na vrsto so prišli Lienški Dolomiti, Grossglockner, Cine, Matterhorn, Monte Rosa, Mont Blanc, Bernina, Ortler, Weisshorn, Dômme. Vmes so bile odprave v Durmitor, Zahodne Julijce in ponovno v Visoke Ture in Dolomite. Ko smo si tako pridobili izkušnje, so mladi alpinisti pričeli z osvajanjem najzahtevnejših ciljev, kot so Dru, Point Walker in Mrtvaški prt v Grandes Jorasses, Grand Capucin. Prišlo je do poskusa v Eigerju, ki je našo navezo s slabim vremenom prisilil k skrajno težkemu umiku iz severne stene. Ponovljene so bile ekstremne smeri v Piz Badille, Civetti in sedem takšnih v severni steni Velike in Zahodne Cine.
Naši alpinisti so tako prišli v sestav jugoslovanskih odprav v Hindukuš ter Himalajo. Utrpeli smo prvo žrtev jugoslovanskih odprav v izvenevropske gore Zvoneta Koflerja, odličnega gornika in tovariša, ki je umrl za posledicami prometne nesreče na povratku odprave iz Hindukuša.
Leto 1972 je bilo za naše alpiniste še posebno uspešno, saj so bili na Makaluju, na Kilimandžaru, Visokem Atlasu, Dolomitih in drugod doma in po svetu.
Skrbimo za mladi planinski rod v okviru mladinskega odseka. Tu sicer nimamo posebno srečne roke z vodniki in mentorji. Zavedamo pa se važnosti vzgoje naraščaja za obstoj društva z raznoterimi nalogami in dejavnostmi. Imamo namreč še markacijski odsek, javno knjižnico in propagandni odsek. V okviru tega zadnjega so naši člani na društvenih izletih spoznali gore, kraje in ljudi v domovini in na tujem do Mont Blanca.

Planinka v starih časih
(Razglednica, last Jake Čopa)

25 LET PD JAVORNIK-KOROŠKA BELA

Planinsko društvo Javornik-Koroška Bela je bilo ustanovljeno pred 25 leti, 5. maja 1947. Jedro takratnega društva so bili planinci, do tedaj včlanjeni pri PD Jesenice, in drugi planinci z Javornika, Koroške Bele in okoliških krajev. Od par desetin članov je članstvo hitro naraščalo. Danes je v njem včlanjenih preko 1200 planincev in planink in predstavlja najbolj množično in aktivno organizacijo v tem kraju. Obnovili smo kočo na Zasipski planini v Krmi ter jo usposobili za planinsko postojanko – danes stoji zgrajena iz gradiva bivše Zoisove graščine na planini v Krmi nova planinska koča. Lotili smo se dotrajane Staničeve koče pod Triglavom in jo popolnoma prenovili. Danes imamo lep in udoben Dom Valentina Staniča. Na pobudo in s sodelovanjem prvoborcev našega kraja, ki so izvojevali eno prvih zmag v naših visokih gorah, smo sodelovali pri graditvi nove Prešernove koče na Stolu. Za domačine je planinski dom Pristava v Javorniškem Rovtu cilj popoldanskega izleta, ko cveto narcise pa cilj mnogih domačih in tujih planincev.

Kjer smo se vsidrali, povsod nas je čakalo delo. Danes z veseljem ugotavljamo, da je med nami precej starejših planincev, klenih in prekaljenih grč, ki so vzdržali napore vseh petindvajsetih let dela pri društvu.

V prvi odbor društva pred 25 leti so bili izvoljeni: Janko Vilman, predsednik, Franc

Ažman, tajnik, Franc Kreuzer, gospodar, Franc Tavčar, blagajnik, v nadzorni odbor pa Maks Dolinar, Franc Golob in Albin Praprotnik. Janko Vilman in Franc Kreuzer opravljata odborniške funkcije vseh 25 let, nad 20 let odborniškega staža pa imata tudi Franc Svetina in Milan Zemljič.

V 25 letih se je izmenjalo šest predsednikov. Prvih 5 let, do konca leta 1951, je bil predsednik Janko Vilman. V tem času je društvo prevzelo in obnovilo planšarsko kočo na Zasipski planini in v letu 1950 prevzelo v upravljanje Staničevo kočo pod Triglavom. Za njim je prevzel predsedstvo Franc Kreuzer. Pod njegovim vodstvom je društvo prevzelo v upravo postojanko Pristava v Javorniškem Rovtu in jo preuredilo v planinsko postojanko. V začetku leta 1955 je bil izvoljen za predsednika 29-letni Franc Svetina, ki se je moral posvetiti predvsem gospodarstvu. Društvo je vodil tri leta. Za njim je prevzel predsedstvo ponovno Franc Kreuzer za eno leto. V letu 1959, ko smo gradili Kovinarsko kočo v Krmi, je predsedniško funkcijo zopet opravljal Franc Svetina, njega pa je v letu 1960 zamenjal Vinko Mirtič. Obnova razpadajoče Staničeve koče je zahtevala odločnega človeka. Franc Svetina je moral ponovno prevzeti predsedniško mesto. Po informacijah in primerjavi podobnih gradbenih del smo izračunali, da bi za tako delo pri kateremkoli gradbenem podjetju morali odšteti 60 do 70 milijonov SD, društvo pa ni imelo poravnanih niti dolgov za Kovinarsko kočo. Štiri leta ali točneje štiri sezone so trajala dela. Predsednik, gospodar Janko Vilman in vodja gradnje Jakob Pogačar so nosili glavno odgovornost in po štirih sezonah smo s finančno pomočjo PZS, Sob Jesenice, Železarne Jesenice ter ponovno zadolžitvijo društva dobili nov Dom Valentina Staniča za 32 milijonov starih din. Dela na pomožnih objektih okoli doma so pod istim vodstvom trajale še nekaj let. Po 7 letih je dobilo društvo novega predsednika v osebi 25-letnega mladega tehnika Alojza Gajška, žal samo za kratek čas. Dobra dva meseca po izvolitvi je mladi predsednik našel smrt kot žrtev snežnega plazu pod Mojstrovko dne 24. marca 1968. Predsedniško mesto je znova moral prevzeti Franc Svetina. Šele v letu 1971 ga je zamenjal sedanji predsednik Teodor Kreuzer, ki prav tako nima lahkega dela, saj prav sedaj potekajo dela za ureditev in delno razširitev Pristave, tudi težave s kadri niso majhne. Ob 25-letnici smo dobili tudi nov društveni prapor z vdelano silhueto Stola, ki smo si jo izbrali za simbol našega društva. Še nas čaka delo, na Stolu, v Krmi, pod Triglavom.

PD GOZD-MARTULJEK

JOŽA ROBIČ

Pred drugo svetovno vojno vas Martuljek ni imela svojega planinskega društva. Kolikor je bilo med vaščani navdušenih planincev, so bili včlanjeni v PD Kranjska gora.

Leta 1946 je bil sklican ustanovni občni zbor PD Martuljek. Društvu je bila v oskrbo dodeljena planinska koča na Gozdu. Koča na Gozdu takrat še ni imela električne razsvetljave, zato je bila prva naloga odbora, napeljati elektriko od Mihovega doma do koče na Gozdu (1000 metrov). Napeljavo elektrike in ureditev koče so opravili člani društva povsem s prostovoljnim delom.

Toda društvo je kljub navdušenemu članstvu obstajalo le tri leta. V letu 1949 je prišlo med člani upravnega odbora do nesoglasij. Društvo je bilo razpuščeno, koča na Gozdu pa je prešla v oskrbo PD Kranjska gora.

Leta 1953 je bil ponovno sklican ustanovni občni zbor. Novoizvoljeni upravni odbor ni mogel doseči, da bi društvo ponovno dobilo v oskrbo kočo na Gozdu, zato je glavno dejavnost posvetil vzgoji članstva, zlasti mladine. Društvo prireja društvena tekmovanja v smučanju in sankanju, organizira izlete, poučna predavanja o planinstvu in sodeluje z drugimi PD.

Velika težava pri delu odbora je bila v tem, ker društvo za svoj obstoj ni imelo potrebnih finančnih sredstev. Edini dohodek društva je bil del plačane članarine članov. Na srečo pa je Zveza za telesno kulturo pri občini Jesenice pravilno razumela pomen PD Martuljek in mu s primernimi vsakoletnimi denarnimi dotacijami priskočila na pomoč.

Društvo tudi vzdržuje in markira planinske poti na Špik in za Ak. To delo opravijo člani društva s prostovoljnim delom, društvo nabavi le potrebni material.

V društvu deluje tudi alpinistični odsek, ki ga sestavlja nekaj mladih, dobrih alpinistov. Ti mladi alpinisti so do sedaj sodelovali pri vseh reševalnih akcijah pri nesrečah, ki so se pripetile v okoliških gorah.

Med člani društva, zlasti AO, je vse bolj naraščala želja po lastni planinski postojanki, zato je društvo želelo zgraditi bivak v Martuljkovi skupini Pod Srcem. Z veliko požrtvovalnostjo nekaterih članov, predvsem alpinistov, je uspelo, da je bil bivak v dveh letih s prostovoljnim delom v surovem stanju pod streho. Težave so nastale šele sedaj. Kako brez sredstev nabaviti potrebno opremo za dokončno ureditev bivaka? Nadaljna gradnja bivaka je obtičala za dve leti.
S precejšnjo podporo Železarne Jesenice je društvo nabavilo potrebno opremo. Deloma še čaka na prenos.
V letu 1973 bo bivak dokončno urejen.

JESENIČANI IN ODPRAVE

MITJA KOŠIR

Največ slovenskih alpinistov sodi, da se je prava doba naših odprav v tuje gore začelo s himalajsko odpravo leta 1960. Od takrat pa do danes se je zvrstilo že lepo število več ali manj uspešnih odprav, vendar pa vsi vemo, da so slovenski alpinisti obiskovali tuje gore tudi že pred letom 1960. Spomnimo se samo predvojnih odprav v Zahodne in Centralne Alpe, po vojni so naši najboljši alpinisti nekajkrat plezali po gorah okoli Mont Blanca. Enkrat pred letom 1960 so naši alpinisti obiskali celo Kavkaz – most med Alpami in Himalajo. Potem pa so prišli Trisuli in za njimi množica gora v raznih deželah, ki so jih obiskale jugoslovanske in slovenske alpinistične odprave.
Kakšno vlogo pa so pri vsem tem odpravarstvu odigrali jeseniški alpinisti iz različnih generacij, bom poizkušal povedati v tem sestavku.
Če začnem z obdobjem pred Trisuli, lahko omenim lepo število znanih imen jeseniškega alpinizma, ki so sodelovali pri inozemskih odpravah. Oglejmo si samo generacijo skalašev z Jožem Čopom na čelu. Tu so še Miha Potočnik, Matevž Frelih, Andrej More, Karel Korenini, Uroš Zupančič in Maks Medja. Vsi ti možje so za tiste čase dostojno zastopali naš alpinizem v tujih gorah. Po vojni, ko so razmere zopet dovoljevale Jugoslovanom obisk tujih gora, so slovenski alpinisti izrabili priložnost in zopet so bili tu Jeseničani, med njimi tudi pripadnika mlajše generacije Janez Krušic in Janko Šilar, ki jih je izbrala Planinska zveza Slovenije za odprave v inozemstvo.
Čeprav se bo komu zdelo to nepopolno, sem se odločil, da bom z natančnejšim opisom udeležbe Jeseničanov pričel v obdobju po I. jugoslovanski himalajski odpravi na Trisule.
Znano vam je, da na Trisulih ni bilo nobenega Jeseničana, toda že leta 1963 je v odpravi v Kavkaz sodeloval jeseniški alpinist Milan Valant. Planinski Vestnik je že pripovedoval o uspehih te odprave in tudi o Valantovem doprinosu k temu uspehu.
Leta 1964 so kar tri odprave odšle na pot in z njimi dva Jeseničana. Marko Butinar je plezal na Spitzbergih, Tine Mihelič pa je osvajal nove vrhove v južnoameriških Andih. Že sedaj opozarjam morebitne dvomljivce, da je bil Tine Mihelič v letu 1964 član jeseniškega alpinističnega odseka.
Leto 1965. Pod Kangbačenom se je mudila II. JAHO. V svojih vrstah je imela zopet dva Jeseničana. Marka Butinarja, starega odpravarja, in Pavleta Dimitrova. Kaj je odprava dosegla in kaj sta na gori naredila Jeseničana, je dovolj dobro znano.
Leta 1966 so bili jugoslovanski alpinisti že četrtič gostje sovjetskih alpinistov v Kavkazu. Med devetimi člani odprave so bili kar štirje Jeseničani, vodja Janez Krušic, Tine Zupančič, Jože Bernard in Mitja Košir. Ta odprava je poleg kopice kvalitetnih smeri prinesla domov tudi dve prvenstveni in pri obeh so sodelovali Jeseničani.
Leta 1968 je bil zopet na vrsti Kavkaz. Niko Bernard je bil že šesti Jeseničan, ki je obiskal te gore. Mudili so se v skupini Cei in splezali nekaj lepih smeri.
Udeležba jeseniških alpinistov pa se vsaj za enkrat končuje v letu 1970, ko je bil z našo drugo odpravo v Hindukušu tudi Mitja Košir. Odprava se je mudila na področju ledenika Mandaras, kaj pa so člani tam dosegli, ste že brali v Planinskem Vestniku.
V drugih odpravah, ki so se zvrstile do danes, pa ni bilo nobenega Jeseničana, to pa zaradi osebnih razlogov, v veliki meri pa tudi zato, ker je na Jesenicah v teku menjava generacij. Starejši člani odhajajo in niso več aktivni, mlajši pa še ne ustrezajo odpravarskim zahtevam. Pričakujemo, da se bo tudi za jeseniške alpiniste ponovilo obdobje med leti 1960 in 1970.

IZ KRONIKE JESENIŠKE GRS

UROŠ ŽUPANČIČ

Ko so bila izpraznjena rudna bogastva v Rudnici, Studorju, Vogarju, Viševniku in na Rudnem polju, so bile opuščene fužine in kovačije na Dunaju in v Nomenju. Ko pa so pozneje, leta 1890, pogorele še Zoisove fužine pod Hudičevim mostom v Stari Fužini in na Bistrici, so se pionirji klasičnega planinstva, bohinjski fužinarji, iskalci rudnih bogastev s tovorniki jeli seliti skozi Sotesko in Obrnje na Javornik, Koroško Belo in Jesenice, kjer so bohinjski kosezi iz rodov Torkarjev, Ravhekarjev, Ravnikov, Kosov, Koroščev in Rožičev v Rovtih srečali Noče in Klinarje, ki so bili prav tako kot oni vajeni gora.
Oboji so iskali in reševali v Begunjščici in Srednjem vrhu skrivače in ubežnike, prav tako pa tudi v Karavankah od Stola prek Golice in Roščice do Kepe. Obrali so vse tokove in globače Mežaklje od Vrš prek Poljan in Obrance do Raven in dalje prek Jerebikovca in Petelina, kjer se strmali prevesijo proti trem triglavskim dolinam. Požrtvovalno so opravljali samaritansko delo Dolinci s trentarskimi sokoli, ki so umeli pretakniti in plezati kot nihče pred in za njimi.
V Dolini so Šmerci, Preckini, Požganci, Klančniki, Šimenci, z Vahico, Bobkom in Korobidljem odlično sodelovali s Trentarji.
Nesreča sodnika Stojca in učitelja Petrovčiča v severni steni Škrlatice je sprožila zahtevo po ustanovitvi gorske reševalne službe. Pomladi, 3. aprila 1912, se je smrtno ponesrečil na zasneženem Stolu prof. dr. Josip Cerk, mera je bila polna!
Predsednik osrednjega odbora SPD v Ljubljani dr. Fran Tominšek, oblast in tudi številni planinci z dr. Jernejem Demšarjem, dr. Stojcem in dr. Josipom Tičarejm na čelu niso mogli več prenašati očitkov, da so morali v naših gorah, stenah, grebenih in vrhovih reševati ponesrečene gornike sovražno nastrojeni tujci.
Sredi poletja, 16. junija 1912, so v Kranjski gori ustanovili prvo prostovoljno postajo GRS, v katero so se vključili dolinski in trentarski gorski vodniki.

GRS na Jesenicah med obema vojnama

Skalaši so bili po letu 1921 odlični nasledniki naših prvih gorskih vodnikov, pionirjev naše gorske reševalne službe. Reševalci skalaši so morali že leta 1924 prestati ognjeni krst, ko so reševali v Kotu, na Kredarici in severni triglavski steni. V Črnem grabnu so bili brez moči.

Reševanje z Grammmingerjevim sedežem
Perorisba, arh. Vlasto Kopač 1952

Ponazorilo organizacijske sheme GRS v letih po osvoboditvi. Od l. 1946 do 1953 je bila centrala GRS na Jesenicah.

Jeseniški gorski reševalci so bili skupaj s skalaši prvi, ki so v osamljenih predelih naših gora začeli graditi bivake tudi za lažje reševanje. Matevžev (Brelihov) bivak so uredili leta 1935 v višini 2180 m v Veliki Dnini pod severno steno Škrlatice. Bivak II so zgradili v višini 2140 m leta 1936 na Jezerih pod Rokavi in Oltarjem pozneje so sledili še bivaki št. III v višini 1340 m. Za Akom pod Široko pečjo leta 1946 in bivak št. IV v višini 1980 m na Rušju pod Stenarjem in Dolkovo špico.
V letih 1962–1964 so začeli dežurati na urejenih smučiščih v Martuljku, Črnem in Španovem vrhu nad Jesenicami.
Začeli so graditi gorsko reševalno kočo, zavetišče na Španovem vrhu.
Leta 1937 so vihrale črne zastave v Lomu pod Storžičem in v Tržiču.
Na pobudo jeseniških gorskih reševalcev je leta 1938 prišlo do spopolnitve naše gorske reševalne službe.
Ustanovljene so bile prve področne GRS postaje na Jesenicah, Bohinju in Celju, to je na najbolj ogroženem območju.

GRS na Jesenicah po osvoboditvi

Planinstvo je hitelo z naglimi koraki v množičnost, alpinizem v skrajnost.
Dediščino Joža Čopa in Miha Potočnika so morali prevzeti Karel Korenini, Miro Dermelj, Janez Krušic in drugi. 17. in 20. avgusta leta 1942 so morali plačati jeseniški plezalci in alpinisti skupaj z reševalci v Riglici velik krvni davek.
Po ustanovitvi centrale GRS pri PZS na Jesenicah je ležalo težko odgovorno breme organizacije sodobne GRS na naslednikih Joža, Miha, Matevža in drugih.
Uroš Župančič je s tovariši Koreninijem, Krušicem, Dermeljem, Moretom in Koblarjem prijel za delo, Jeseničani so širom po Sloveniji ustanavljali mrežo GRS postaj in baz. Centrala GRS se je obogatila s teoretičnim in praktičnim znanjem. Baze in postaje GRS so se opremile s sodobno, moderno avstrijsko in nemško reševalno opremo.
Po tragediji v severozahodni steni Špika je bilo vodstvo izpostavljeno kritiki in osodbi. Mnogi so zapustili vrste aktivnih reševalcev. Načelnik centrale je bil odstranjen in zamenjan. V Ljubljani je bila formirana komisija GRS pri PZS, ki je skušala zaceliti rane in popraviti slabosti vodstva GRS na Jesenicah. Na vidnem mestu je ostal Andrej More kot tehnični vodja in glavni gospodar komisije za GRS in Stane Koblar.
Staro vodstvo centrale GRS na Jesenicah je l. 1948 začelo organizirati lavinsko službo. Tržičan Marjan Salbergar, Jeseničana Stane Koblar in Jože Makovec iz GRS postaje Jesenice so postali prvi predavatelji naših gorskih reševalcev, šolali so reševalce tudi v drugih bratskih republikah.
Delež naše postaje GRS se vidno odraža tudi v delu naših zdravnikov dr. Jožefa Hafnerja, dr. Stanka Vilmana in dr. Tomaža Ažmana.
Na čelu gorskih reševalcev jeseniške postaje so se po osvoboditvi zamenjali za Župančičem Korenini, More, Kramžar in Krapež ter končno Ludvik Zalokar, ki je vrsto let uspešno vodil štirideset reševalcev naše postaje. Sedanji načelnik je Joža Makovec. V jubilejnem letu slovenske GRS je naša postaja prejela dvoje velikih priznanj in odlikovanj.
27. aprila, ob obletnici ustanovitve OF je bila naši postaji GRS podeljena občinska plaketa OF, ob koncu jubilejnega leta je prejela Red zaslug za narod s srebrnimi žarki.

TROJE SREČANJ

MARIJAN KRIŠELJ

Pravzaprav bi moral biti praznik, kajti dobili smo nov in izviren roman o alpinizmu, planinstvu, se pravi knjigo, ki smo jo na policah s planinsko in alpinistično literaturo pogrešali. Zdaj jo imamo in se resno pripravljamo, da jo bomo prebrali od začetka do konca. To je roman Toneta Svetine STENA in je – rekel bi – lep kulturni dogodek v slovenskem planinskem literarnem svetu, obenem pa dragoceno darilo 80-letnici organiziranega planinstva in 80-letnici našega planinskega nestorja Jožeta Čopa, kajti tema dvema jubilejema je roman tudi posvečen.

Knjiga torej predstavlja res razveseljivo novico: v skromno bero, s katero se Slovenci na področju domače izvirne planinske literature ne moremo kdo ve kako pohvaliti, smo uvrstili tehtno zasnovano in napisano knjigo, ki zaokroženo obravnava planinstvo, alpinistiko kot pojav in posebej kot področje, ki smo mu tudi na Slovenskem posvetili mnogo osebne, družbene pa tudi filozofske pozornosti.

Pero pisatelja Tone Svetine poznamo že iz naše revije, če ne že po njegovi Ukani, in reči moram – tudi to pot ni zatajilo. Zgodba, katere glavni junak je Jože Čop, je preprosta in se v vseh smereh prepleta s pojavi v alpinizmu, z etičnimi, filozofskimi vprašanji, skratka z vsem, kar pred človeka postavi STENA v simboličnem pa tudi v materialnem smislu, ko se s svojo voljo, s svojo odločitvijo spoprime z doslej njemu samemu neznano duhovno tvarino. Te ovire se loti s trdno vero, da bo to hotenje, ki ima svoj cilj, premagalo navpičnice in se znašlo očiščeno in olajšano, predvsem pa obogateno za novo enkratno spoznanje, na poti novega hrepenenja, na poti do novega cilja in večnih hotenj, ki mu šele prepad smrti najde svoj mir in tišino . . .

V naslovu sem zapisal »troje srečanj« in zatorej sem ta naslov dolžan razložiti:

Priložnost se mi je ponudila, da sem se konec marca 1973 resnično udeležil izjemnega trojnega srečanja, srečanja z avtorjem romana STENA, Tonetom Svetino, z glavnim akterjem v tem romanu Jožetom Čopom in pa seveda s knjigo, ki je ravno tedaj zagledala beli dan. Pogovor na tem srečanju je bil zanimiv, v nekaterih poglavjih celo enkraten, sproščen in značilen za generacijo, ki ji pripada Joža Čop – veder in prvinsko preprost. Naj mi bo torej dovoljeno, da ga vsaj v najbolj skopem izvlečku ponovim: Roman je napisan z iskrenim občutjem človeka, ki pozna svet alpinizma, pozna plezalca, njegove najbolj skrite vzgibe, ki ga nevidno vodijo po navpičnih poteh njegovih, res samo njegovih želja. Tu se srečamo tudi s svojevrstno simboliko, v kateri je zajeta tako rekoč vsa zapletenost človekove biti v takem, rekel bi, izjemnem okolju, ki mu s svojo navzočnostjo šele kroji smisel in določa ceno. In tako je STENA tudi simbol, simbol v tistem smislu, ko človek preskuša svojo voljo, svojo razsodnost, saj postavlja predenj doslej nepremagljivo oviro, ki jo zmore šele s temeljitim preverjanjem svojih zmogljivosti. V tem pa je skrit veliki življenjski cilj vsakega posameznika, ki se mu približa s svojo življenjsko voljo in močjo ali pa omaga v nepremišljeni in prenagli odločitvi. Ko razrešuje te življenjske aksiome, se sprehaja venomer po meji med življenjem in smrtjo, ko je dovolj ena sama napaka, pa se véliki cilj spremeni v veliko osebno tragedijo, ideja pa v žalostno materijo. V toliko kvalitetah, o katerih govori roman nadrobno ali samo bežno, bi našli še mnogo snovi za razmišljanje, najbolj očitno pa postavi v tem romanu pred bralca troje tipov plezalcev, ki si v skali iščejo svoj smisel.

Prvi je poln volje, moči optimizma. Poln načrtov in sposobnosti, graditi svojo osebno eksistenco in osebnost. Zaveda se, da je v gorah možna ena sama napaka pa že ta pomeni konec vsega, zato je zanj boj z goro neizprosen, vendar pa izredno natančen in razumen, nikoli pa slepo zaverovan v odločitev, ki bi bila nastala v mlakuži dolinskega malodušja in v opletavosti. Prav v tem liku je zablestel Joža in njegov osrednji življenjski cilj – preplezati doslej nepremagano oviro; zablestela je njegova izvirna preproščina, saj je kot delavec, garač v tovarni, našel za svoj nematerialni jaz dovolj gradiva v gorskih navpičnicah, da je z njimi gradil svojo življenjsko izjemnost, resnost in šegavost, preudarnost in zagnanost, toda nikdar prek meja svoje železne volje, prek tiste meje, ki bi ga utegnila ubiti . . .

Drugi pa goji veliko željo po moči, po sprostitvi, razvedrilu, predvsem pa išče smisel življenja v samem sebi, v človeku, v osebnih notranjih konfliktih, prek katerih želi ocenjevati in spreminjati družbo. Prisotna je velika volja, ki gre pogosto prek logične razsodnosti, to pa ni najtrdnejši pogoj, da ostaneš živ, kajti formula življenja v gorah ima neizprosno zakonitost in ne dopušča nobenega obotavljanja niti sile.

Tretji pa beži pred družbo. Je pravzaprav ranjen, kot pravi Tone Svetina. »Ranila ga je družba in zdaj je pred njo zbežal, da bi te rane celil v samoti gora. Beži od ljudi,

Joža Čop ob osemdesetletnici
Foto Jaka Čop

da bi našel samega sebe. Blodnja po gorah pomeni – blodnjo po samem sebi, to pa je ničevo, samouničujoče, nesmiselno...«
Gore so v svojem bistvu puste, mrtve, tudi neprijazne. Kar prinašaš s seboj – to je vredno. Šele tam gori tisto skrito spoznaš in v tem je vrednost gora. »Če prideš k njim na obisk z rano, odhajaš s še večjo rano, če prideš k njim prazen, odideš prazen, tak je zakon in nihče ni izjema...«
Gora – STENA – vabi le človeka s ciljem, s srcem, človeka z optimizmom, takega, ki se je voljan spoprijeti z novimi spoznanji, pa naj si bodo grenki, veseli, tragični. »Osnovni konflikt v človeku mora sloneti na nekem cilju. Življenje brez cilja ni življenje in tako je tudi v gorah, ko se spoprimeš s STENO, pa če jo jemlješ kot SNOV ali pa kot življenjski smisel...«
Tako nekako je tekla beseda na tem srečanju, preprosta, kot to zna Joža, pa zraven šegavo in filozofsko resno, izkustveno, kot jo je zastavil Tone Svetina. Dvoje skrajnosti, ki pa sta se v tem primeru neverjetno ujeli. Srečali sta se ravno na pravšnjem križpotju, se združili in nam dali knjigo, ki jo bomo prebrali s posebnim veseljem.

SPOMINI

IVAN ŠAVLI

I.

Podružnica SPD na Jesenicah je bila ustanovljena leta 1903. Takoj ob njeni ustanovitvi ja takratni podružnični odbor prevzel nalogo, da bo postavil na Golici planinsko zavetišče. To se je odboru tudi posrečilo. Kočo je dogradil leta 1905 in jo izročil turističnemu prometu. Tako so slovenski planinci dobili svojo postojanko na Golici in jim ni bilo več treba iskati zavetja na spodnji koči, ki je bila last nemškega planinskega društva. Da je jeseniški podružnici uspelo zgraditi to kočo, je v veliki meri pripomoglo darilo, ki ga je poklonil starosta slovenskih planincev Franc Kadilnik. Mnogo so takrat pomagali pri graditvi jeseniški in svetokriški posestniki, nekoliko z denarnimi sredstvi SPD v Ljubljani. Po takratnih društvenih pravilih podružnice niso bile pravne osebe, zato je bilo SPD v Ljubljani vpisano v zemljiški knjigi kot lastnik Kadilnikove koče na Golici.

Zaradi gospodarskih in drugih težav jeseniška podružnica ni mogla obdržati oskrbe koče v svojih rokah, zato jo je moralo dve leti po otvoritvi prevzeti osrednje društvo v Ljubljani. Ko je nastala ta sprememba glede oskrbe Kadilnikove koče na Golici, je začela tudi jeseniška podružnica hirati in postala v nekaj letih nesposobna za življenje. Na občnem zboru leta 1908, ki je bil na Hrušici pri Jesenicah, je bil izvoljen nov odbor. Ta je bil sestavljen v pretežni večini iz kranjskogorskih članov. Za predsednika je bil izvoljen takratni zdravnik v Kranjski gori dr. Jože Tičar. Tako je bil sedež jeseniške podružnice prenesen v Kranjsko goro in so tako ostale Jesenice brez podružnice. Podružnica se je imenovala od tedaj naprej: Podružnica SPD za kranjskogorski sodni okraj.

Nekaj jeseniških planincev je še ostalo včlanjenih pri podružnici v Kr. gori, nekaj se jih je vpisalo v Radovljici, nekaj pa tudi v Ljubljani. Spričo tega je planinsko delovanje na Jesenicah skoraj popolnoma zamrlo, četudi so bile Jesenice glavno izhodišče za izlete na Golico in na zahodne vrhove Karavank.

Takoj v prvih letih po prvi svetovni vojni se je pokazala potreba po ustanovitvi nove jeseniške podružnice SPD. Zbralo se je večje število zavednih planincev, raztresenih po okoliških podružnicah. Čutili so potrebo po drugi ustanovitvi podružnice na Jesenicah in željo, da bi zopet pridobili Kadilnikovo kočo na Golici v svojo oskrbo.

Temu se je odločno upiral osrednji odbor SPD v Ljubljani, češ da bi z odstopom Kadilnikove koče jeseniški podružnici preveč izgubili na svojih dohodkih od oskrbovanja planinskih postojank. V letu 1924 pa je po dolgotrajnem prerekanju z osrednjim odborom vendar le uspelo ustanoviti novo podružnico na Jesenicah. Toda Kadilnikove koče nova podružnica ni dobila v svojo oskrbo.

Ker je nova jeseniška podružnica v nekaj letih zbrala primerno vsoto gotovine, se je njen odbor začel baviti z mislijo, da bi postavili v Karavankah novo planinsko zavetišče. V vodstvo osrednjega odbora SPD so medtem časom prišle osebe, ki so imele za razvoj podružnic več razumevanja. Društvena pravila so se spremenila.

V letu 1932 sta sklenila osrednji odbor in jeseniška podružnica sporazum glede oskrbovanja Kadilnikove koče. Po tem sporazumu je dobila jeseniška podružnica končno vendarle Kadilnikovo kočo v svojo oskrbo za določeno letno odškodnino. Kadilnikova koča je bila v tako slabem stanju, da je bila potrebna nujne temeljite preureditve. Prekrili so streho z eternitom, izpopolnili opremo in inventar, tako da se je važna planinska postojanka na najlepši razgledni točki Karavank še nadalje lepo uveljavljala. Obisk koče je hitro naraščal.

Ker je osrednji odbor SPD uvidel, da so Kadilnikovo kočo vsa leta organi jeseniške podružnice dobro oskrbovali, jim je leta 1938 prepustil v oskrbo še spodnjo kočo na Golici za primerno odškodnino. S tem je jeseniška podružnica postala gospodar na Golici.

Stara Kadilnikova koča je v zadnjih letih močno trpela zaradi vremenskih vplivov in postala tako slaba, da bi se temeljita popravila ne bi več izplača. Odbor je začel misliti na novo gradnjo. Do graditve nove koče bi v par letih gotovo prišlo, da ni načrtov preprečila druga svetovna vojna.

— — —

Po drugi svetovni vojni na novo osnovana planinska skupina med Mežakljo in Mirco je zelo pogrešala Kadilnikovo kočo na Golici. Zelo so bili veseli ko so jim zastopniki planinstva v Ljubljani dali na izbiro, katero kočo želijo, ali Erjavčevo kočo na Vršiču ali Aljažev dom v Vratih. Po dobrem premisleku in preudarku so se odločili za Vršič. Po naročilu iz Ljubljane je v juniju l. 1946 tričlanska komisija podružnice šla pogledat Erjavčevo kočo na Vršiču. Ko pridejo do Erjavčeve koče, vidijo, da je zasedena z vojaki, vstop jim ni bil dovoljen. Obrnili so se na komandirja koče pod Srednjim Vršičem. Po dolgem pogovoru in prošnji jim je že v mraku le dovolil, da so lahko vstopili in prenočili. Izrabili so priložnost in pregledali vso kočo. Ko so vojaki konec junija zapustili Erjavčevo kočo, je članstvo z veseljem teden za tednom hodilo prostovoljno obnavljat planinsko postojanko na Vršiču. Odločili so, da bo otvoritev koče 15. septembra 1946. Prvi oskrbnik na Vršiču in čuvar vseh vršiških postojank je bil Hanza. Ker je bila takrat še vsa prehrana na karte, je bilo treba neprestano kaj prositi. Težave so bile tudi s prevozom, saj so imele Jesenice en izrabljen tovornjak, pa še ta je bil v službi občine, le ob sobotah popoldne je prišel v poštev za planinstvo. Na razdrapani vršiški cesti je pogosto obtičal sred poti. Dobra volja in vzajemnost odbornikov pa je premagala vse ovire.

(Se nadaljuje)

VLASTU KOPAČU OB ŠESTDESETLETNICI

DR. CENE MALOVRH

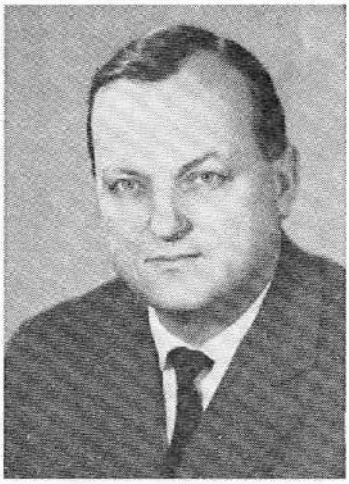

Rod je pognal korenine v Škofjeloško-Cerkljanski hribovski pokrajini in v Žireh je bil rojen tudi Vlasto, ki je tam preživel svojo otroško dobo. Pokrajina, v katero se prelivajo strmine Julijcev, je polna izročil materialne tvornosti, razsejanih po gozdnih krčevinah razgibanih vzpetosti in vijugastih globeli. Človek dobiva vtis, da sta bila tukaj vlagani trud in pretakani znoj že zgodaj namenjena ne le skrbi za vsakdanji kruh, ampak posebej še skrbi za blagostanje, katerega vidni izraz je oblikovna urejenost vsega, kar je plod človeškega dela. Nemara ni golo naključje, da se je v tej pokrajini rodilo toliko naših slikarjev.

Po očetu, akademskem slikarju, je Vlasto podedoval dar upodabljanja, po radu pa dar za povezovanje uporabnega z lepim. Na mladostni življenjski preokretnici se je zategadelj odločil, da postane oblikovalec trajnih stvari, ki jih ljudje potrebujejo v vsakdanjem življenju. Po dovršeni realki v Splitu se je vpisal v šolo profesorja Plečnika na ljubljanski univerzi in postal arhitekt.

Že med šolanjem je začel uresničevati svojo ustvarjalno moč, ki ni usahnila vse do zdaj, ko je s šestdesetletnico dosegel visoki življenjski jubilej.

Svojevrstno vodilo si je izbral Vlasto Kopač potem, ko si je začel samostojno utirati pot skozi življenje. Oprl se je na prepričanje, da preprosti ljudje ne izkrivljajo temeljev dobrega in zlega, da umejo biti pristni in iskreni v tem, kar pač so. Sile njegove osebnosti so mu narekovale, da se mora približati izpovedni iskrenosti takih ljudi z nič manj povračilno iskrenim namenom, da bo z lastnimi močmi prispeval plemenitenju njihovih teženj in stremljenj. Vedel je, da bo moral potrpežljivo in vztrajno opravljati neštevilne drobne naloge in zanemarjati vrednote, ki se tičejo njegove osebne blaginje. Postal je mojster v ravnanju po tem vodilu enako, kot je postal mojster risbe in skladnosti arhitektonskega sloga.

Že kot študent je Vlasto ves prosti čas namenil našim goram. K temu sta ga vzpodbujala čar gorske narave in ne manj zavest, da je v tej naravi meja gospodarskega udejstvovanja, do katere imajo dostop le tisti ljudje, ki se s sadovi svojega dela in napora za gotovo ne bodo nikoli kdovekaj bogato okoriščali. Navduševal ga je športni podvig in radostil se je uspeha, ko je v navezi tiho zmagoval prepadne poti na vrhé, kajti podobne so potém srčnih ljudi iz davnine. Ob povratku je nadvse cenil priložnost za pomene z domačini, ki se zaradi opravkov podajajo v gore. Z globoko intuicijo je znal slediti, kako se izražajo vezi teh mož in žena do okolja, v katerem živijo, bodisi da se kažejo v poimenovanjih oblikovnih ali funkcionalnih členov gorskega sveta ali v stvareh, ki služijo gospodarjenju v tem smislu. Doumeval je, kaj spričujejo vidno zaznavni in upodobljivi pojavi kot mediji prvobitnega, razumsko in čustveno utemeljenega osmišljanja v človeškem bivanju. Takšno izpričevanje je skrbno in do podrobnosti posnemal z zapisi, skicami in risbami zato, da ga je potem lahko presojal in pretehtano presajal v lastne izvirne zasnove. Na Grintovce tokraj Jermanovih vrat, to se pravi na dolino in obod Kamniške Bistrice, je bila osredotočena njegova pozornost. V glasilu planinskega društva, zlasti iz razdobja prvih povojnih let, naletimo na prispevke, ki razodevajo stil in pomen Kopačevih posnetkov.

Prav zato, ker je samoniklo tolmačil vsebino planinskega udejstvovanja, se je Vlasto že zgodaj zavzel za programsko osvežitev slovenskega planinstva. Organizacijsko torišče za uresničevanje svojih idej je našel v visokošolski sekciji SPD, ki jo je ob polnem razumevanju taktratnega vodstva zasnoval in je ostal eden njenih najvidnejših protagonistov. V tisti čas sodijo njegovi napori za sistematsko ureditev gorske reševalne službe z delovnim območjem na ozemlju Grintavcev, za prvo našo kartoteko plezalnih vzponov in za alpinistične odprave v manj poznana gorstva Jugoslavije. Sam se je udeležil take odprave, ki je opravila nekaj prvenstvenih zimskih vzponov na vrhove Durmitorja.

Vodilo, s katerim se je Vlasto podal v življenje, je logično ter neizogibno privedlo še

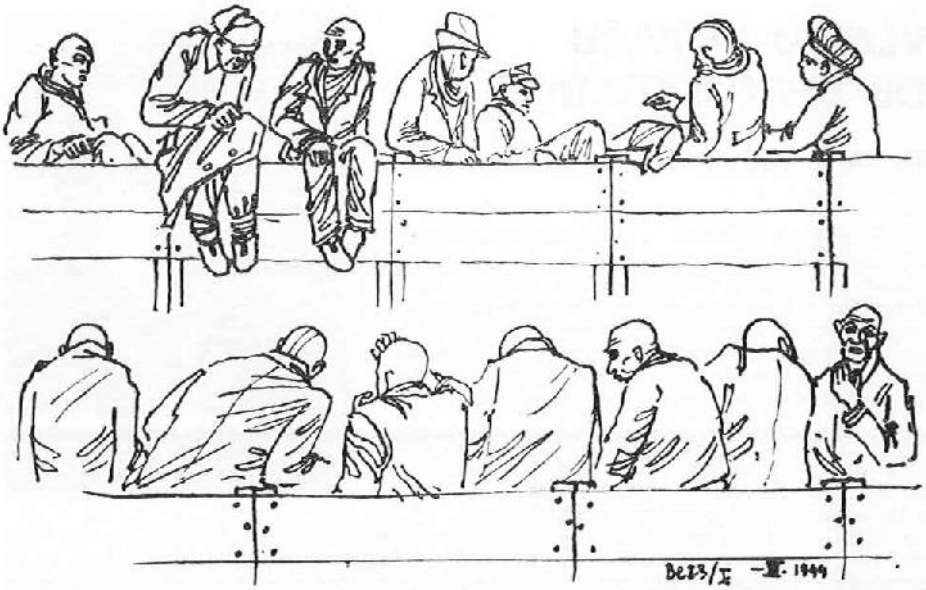

Prizor iz karantenskega bloka v Dachauu 1944 Peroriisba, arh. Vlasto Kopač 1944

do drugačnega odziva njegove tvorne moči. Že kot študent je spoznal, da družbene razmere, v katerih živi, niso naklonjene ljudem, katere ima najrajši in ki so zavoljo trdoživega spopadanja v borbi za vsakdanji kruh vredni spoštovanja. Postal je revolucionar in se je aktivno vključil v levičarsko gibanje predvojne visokošolske mladine. Ko je fašizem pomendral vse, kar je bilo napoti njegovim nečloveškim ciljem, je dobil potrdilo za pravilnost svojega političnega prepričanja. Skupaj s toliko drugimi, ki jih je spoznanje o nujnosti enotnega upora proti nasilju privedlo v Osvobodilno fronto, je prispeval svoj delež. Kot izurjenemu grafiku mu je bilo poverjeno delo v ilegalni Centralni tehniki KPS. Opravljal ga je vse do aretacije v oktobru 1943, ko je bil odpeljan v koncentracijsko taborišče Dachau.

Dachau 1944 Svinčnik, arh. Vlasto Kopač 1944

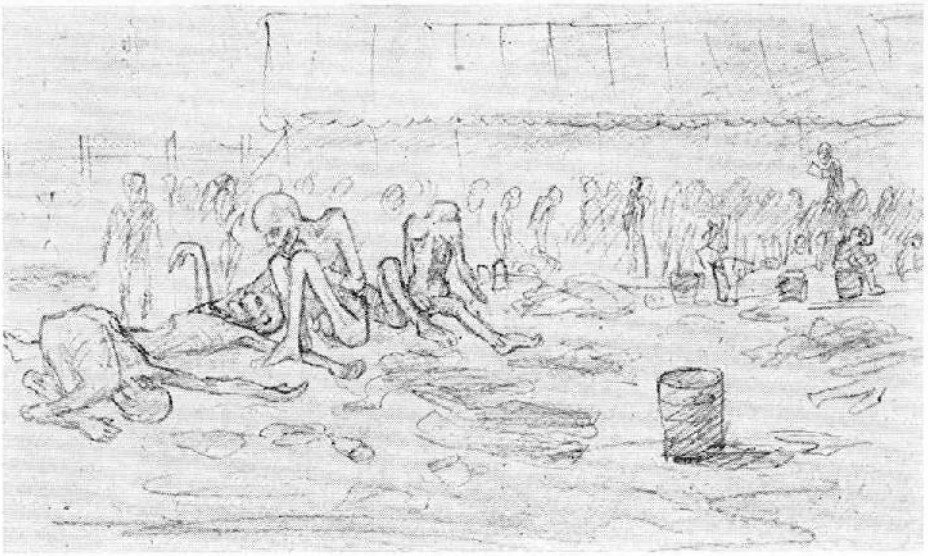

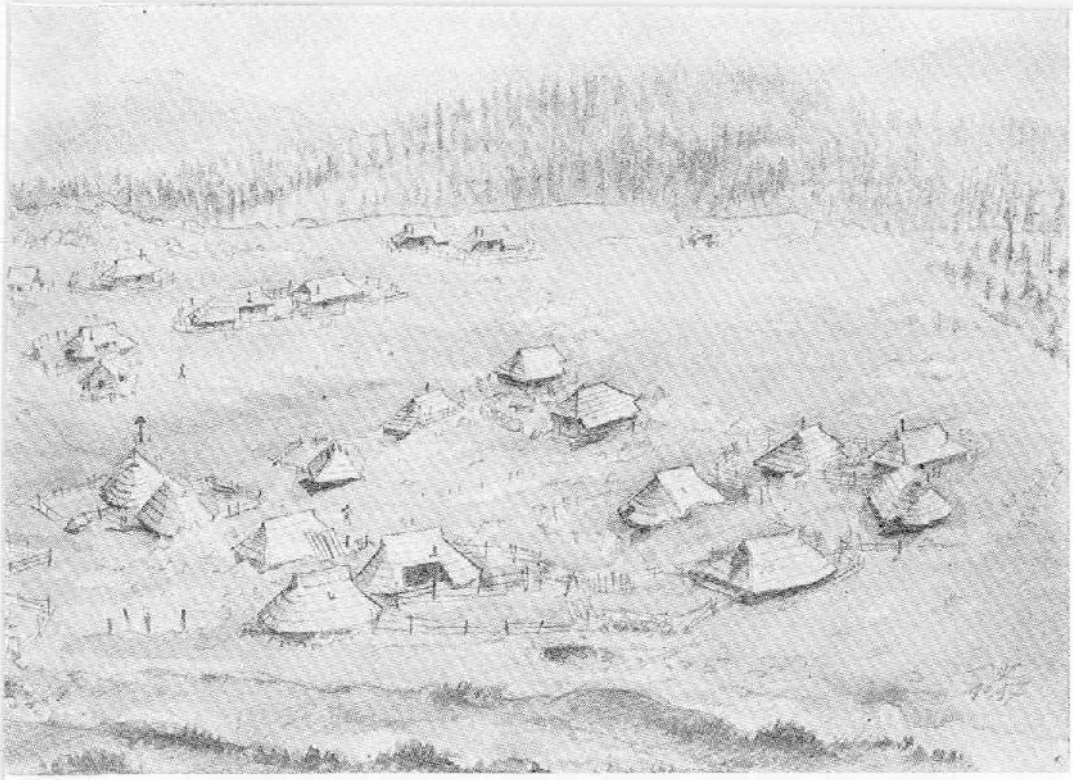

Velika planina, Spodnji konec Lavirana risba, arh. Vlasto Kopač 1947

Razburkani vojni in prvi povojni čas je na Vlastovi življenjski poti začrtal močne sledove. Tekla so leta in kazno je bilo, da se z njimi odmikajo tudi prvotno zastavljeni cilji. Namesto ljudi je stopila Zora in z grenkobo preizkušenj se je zlivalo zaupanje. Poslej se je Vlastu odprla možnost, da je začel svoje sposobnosti uveljavljati na razmeroma širokem področju spomeniškega varstva, projektiranja spomeniških dokumentov NOB ter urejanja preobrazb, ki so jih terjali posamezni deli kulture pokrajine v osrednji Sloveniji.

Prav nič ne preseneča, da je pri takih obveznostih posvečal Vlasto največ pozornosti in vneme gorskemu svetu, ki ga je vzljubil v mladih dneh. V Grintovcih je našel zatočišče za čas oddiha. A kaj kmalu je zatočišče prelevil v torišče dodatnega dela in snovanja. Razmere v gorah so se naglo začele spreminjati, ko so vedno večje množice delovnih ljudi prav tukaj iskale zatišja za svoje ravedrilo in odpočitek. Vzpon industrijskega in menjalnega gospodarstva na podlagi vzpostavljenih odnosov socialistične družbene ureditve je povzročil, da se ljudje v naravo niso več podajali praznih rok. Vedno več ustvarjenega dohodka je preostajalo za dopolnilno prirejanje in za novo izgrajevanje zatočišč v naravnem okolju. Hkrati s tovrstnimi vlaganji pa je togo racionalizirani industrijski izdelek krepko zažugal svojemu, z rokami in srcem ustvarjenemu predhodniku ter mu zapretil z izganom v muzejsko konservacijo. Mar res ni mogoče preprečiti dosledno relikvizacijo starožitnih prvin v oblikovanju in razvrednotenje tvarin, ki so bile nekoč edini predmet oblikovanja? Kajpada, živo delo postaja vse dražje in je zato smotrneje nadomestiti tesan tram z betonsko preklado, staroselsko stavbarstvo z montažo, na katero se gredoč obeša še paradnost.

Vlasto Kopač je na Veliki planini ob vsem tem dosti razmišljal, se pomenkoval, risal in snoval, v dolini pa je izdeloval načrte, predlagal ukrepe, jih utemeljeval in se boril z nazori, ki so jih ustvarjali zapahi v prodornih, novodobnih življenjskih tokovih. Na kraju je bil trud le poplačan. Po njegovem načrtu so bili zgrajeni sedanji velikoplaninski počitniški zaselki, ki jih tvorijo grozdi lesenih hišic v domačem velikoplaninskem stavbnem slogu. Naselje je odmaknjeno od pastirskega selišča, a je hkrati skladno ubrano z njim tako, da dobi današnji obiskovalec vtis o živi ohranitvi edinstvene naše visokogorske ljudske kulturne ostaline. Moral je biti urejen še sodobni žičniški dostop. Vlasto je izdelal načrte za ustrezne zgradbe in tudi za osrednjo gostinsko postojanko na Šimnovcu. Nedvomno se bo v prihodnje tam gori marsikaj spremenilo, a zagotovo bo ohranjena priča o tem, kaj se da v razvojnem toku pristoriti z oblikovanjem, ki ni izkoreninjeno, temveč organsko raste iz zakladnice izročila.

S sadovi dosedanjega dela in prizadevanja je Vlasto Kopač na izvirni način osvetlil vsebinsko funkcionalnost ter pomembnost uresničevanja planinske ideje. Ako jo človek dojema z vsem notranjim žarom in iskrenostjo, ga vzpodbuja k dejanjem, ki daleč presegajo okvire neposredno osebne motivacije in se pretakajo v sklad narodne in občečloveške kulture. Iz vsega srca mu želimo, da bi se svežina njegove osebnosti še dolgo začrtovala v preobrazbah naše zemlje in pri plemenitenju teženj na naši zemlji.

Dr. Cene Malovrh

Tretjega junija t. l. se spomnimo, da se je nabralo šestdeset let drugemu predsedniku slovenske planinske organizacije v povojnem času – arhitektu Vlastu Kopaču, alpinistu, gorskemu reševalcu, planinskemu publicistu, grafiku, etnografu in konservatorju. S tem pa nismo našteli vseh atributov, ki predstavljajo sad njegovega delavnega življenja, posvečenega lepoti, ljubezni do človeka in resnici.
Uredništvo je naprosilo univ. prof. dr. Ceneta Malovrha, da predoči Kopačevo osebnost planinski javnosti in naročnikom našega glasila. Nam ostaja dolžnost, da opremimo njegov življenjski tok z datumi, okoliščinami, kraji in deli, ob katerih je rasel, se razdajal in preizkušal svoje tvorne moči.
Rodil se je 3. junija 1913 v Žireh. Gimnazijsko mladost je preživel v Kranju in Splitu, kjer je tudi maturiral. Leta 1934 je vpisal arhitekturo, čeprav je oče Franjo, akademski slikar, želel, da bi se posvetil slikarstvu. Že v realki, v Splitu, je kazal za to veselje in sposobnosti. To je takoj uvidel tudi njegov akademski učitelj Plečnik in ga močno zaposlil pri svojem delu. Kopačeva roka je zrisala načrte za znamenite Žale, njemu je Plečnik zaupal tudi nadzorstvo pri obrtniških delih na Žalah in drugod. Mnogo je risal za »Grudo«, glasilo Društva kmečkih fantov in deklet, društva, ki je po letu 1937 igralo v delavsko-kmečkem gibanju precejšnjo vlogo.
Leta 1936 je bil zaradi komunistične propagande obsojen na več mesecev zapora po proslulem zakonu o zaščiti države. Ko je prišel iz zapora, je postal kandidat KPS in se še bolj posvetil delu v naprednem študentskem gibanju, pomembnem dejavniku v tedanjem slovenskem političnem življenju. Risal je grafične opreme legalnih in ilegalnih partijskih publikacij, izdelal razmnoževalni stroj in stiskal prvi dve številki ilegalnega »Slovenskega študenta«, ilustriral Beltramove »Pesmi za malčke« ter opremil z linorezom Čufarjevo »Zlato verigo« in levičarsko »Mladino«. Leta 1938 je narisal znani propagandni razglednici »Slovenci združimo in branimo se« ter protihitlerjevsko »V tem znamenju boš zasužnjan«. Tista leto je postal član KPS.
Takoj po okupaciji – o vsem tem in nadaljnjem je pisal akad. slikar Stane Kumar v »Borcu« 1973/1 str. 57–61 – je prevzel odgovorne dolžnosti v dokumentni tehniki KPS. Opravil je ogromno delo v ilegalni literaturi z ilustriranjem in opremljanjem naslovnih strani »Dela«, »Slovenskega poročevalca«, »Mladine«, »Naroda v ječi«, »Naše žene«, »Delavske enotnosti«, »Slovenskega zbornika 1942« itd. poleg tekočih nalog za potrebe partijske dokumentne tehnike. Posebna vrednost je v ilustracijah 26 revolucionarnih pesmi, ki jih je v miniaturnem formatu izdala okrožna tehnika KPS v Ljubljani 1943. Sodeloval je tudi pri grafični izdaji »V imenu Kristusovem«.
Oktobra 1943 je padel v roke domobranski policiji in bil odpeljan v Dachau. Tudi tu je risal prizore iz taborišča, čeprav je tvegal glavo. Vse njegove dachauske risbe so v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.
Po vrnitvi iz Dachaua 1945 je delal pri IOOF, pri Tehničnih bazah za obnovo, v Ministrstvu za gradnje in kot arhitekt pri podjetju Dom.
Kopača je slovenska javnost že pred vojno dobro poznala kot člana akademske skupine SPD, kot alpinista in gorskega reševalca in kot sotrudnika Planinskega vestnika. Med rednimi potmi v Grintovce so nastale tudi njegove prvenstvene smeri: v Vežici, v zahodni steni Grintovca, v zahodni steni Struce, v vzhodni steni Kalške gore ter zahodni steni Turske gore, največ v navezi s Karlom Tarterjem. Z njim in Režkom je opravil tudi prvenstvene zimske vzpone: jugozahodni greben Planjave, grebensko prečenje Brane, Dolge stene Grintovca, s Filipičem in Babinekom po Tschadovi smeri v severni smeri

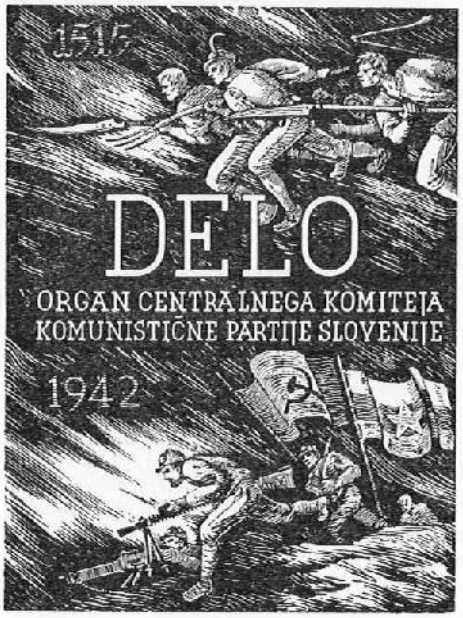

Perorisba, arh. Vlasto Kopač 1942

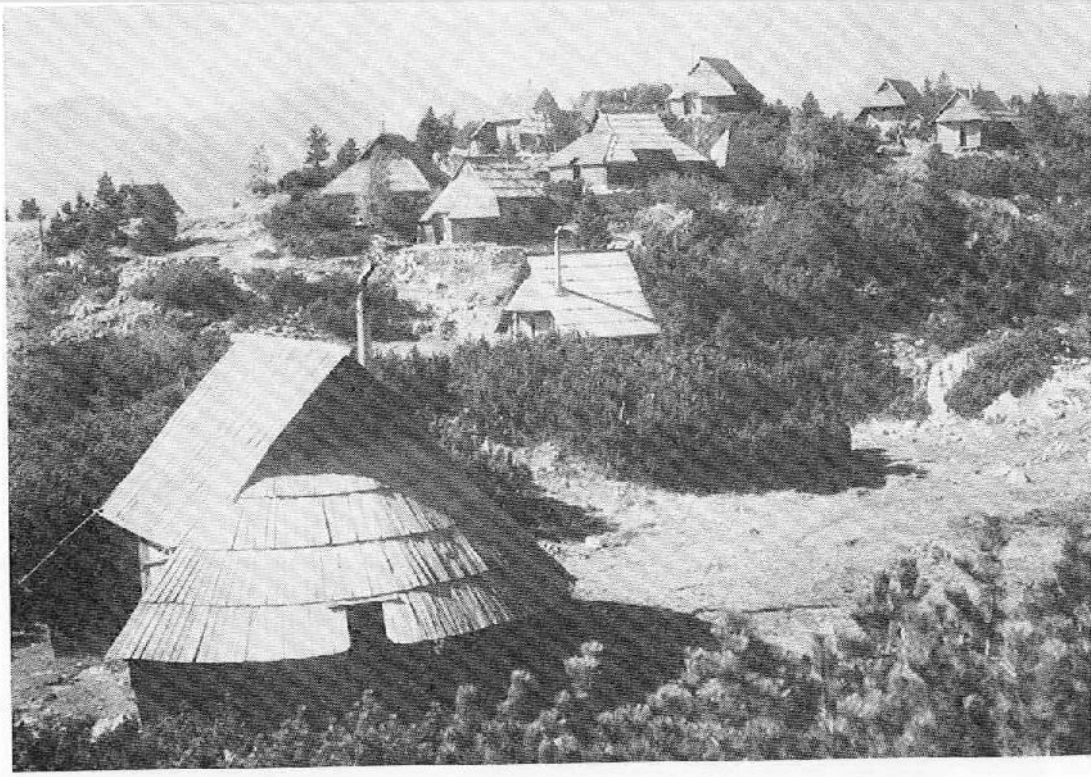

Počitniški zaselek na Jamàh na Veliki Planini po načrtu arh. Vl. Kopača

Turske gore, po vojni pa z Dolarjem po severozahodnem grebenu Kočne s sestopom v Kamniško Bistrico. Vmes je ponovil številne plezalne smeri.

Leta 1940 je bil član prve naše zimske odprave v Durmitor in opravil tam z Malovrhom prečenje Bezimenega vrha ter vzpona na Bobotov kuk in Savin kuk. Z opisom tega prečenja je nastopil v Planinskem Vestniku, v katerem je v naslednjih letih objavil prek 20 člankov in z njimi še bolj dokumentiral svojo mnogostransko planinsko osebnost. Doživetje gora mu je dajalo tudi umetniški navdih, doživetje prvobitne narave je združil z zanimanjem in skrbjo za ljudi, ki so jim gore kruh, poklic. S tem je Kopačeva privrženost goram in planinstvu dobila svojo globljo humano in zelo trajno vrednost. Vse, kar je napisal, razodeva njegov smisel za estetsko obliko, občutek za lep izraz, oko in srce za lepoto narave, obenem pa odkriva globlji pomen planinskega početja za človeka in njegovo rast. Treba je brati »Pomenke na poseki«, »Obledele podobe iz Grintovcev«, članke o etnografskem drobižu in krajevnih imenih, zapiske o treh plezalskih tovariših, ki so preminuli v vojni, o ljudeh iz Bistrice in njene okolice, pa boma vedno znova doživeli pomen Kopačeve osebnosti za našo kulturo. Izredno pomemben je zanjo njegov likovni opus in delo za oblikovanje planinske pokrajine. Njegove grafike spadajo med najbolj verne umetniške upodobitve naših in tujih gora. Njegova zamisel o ureditvi Velike planine, ki ja je planinski javnosti predstavil v Planinskem vestniku 1959 in 1965, izvira iz njegovega kulturnega odnosa do alpske pokrajine in umetniškega koncepta o njeni turistični eksploataciji, koncepta, ki je edino sprejemljiv.

Tudi likovno delo Vlasta Kopača za planinstvo je bilo zelo mnogostransko. Pred vojno je izdelal panoramsko perorisbo »Razgled z Grintovca«, po vojni pa prvo povojno karto Julijskih in Kamniških Alp ter Karavank. Pred zgraditvijo žičnice na Veliko planino je izdelal urbanistični, spomeniško in naravovarstveni program tega območja ter načrte za različne tipe planinskih koč. Po njegovih načrtih je urejeno turistično območje Velike planine, zgrajeni so počitniški zaselki Za Gradiščem, Na Jamah, Pod Purmanom, Nad Kuklarji, Na Šimnovcu, Na Zelenem robu in Za Plečem (s skupno nad 90 objekti), hotel Šimnovec, spodnja in zgornja postaja žičnice, gostinski objekt pri spodnji postaji, zgornja postaja sedežnice in postaja vlečnice v Tihi dolini. Naštejemo lahko še: urbanistični in zazidalni načrt Zaplane, zazidalni načrt in zavarovanje kompleksa Bloškega jezera, sodelovanje pri izdelavi spomeniškega in naravovarstvenega reda v dolini Krke, muzejsko ureditev Baze 20 v Kočevskem Rogu itd.

Ilustriral je Lovšinovo knjigo »V Triglavu in njegovi soseščini«, Cevčevo »Veliko planino«, uredil in oblikoval pa je tudi več planinskih razstav: razstavo IKAR na Bledu, razstavo GRS ob njeni šestdesetletnici, razstavo o naših alpinističnih odpravah v tuja gorstva ter razstavo Planinska literatura in fotografija.

Popolnoma naravno je bilo, da je leta 1946 prevzel predsedniško mesto slovenske planinske organizacije in nadaljeval njeno revolucionarno preobrazbo, zvest najboljšim njenim izročilom in s tenkim posluhom za njene organizacijske in vsebinske potrebe. V člankih »Planinstvo v fizkulturi« in »Naša alpinistika« (1946/1947) je pokazal pot, ki se je izkazala kot najpravilnejša za nadaljnji razvoj našega planinstva in ki je svojo današnjo obliko dobila leta 1948. Kopačevo delo v zadnjih dvajsetih letih, ko je deloval predvsem v spomeniškem varstvu – bil je ravnatelj medobčinskega Zavoda za spomeniško varstvo Ljubljana – je izredno obširno, da ga komaj lahko sumarno naštejemo: ureditev pasu ob žici okupirane Ljubljane, spomeniki NOB v Kamniški Bistrici, Stranjah, Blagovici, Jevnici, Hrastniku, na Pasji ravni, Cvetežu, Savi, v Kresnicah, v Trenti, več spomenikov v Kočevskem Rogu, mnoga obeležja NOB itd. Opremil je knjige kot Prežihovo »Od Kotelj do Belih vod«, Mordvinovo »Problemi sovjetske arhitekture«, Viganojino »Neža gre v smrt«, Poličevo »Vesela pomlad«, »Fotografske dokumente v boju KPS«, »Mučeniško pot v svobodo«, »Litijski zbornik NOB«, »Rdeče revirje«, »Jesen 1942«, Kovačičevo »V okopih Španije«, Zadnikarjevo »Hrastovlje«, zadnja je Cevčeva »Velika planina«. Skratka: velikemu, lepemu delu povsem posvečeno življenje.

T. Orel

DRUŠTVENE NOVICE

NA GROBU PETRA ČERMELJA GORIJO GORIŠKI NAGELJNI

Kje so tiste rožice

Bilo je v tistem času. Vstopili smo v majhno trgovinico na Kornju, ki se je stisnila v tisti severni, bolj slovenski soborgo Stare Gorice. Našli smo ga v beli halji za bankom, široko postavnega, in so se mu začudile velike radovedne oči in se mu je prijazen nasmešek raznežil po njegovem okroglem licu.

»Vesel planinski pozdrav, ti stara garda, večni odbornik, včasih tudi podpredsednik, permanentni gospodar, srebrni odlikovanec Slovenskega planinskega društva v Gorici, čislani zamejski Slovenec, drugače tudi trgovec, ‚goriški botégar', širom znani Peter Čermelj.«

»O, da ste le prišli tudi v mojo Patrio, v to mojo mestno rezidenco. Dobrodošli, benvenuti,« nam je klical in krepko segel v roke, obenem pokazal na vse, kar prodaja in ponuja dobrega in sladkega, in nam je naglo zdrdral trgovske litanije: pomaranče, limone, banane, mandarine, konfete, rožice, karamele, piturale, suhe fige, dateljne, mandulat in še kaj in še kaj, vse to za naslado v planinah. Tako se je rad pošalil trgovec s prijatelji planinci.

Na policah smo ugledali planinsko cvetje: zvončke, telohe, žmiklje, narcise, jegljiče, svišče, resje – lep okras med testeninami, rižem, moko . . ., pisane in bele – rožice.

»Da, to so moj'ga srca ljubice, zrasle za Velikim Robom, Kucljem, Čavnom kot prenesena pomladna pesem s Trnovske planote, gorska, skoraj že alpska. Spodaj v Vipavski dolini pa se spreletajo češnjevi, breskvini cveti po potočkih razoranih njiv. »Peter Čermelj, so še drugi cveti, so še druge rož'ce, veš, tiste življenjske, jubilejne, ki obrodijo plemenitega sadu.«

»Žlahtno, žlahtno so cvetele,« je vzdihnil Peter in povabil planinske goste v posebno sobico zraven trgovine, kakor je rekel, »na pol litra vipavca«, no, morda več kot na pol litra, razživel se je v svoji planinski veseli družbi, v svojem elementu, pa nam je odgrnil svojo podobo: Že od nekdaj je stala na Kornju Čermeljeva trgovina, ravno tako kot danes, pred njo so se ustavljali tolminski furmani z lojtrskimi vozovi na konjsko vprego, s pojočim zvoncem, pri Čermelju so odložili maslo, sir, skuto, dol s Planote so prihajali Banjškarji, Svetogorci, Grgarci, Trnovci, privozili so z voliči, pripeljali so drva za kurivo, oglje in še kaj. Zamenjali so za kolonialno blago, voliči so se kar sami ustavili pred hišo, tako dobro so poznali veselega Petra Čermelja, ki jih je nasladil s sladkorjem v kockah. Čermeljevi so stanovali v gornjih prostorih nad trgovino. Še v avstrijskih časih se je staremu Čermelju rodil v tej hiši julija 1900 sin naslednik – Peter, naš današnji planinski gostitelj. Ko je v Gorici ravno začela lepo cveteti trgovina in obrt naših ljudi, je nenadoma prihrula prva vojna, pognala je Čermeljeve in Petra s starši v begunstvo, v okolico Ljutomera, kjer je mladeniški Perin nadaljeval svoje šolanje. Na žalost sta mu tu umrla najprej mati, zatem še oče. Vrnil

se je Peter sirota v Gorico, krepko zavihal rokave, prevzel očetovo štacuno, ki jo je med dvema vojnama vzorno vodil, a ne več pod orlovskim okriljem cesarske Avstrije, ampak pod savojskim križem.

V tistem času, se je tudi v Gorico utrla silna struja planinstva, zagrabila je mladega Petra in ga prenašala vsega kipečega na bližnje gore. Začel je prebirati stare Planinske Vestnike, da je v njem kmalu zaplamtelo idealno planinstvo, da je sprva samotar zajahal svojega konjička, z njim prebredel vse goriške planote in vrhove, potem se zaganjal v strmine, zraven pa se seznanjal z gorsko cvetano, s planinsko floro, dahnil je vanjo vsa svoja čustva pogledal rožcam do korenin, jih presajal, negoval, pa tudi ščitil pred njihovimi skrunilci.

Goriška podružnica SPD je takrat nekako vegetirala, brez vodstva, le od daleč so jo imeli v evidenci. No, ta vacuum je tudi minul. Po drugi vojni je planinstvo že vzdignilo svoje peruti, da bi spet zletelo. In glejte, ravno v Čermeljevi hiši se je sestajal pripravljalni odbor, Peter v njem najsrečnejši, žal pokojni prvi predsednik

Nande Rolich, Stanko Lupinc, Emil Hvala, Stanko Medveščak in še nekateri, vsi goreči, neučakani za obnovitev SPD v Gorici, ki je potem leta 1945 tudi sledila njegova ustanovitev in mu je Peter od teh prvih časov ostal zvesti odbornik-gospodar, vesten, natančen v svojem resoru. Posebej je ljubosumno sestavljal, izpopolnjeval, varoval društvene albume s posnetki z raznih izletov in drugih prilik društvenega delovanja. In ravno v teh slikah se zrcali lepi obraz SPD Gorica. V svoji gorečnosti se je gospodarski Čermelj izkazal tudi kot dober pobudnik, kot potni maršal tolikih izletov, z vsem elanom, humorjem, poln življenja je z gorečnostjo, kot so mu rože gorele, popeljal četo mlajših in starejših planincev ali v Karnijo ali v Benečijo ali v Dolomite, gotovo pa na vse goriške vrhove, zvest tovariš, priljubljen družabnik. S posebno vdanostjo se je poklanjal svoji ljubljeni Rodici, ki ji je izlil, ako ne dognano, vsaj pristno, srčno, rožnato pesem. Povsod se je srečaval s svojimi ljubicami rožcami, poklekal pred njimi, zlasti, ko je utrgal ciklamne, jih vzdignil proti soncu, zamižal z očmi, nagnil glavo v svoji zamaknjenosti. Tedaj smo mu vzdeli lepi, svojstveni »supernomen – Ciklaminček«. Pa res, med rožcami so tudi trni, seveda so, in Peter Čermelj jih je tudi okusil na lastni koži. Ves čas med fašizmom je moral preizkusiti marsikatero preganjanje, požreti marsikatero grenkobo, potem še med NOB, v njenih vrstah se je kmalu znašel. Med premirjem so nam razdejali trgovino, vendar je Peter Čermelj izdrl vse te trne in vzvišen nad taka dejanja je ostal kakor je bil in prinašal v trgovino rožice s slovenskih planin. Zalili smo in potrdili njegov srebrni jubilej v planinstvu, zlati pa v družinskem zakonu z Marijo in njegovima sinovoma Borisom in Brankom.

Od lanske jeseni in še po novem letu dalj časa nismo srečali Petra Čermelja ne na društvenih posvetih, ne na planinskih pohodih, tudi ne na martinovanju, kjer je bil vsakoletni aranžer, dekorater, saj je sam izdeloval plakate, vabila, razne risbe. Palica potnega maršala je počivala v kotu. Nekoč okrašena s planinskim cvetjem, je samevala prazna. Rekli so nam, da naš prijatelj leži v bolnici, potem, da je ušel iz bolnice, potem, da se je spet znašel med bolniki. Kaj vse ljudje rečejo! Pa res, doma ga nismo našli.

V soboto 27. januarja 1973 smo hoteli obiskati Petra, a na Kornju smo obstali: Trgovina zaprta. Na vratih smrtovnica. Primorski dnevnik z naslovom: »Umrl je Peter Čermelj.« Ali bi se znesli nad nepojmljivo naravo? Pokopali smo ga v ponedeljek 29. januarja. Ivo Marinčič je v imenu planincev izročil šopek rož in mu oddal zadnji pozdrav z gora, ki jih je tako ljubil.

Trgovina zaprta. Stekla so nepozabna planinska leta, steklo živobarvno življenje. Palica, nahrbtnik, klobuk z obledelimi rožami, ostali so sami brez gospodarja. Potnika maršala ni več, Ciklaminčka ni več. Kje so tiste rožice? Poiščimo jih, mi nasledniki, vi mladinci – mladinke pa spletajte šopek dehtečega zamejskega planinstva.

Ludvik Zorzut

SPOMINU LOJZETA STRAŠNIKA

Ko za Urbanom prvi žarek sine,
zaveš se, da vse lepo hitro mine
(Lojze Strašnik – iz pesmi Zašlo je sonce)

Bilo je 27. februarja 1973, slovesnega dne, ko so se od vseh slovenskih strani, od vzhodnega in zahodnega sonca, od severnih in južnih mejà pojavljali v Unionski dvorani v Ljubljani mnogoštevilni odposlanci, ponajveč naši ljubi, starejši tovariši, mlajši morda manj znani, vendar kaj, saj smo se z njimi že srečali v gorah, prišli so torej k proslavi osemdesetletnice Slovenskega planinskega društva, današnje Planinske zveze Slovenije. Ozrli smo se po tej razgibani množici tolikih ožarjenih obrazov hoteč videti tudi Lojzetov – Strašnikov, ki bi se vsekakor moral pokazati v ospredju mariborskih predstavnikov. Ni ga bilo.

V jutro rano smo z vlakom jadrali proti obdravski zeleni prestolnici, v dremavici lepih prividov, da se bomo srečali še z onimi redkimi sopotniki s Pohorja in Kozjaka, posebej s prijetno dovtipnim Lojzetom Strašnikom, se v njem na široko razgledali, podoživljali z njim vse to, čemur pravimo »praeteritum-redivivum«. In vlakec je hitro, hitro veselo pel svojo enakomerno pesem v naglem četrtinskem taktu. V tem nam je časopis zašumel v rokah, zganila se je notranja stran, odprla se je prav tista nesrečna, kjer je zarežala najmanj slutena okrutna osmrtnica: Danes je umrl Lojze Strašnik. Onemeli smo, stisnila nas je žalost, ki se je glušila v ritmu kolesja. Ali je resničnost tako zlobna? Sprejel nas je Maribor in tudi častitljivo omizje meščanskih senatorjev, nezastarelih prijateljev še vedno v tistem nemotenem večernem zaklonu. Koliko jih je še?

Jasnega dne prvega marca, ko se je Pohorje še v snežnem ornatu sklonilo in se je Kozjak spoštljivo nagnil k mestu, so se na Podbrežju – mestnem pokopališču, poslovili od časnikarja in tiskarja Lojzeta Strašnika mnogi njegovi sorodniki, njegovi stanovski tovariši, časnikarji in tiskarji, potem še toliko zvesti prijatelji, zlasti izmed vseh njegovi miljeni planinci, v imenu katerih je prof. Fran Marič, predsednik PD Maribor-matica, oddal zadnjo pošto zaslužnemu članu in mu izrekel

toplo zahvalo za njegovo veliko planinsko poslanstvo. Za njim mu je še pisec teh žalostnih vrstic, njegov predvojni sodelavec in prijatelj pri SPD Maribor, prinesel pozdrave primorskih prijateljev kot odmev od Drave do Soče in mu poklonil šopek dehtečih rož, rož neminljivih spominov. Po vseh opravljenih obredih so pokojnika med žarečimi venci odpeljali tja proti Slovenskim goricam, v Ljutomer, kjer so ga ob častni udeležbi pogrebcev domačinov in stanovskih tovarišev, novinarjev in tiskarjev položili v družinsko grobnico. Potem so Slovenske gorice spet zapele pesem življenja.

Lojze Strašnik je bil le posinovljenec Slovenskih goric, tja ga je mladeniča vpeljala njegova ljubeča žena, predobra družica Zvonka Mursova – iz Spodnjega Krepja pri Ljutomeru. Svojega Lojzeta je kmalu prikrojila v bistrega veselega Prleka.

Rodil se je Lojze v Studencih pri Mariboru 19. 5. 1897 v revni družini, vendar si je že umen dečko znal priboriti vstop na gimnazijo. Po nekaj letih mu je bila usoda naklonjena, da je šel za vajenca v Cirilovo tiskarno na Koroški cesti v Mariboru in je tako usmeril svoj prvi korak v življenje, v svoj poklic. Za prve

vojne avstrijski vojak se je znašel na fronti, prešel je v italijansko ujetništvo in se je 1919 vrnil v osvobojeni Maribor. V Cirilovi tiskarni je že sprejemal vodilna mesta, postal je faktor, tehnični vodja in sploh je bil zelo upoštevan v svoji stroki. Mnogo svojega prostega časa je daroval samouku, kulturni izobrazbi, sodeloval je kot statist v mariborskem gledališču, se izkazal pozneje kot igralec in je sodeloval pri prireditvah v Narodnem domu. Posvečal je svoje sposobnosti tudi časnikarstvu, študiju likovne umetnosti, ki jo je podpiral in negoval, obiskoval je razstave in koncerte in tako zadostil svojim duhovnim potrebam. Nad vsem tem pa se je v svoji brihtnosti in strokovnosti dokopal do osamosvojitve, odprl je lastno Podravsko tiskarno v mestu, v Gregorčičevi ulici, vzorno grafično podjetje, manjšega obsega sicer, vendar opremljeno z modernejšimi stavnimi stroji kot v drugih mariborskih tiskarnah. V veliko pomoč mu je bil izvedeni črkostavec Pavle Vokač. Tudi naš znani hudomušni Božo Podkrajšek je zašel k njemu, sam že dobro izučeni grafični stavec, pa še kot izdajatelj-urednik satiričnega časopisa »Totega lista«, ki mu je bil Strašnik dovolj naklonjen finančno in s svojimi prispevki, humoristično literarne vrednosti.

Druga vojna je pretresla Maribor do temeljev in razrušila cvetoče kulturne in gospodarske vrednote v prah in pepel, pa še razgnala je njihove ustvarjalce, lastnike, delavce v taborišča, ječe, internacije, morišča. Tudi Lojzeta Strašnika z gospo je pregnala v bridko begunstvo v Arandjelovac. Kasneje sta na konec fašizma čakala v Zagrebu. Pa glej, po povratku v domovino ga je življenje prekaljenega, preizkušenega, ki ga še tako bridka usoda ni zlomila, že usmerilo v Mariborsko tiskarno. Bil je nekaj časa njen ravnatelj, pozneje se je hotel uveljaviti kot grafik-mentor, kot lektor, kot odgovorni urednik internega glasila »Tedenskega razgleda«, pa še kot bibliotekar, vodja knjižnice v podjetju samem.

Razgledani Lojze Strašnik je bil že po naravni darovitosti izredno bistrega uma in obenem praktičen v svoji stroki, sploh širokega pogleda. Izobražen, finih potez, prleško razborit, je ljubil veselo družbo in bil dovzeten za vse lepo in plemenito. Moral je najti pot tudi v planinstvo, ki mu je bilo, kakor je sam izpovedal, obnavljanje življenja. Že od prvih početkov je postal član SPD Maribor, to je od l. 1919, in ga ni zapustil do zadnjega diha pod Pohorjem in Kozjakom. Res mu je bil stalni odbornik, večkrat tudi gospodar po kočah, predvsem pa permanentni načelnik propagandnega odseka, ki mu je daroval svojo sposobnost, svoj prosti čas, bil mu je mentor, svetovalec, propagator v lepi besedi in tisku v lokalnem časopisju. Ob nekaterih planinskih plesih je sourejeval šaljivi list »Pohorsko politiko«, po drugi vojni pa še bistroumno vodil »Planine ob meji«, v katerih je bogatil spoznavanje krajev s svojimi potopisi, da so izzvenevali v prijetne črtice recimo njegovi »Pohorski akvareli«, ki nas razveseljujejo s primerjavo mlajšega in starejšega gorohodca. V črtici »Neke lepe nedelje popoldne« nas vodi, uči, zabava

po kozjaških stezah. Da, Lojze Strašnik je dojel planinstvo v bistvu, v najžlahtnejši njeni biserni posodi, v duhovnem in telesnem izživljanju, da je postal »homo alpinus docens et delectans«, gorohodec, ki uči in razveseljuje. Radi smo ga imeli. Njegova duhovitost, njegova prefinjena dovtipnost nas je vzpodbujala. Kaj bi pa rekli njegovi igralski umetnosti, npr. v vlogi Hitlerja, ko se je večerna družba v kočah zazibala v hihitajočem in trebušnem smehu? Spoznali smo ga. Lahko se posmehnemo tudi ob njegovi smrti. Imeniten je bil. Oprosti, Lojze Strašnik, saj veš, da smo si vedno eno in drugo rekli brez nikakršnih zamer. Zanamcem v opomin in posnemanje.

»Danes je umrl Lojze Strašnik,« ta grozna osmrtnica stopa pred nas in noče zbledeti. Pojdimo torej, nepozabni Lojze Strašnik, še k tebi v Ljutomer, na sedmino, pokropimo tvoj grob, potem pa prisedimo k javorjevi mizi, na kateri dehti prleška gibanica in ob ljutomerčanu, jeruzalemčanu izpijmo kapljico Slovenskih goric v tvoj nesmrtni spomin in mirni spokoj v slovenskogoriški zemlji.

Ludvik Zorzut

MATIJU OMANU V SLOVO

Komaj se je začela pomlad, že smo iz alpinističnih in reševalnih vrst izgubili prijatelja Matija Omana. Ves predan vrhovom in stenam nas je Matija zapustil sredi dela. Usoda ga je čakala na cesti. Ugasnilo je mlado srce, staro komaj dvaindvajset let.

Že kot osmošolcu sta mu brata pokazala lepoto gora. Od tedaj je bil Matija zapisan goram. Njegove poti so vodile po vrhovih Martuljka, Krnice, Tamarja in Vrat. Leta 1969 je doživel nesrečo na Slemenu: zasul ga je plaz. Na srečo nepoškodovanega so ga prijatelji po dvajsetih minutah izkopali izpod trideset centimetrov debele snežne odeje.

Tisto leto je utiral že prav težke smeri skozi stene. Alpinistični tabor v Trenti mu je dal precej novih izkušenj, saj je to leto opravil v samostojni navezi nekaj zahtevnih vzponov, kot so Dibonova smer v Špiku in Debeljakova smer v Veliki Mojstrovki. Leto kasneje je oblekel vojaško suknjo. Po vrnitvi iz JLA je opravil še nekaj vzponov, med drugimi tudi raz Jalovca. Zime je preživljal večinoma na smučeh.

Leto 1972 je bilo njegovo pravo alpinistično leto. Komaj je čakal sobote, ko je natovorjen s težkim nahrbtnikom utiral pot k novim doživetjem. Naj omenim direktno smer v Špiku, smer Herlec–Kočevar v Šitah, Aschenbrennerjevo smer v Travniku. Zajedo v Šitah, Peternelovo smer s Čopovim stebrom v Triglavu, Zajedo spominov v Stenarju, Schinkovo smer v Frdamanih policah, bavarsko smer v Triglavu in Del Vecchiovo smer v Mali Cini. Sodil je med mnogo obetajoče mlajše alpiniste.

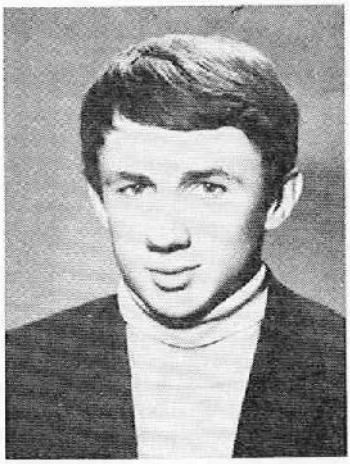

Z njegovo izgubo je v naših alpinističnih in reševalnih vrstah nastala velika praznina. Mirno počiva sredi gora, ki so bile del njegovega življenja. Ostali so le spomini na dobrega prijatelja.

Jože Rožič

OB 70-LETNICI DUŠANA JOVANOVIĆA

Dušan Jovanović se je rodil v vasi Trbunju v niškem okraju 22. 2. 1903. Osnovno šolo je končal v Blacu, gimnazijo v Kruševcu, pravno fakulteto v Beogradu. Opravil je advokatski izpit, se nato zaposlil kot pravni referent v banki in ostal bančni nameščenec do nedavna. Bil je upokojen kot višji pravni svetovalec.

Pred vojno je pripadal napredni študentski mladini in bil iniciator študentske samopomoči. L. 1941 je bil mobiliziran kot rezervni poročnik in bil ujet. Iz ujetništva je pobegnil in živel nato v Beogradu. Dvakrat ga je priprla beograjska policija, l. 1943 pa gestapo. Leto dni je bil v taborišču na Banjici, nakar je bil deportiran na luksemburško-francosko mejo. Tu se je pridružil francoskim makijem. Po osvoboditvi Francije je pripeljal skupino Jugoslovanov v Jugoslavijo, kamor je prispel 27. 1. 1945 prek Italije kot borec in pripadnik NOV in POJ.

Po vojni je deloval v telesni vzgoji. Bil je prvi predsednik Splošno telesne vzgoje za mesto Beograd in podpredsednik Komisije za ZREN Srbije. Poleg tega je vodil akcijo in propagando za planinstvo in smučarstvo.

Član planinskega društva je postal že l. 1923 kot srednješolec in pozneje kot

študent in diplomiran pravnik v Srbskem planinskem društvu Beograd. Bil je eden od pobudnikov za formiranje Združenja študentov planincev na beograjski univerzi. Posebno se je uveljavil v zimskem planinstvu kot smučar. Kot tak je bil eden od ustanoviteljev in prvi sekretar smučarskega kluba »Beograd«, ki je prenehal z delom l. 1941. Takoj po osvoboditvi je začel z akcijo za formiranje fizkulturnih organizacij in se posebno prizadeval za planinstvo in smučarstvo najprej v velikem delovnem kolektivu Narodne banke, potem pa tudi v Beogradu in po deželi, kjer je deloval kot član FISAS in FISAJ.

Ustanovil je in bil prvi predsednik PD Pobeda, društva, ki ima danes okoli 3000 članov. Jovanović je razen dveh let, ko je bil poslevodeči podpredsednik – neprenehoma predsednik tega društva 25 let. Bil je med iniciatorji ustanovitve Planinske zveze Srbije. Po znanem fizkulturnem kongresu l. 1948 je bil več let sekretar zveze za Srbijo, nato mnogo let podpredsednik iste zveze, član glavnega odbora in član izvršnega odbora, član disciplinskega sodišča Planinske zveze Jugoslavije in član raznih komisij v njej. Udeležil se je vseh velikih planinskih akcij. Govori se, da se letno udeleži kakih 40 izletov in akcij. Sam je organiziral in vodil številne velike množične akcije društva »Pobeda«, Beograda in tudi Srbije. Bil je eden od prvih organi-

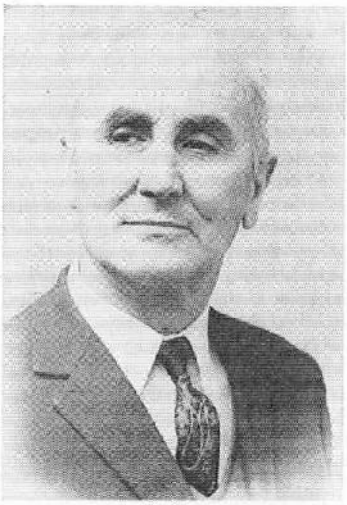

zatorjev medrepubliških izletov, s katerimi se razvija in goji bratstvo in enotnost naših narodov. Več let je bil iniciator in organizator izletov »Bratstvo-enotnost«, ki jih organizira njegovo društvo »Pobeda«. Ta akcija je postala zelo popularna in zgledna. Zajema po eno društvo iz vsake

Priljubljena izletniška pot iz Beograda na Rajac.

republike. Znan je tudi kot organizator izletov ob državnih praznikih, prvega maja in 29. novembra, vselej v gorah druge republike. Na njegovo pobudo se je začel tudi novi krog enotnosti med planinci Hrvatskega Zagorja (Krapina), Pobede in Tuzle.

Po vojni je prvi obnovil splavarjenje po Drini in organiziral več kot 20 splavarjenj, včasih s tremi in več splavi. Organiziral je tudi splavarjenje po kanjonih Drine na odseku Višegrad–Peručac.

Pri srcu mu je množičnost. V tem pogledu je res uspel. Njegovo društvo »Pobeda« je imelo l. 1965 prek 190 skupnih izletov poprečno z 18 udeleženci. V glavnem je bilo tako tudi pred l. 1965. »Pobeda« sodeluje s podeželskimi planinskimi društvi in tudi v tem pogledu uspeva. Na njegovo pobudo so ustanovili vaške planinske skupine. Skupina v vasi Slavkovici pod Rajcem je skupina »Pobede« in spada med najdelavnejše.

Društvo »Pobeda« je res zelo aktivno in se ima za to zahvaliti ravno Jovanoviću. Skupščine društva so zelo obiskane, zadnja leta sodeluje na njih od 400 do 700 članov. Uprava društva je velika, delo poteka v 15 raznih komisijah z okoli 100 člani. Društvo ima okoli 20 skupin, ki imajo svoje letne konference, volijo vodstvo s 3–5 člani, so samostojne, imajo svoje letne programe. Jovanović najde čas, moč in potrpežljivost, da vse to povezuje in usklaja v zanesljivo celoto.

Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan z zlato značko in plaketami matičnega društva »Pobeda«, Planinsko-smučarske zveze Beograd, Planinsko smučarske zveze Srbije, Planinske zveze Jugoslavije, Planinske zveze BiH, Makedonije, Hrvatske, Vojvodine in Kosova in z najvišjimi odlikovanji in priznanji SOFK Beograda, Srbije in Jugoslavije.
Posebno priznanje je dobil z majsko nagrado Izvršnega sveta Srbije za telesno vzgojno delo, enako priznanje je dobila tudi »Pobeda«.

Boris Regner

UO PZS, uredništvo in uprava PV se pridružujejo čestitkam in voščilom, ki jih je v izobilju prejel čika Duško, Dušan Jovanović, ob svoji 70-letnici. Pričakal jo je svež in pri najboljših močeh kot malokdo. Žal nam ni bilo možno, da bi ga bili osebno počastili ob 25-letnici »Pobede«. Petdeset let svojega življenja je kot organiziran planinec in organizator posvetil sočloveku in narodu in se zares lahko veseli svojih uspehov. Številni njegovi prijatelji po vsej Jugoslaviji se ga spominjajo kot prijetnega družabnika, zanesljivega sodelavca in sijajnega človeka. Naj mu bo njegova mladostna vedrina in prisrčnost ohranjena še naprej, za njegovo osebno srečo in za druge!

T. Orel

TEČAJ ZA MLADINSKE VODNIKE

V letošnji zimski sezoni smo se morali odločiti za dve izmeni tečaja mladinskih planinskih vodnikov, saj jih je bilo prijavljenih kar trijinšestdeset. Obe izmeni sta bili na Planini na Kraju pod Bogatinom in sicer prva od 20. do 27. januarja in druga od 27. do 3. februarja. Program je potekal po Programu za mladinske vodnike in osnovno planinsko šolo. Sicer pa je bil poudarek na smučanju, turnem smučanju in gibanju skupine v zimskih razmerah. Mislim pa, da bi v prihodnosti moral odpasti predmet osnove smučanja. Na zimski del tečaja mladinskih vodnikov naj hodijo le taki, ki osnove smučanja že obvladajo, to je predvsem smuk poševno ter desni in levi plužni zavoj. Le tako bomo dosegli kvaliteto, ki si jo želimo poleg množičnosti.
V letnih tečajih mladinskih vodnikov, ki so z letom 1972 postali samostojna celota. To so vodniki za letne razmere. Tako imamo resnično možnost za množičnost in kvaliteto. Koliko bomo oboje dosegli, zavisi od nas samih.
Zgornje opravičuje tudi dejstvo, da je bilo v obeh izmenah od prijavljenih 63 le 42 deklet in fantov. Opravičili so se le trije. Kaj je z drugimi? Kot načelnik mladinske komisije obsojam neodgovornost teh kandidatov in tudi mladinske odseke, ker izbirajo take ljudi. Z dejanskim številom udeležencev bi bili organizacijski stroški polovico manjši, saj bi zadostovala le ena izmena. Prav tako iz vsega sledi, da so bile možnosti koče pod Bogatinom le polovično izkoriščene in tako v nasprotju z dogovorom med PD Bohinj Srednja vas in mladinsko komisijo. Zato se tudi na tem mestu zahvaljujem odbornikom PD Srednja vas za popolno razumevanje. Vsekakor bomo morali v prihodnje paziti, da se take stvari ne bodo ponavljale.

Naj se vrnem k letošnjem tečaju. Udeležilo se ga je 42 bodočih mladinskih vodnikov. Naj jih naštejem: Cerjak Duša (Ilirska Bistrica), Golob Barbka (Mežica), Janše Mirko (Črna), Kastelic Tone (Rašica), Kolar Milan (Mežica), Košir Tone (Laško), Grmek Stane (Sežana), Milosavljevič Slavo (Delo), Mlinarič Rudi (Lisca), Flajsinger Zlatka (TAM), Kravanja Tone (Delo), Peljhan Jože (Radovljica), Repič Alija (Ptuj), Ran Marta (Ptuj), Sesek Marko (Šmarna gora), Valenčič Ada (Il. Bistrica), Vodišek Rafko (Laško), Zalezina Slavko (Rogatec), Vinkler Franc (Fram), Bizjak Karel in Milena (Nova Gorica), Seliger Bogdan (Vrhnika), Nabergoj Jurij (Vipava), Pušnar Nevenka (Nova Gorica), Murmajer Branko (Murska Sobota), Planinc Zlatka (Ruše), Auer Nandi (Ruše), Skumavc Janez (Mojstrana), Kejžar Tone (Bohinjska Bistrica), Možina Miran (Ljutomer), Sadl Marjan (Ljutomer), Sah Miran (Ptuj), Ma- (Lj. matica), Pečar Vlado (Mur. Sobota), teta Marjan (Il. Bistrica, Senegačnik Jurij Arh Janko (Bohinjska Bistrica), Jakob Jože (Vuzenica), Bartolj Dragi (Trbovlje), Šušteršič Danica (Kranj), Zabovnik Lenka (Velenje), Fajfer Vinko (Trbovlje) in Koželj Tomaž (Tržič).

Trije bodo morali ponovno delati izpit iz gorske reševalne službe in nevarnosti v zimskih razmerah. Drugi so teoretični in praktični del uspešno opravili. Letošnji tečaj so brez poškodb pripeljali do konca Janez Pretnar, Stane Koblar, Franko Krpač, dr. Rudi Zupan in Blanka Matičič. Vsem se zahvaljujem za sodelovanje, prav tako osebju v koči pod Bogatinom in tovarišem iz PD Bohinjska Srednja vas.

Miha Marenče

PLANINSKO DRUŠTVO ZABUKOVICA

10. II. 1972 je bil občni zbor PD Zabukovica, ki se ga je udeležilo preko 200 članov, predstavniki obč. družbeno polit. organizacij in krajevnih organizacij in tov. Anton Bučer, podpredsednik PZS. Številne so bile delegacije sosednjih PD.

Istočasno je bila odprta razstava o delu društva. Po občnem zboru je imel tov. Mavri iz PD Laško predavanje, v katerem je med drugim prikazal pohod po poteh

slovenske delegacije na II. zasedanje AVNOJ-a.
Na občnem zboru je bilo ugotovljeno, da je število članstva naraslo:

člani	381	494	128,9
mladinci	46	80	174,1
pionirji	169	420	248,5
	596	994	166,7
		+ 398	

Organizirali smo dva članska izleta, mladinci pa so imeli samostojni izlet na Veliko planino.
V Savinjsko pot, ki je dokončno markirana (678 ur), je bilo vloženo 20 501,75 din, od tega prostovoljnega dela v vrednosti 11 351,75 din, na slovesni seji na Homu in ob petletnici koče je bilo podeljenih prvih 26 značk. Na občnem zboru je bilo izrečeno posebno priznanje Florijanu Sonu, in Božu Jordanu, PD Polzela, kot glavnemu piscu Vodnika.
V priprave za adaptacijo koče na Homu je bilo vloženih 15 771,90 din in 271 prostovoljnih ur.
Na posebni svečani seji na Homu smo proslavili 80-letnico Dragota Ocvirka in 60-letnico Jožeta Poteka, spomnili smo se 60-letnice tov. Jurharja, tov. Vrhovnika in tov. Goropevška.
S PD Šentjur smo sklenili pobratimstvo. Delo z mladino se je okrepilo. Omenimo naj samo pohod na vrh Gozdnika ob Titovi 80-letnici.
Organizirali bomo planinsko šolo z naslednjimi oddelki: PD Žalec, dva oddelka; PD Zabukovica en oddelek, PD Brebold en oddelek, PD Oljka Polzela en oddelek in PD Vransko en oddelek, skupaj 6 oddelkov, računamo, da bo slušateljev najmanj 120, 20 v vsakem oddelku.

Franc Ježovnik

LOŠKA PLANINSKA POT

V proslavo 1000-letnice Škofje Loke je uredilo Planinsko društvo Škofja Loka v sodelovanju s planinskima društvoma Žiri in Železniki ter Muzejskim društvom in občinskim odborom ZZB NOV v Škofji Loki transverzalo po škofjeloškem hribovju – loško planinsko pot.
Transverzala gre po vrhovih na ozemlju občine Škofja Loka, tu in tam pa seže tudi na zanimive vrhove zunaj loške občine. Teče po Loškem pogorju – obišče njegove najvišje vrhove Lubnik, Mladi vrh, Koprivnik, Blegoš in Ermanovec, gre po Polhograjskem hribovju preko Tošca, se dotakne Idrijskega hribovja, prečka Cerkljansko pogorje s Poreznom in se vzpenja na Lajnar in Ratitovec. Njene poti so speljane tako, da zajamejo tudi čim več kulturno zgodovinskih znamenitosti in spomenikov, spominskih obeležij, krajev in objektov, ki so povezani s pomembnimi dogodki v NOB.
Loška planinska pot je dolga 170 do 180 km. Planinci iz Škofje Loke, Žirov, Železnikov in Poljan so vse njene poti uredili ter jih označili z markacijami in kažipotnimi tablicami. Pri tem so opravili 885 prostovoljnih delovnih ur. Na 32 krajih so postaje s kontrolnimi žigi.
PD Škofja Loka je izdalo tudi Dnevnik loške planinske poti s temeljitim opisom poti in s podatki o kulturno zgodovinskih in turističnih znamenitostih krajev. Dnevniku je priložena zemljevidna skica z zarisano Loško planinsko potjo s postajami, s kontrolnimi žigi ter s planinskimi postojankami, kočami, domovi, gostišči in kmetijami, ki se ukvarjajo s turizmom.
Vsi tisti, ki bodo prehodili loško planinsko pot, bodo prejeli lepo spominsko značko PD Škofja Loka.
Loško planinsko pot so slovesno odprli 25. marca ob 9. uri pred poslopjem Skupščine občine Škofja Loka.

MATAJURSKE PLANINE MED VOJNO

10. februarja 1945 so prebivalci Kobariškega in partizani po okoliških planinah opazovali nenavadno zračno dramo nad Soško dolino.
Okrog 14. ure je v nenavadno nizkem letu prihrumela od severa čez Kobariški Stol v smeri proti Italiji ameriška leteča trdnjava B 29. Ko se je s težavo vlekla nad prostrano Furlansko ravnino blizu Vidma, je obrnila in preletela Matajurske planine, ki so počivale pod globokim snegom.
Nad Kobaridom je avion zakrožil in preplašeni prebivalci so bili prepričani, da se pripravlja na bombardiranje Kobarida. Namesto bomb so se med kroženjem pojavila na nebu bela padala – 1, 2, 3, 8, pod padali pa so bingljali ameriški padalci. Reševali so se iz ranjene leteče trdnjave, ki se je nato usmerila proti Krnu in se v stenah nad Drežnico brez posadke raztreščila na kose. Padalci so pristajali raztreseni daleč drug od drugega. Enega je zaneslo čez Krnsko pobočje, pristal je na področju Lepene in so ga rešili tamkajšnji partizanski kurirji ter ga čez nekaj dni pripeljali po kurirskih stezah na komando mesta Kobarid v planinski vasici Jevšček-Livek. Drugi je pristal nad Drežnico v neposredni bližini, kjer se je raztreščilo letalo, ter se napotil proti samotni kmetiji. Ko je mislil, da je že rešen, je padel v roke domobrancem, ki so pritekli iz kobariške domobranske postojanke. Tretji je pristal na krošnji visokega drevesa blizu vasice Svino pri Kobaridu. Pri pristanku na drevesu si je zlo-

mil nogo. Domačini so ga skušali rešiti, a niso uspeli, ker so poprej pridivljali domobranci in ga odpeljali v Kobarid ter ga drugi dan v odprtem avtomobilu v hudem mrazu in z zlomljeno nogo odpeljali proti Gorici.

Pet padalcev je pristalo na Matajurških planinah.

Tisto zimo so v stajah Svinske planine imele sedež razne družbenopolitične organizacije kobariškega okraja. V Moganičevi staji na Sužiški planini je taborila kurirska karavla P-24-B in na smučeh prenašala partizansko pošto na vse strani. Sedem kurirjev je bilo tam, med njimi tudi Franc Filipič iz Breginja ter komaj 18 letni kurir Darko Ohojak iz Sužida. Kurirji so ravno teptali napačno smer v novem snegu, da bi prevarili sovražnika, če bi naletel na sledove v snegu. Kurir Darko je videl, kam sta približno padla dva padalca. Odpravil se je v isto smer in čez nekaj časa naletel na prvega. Razumela se seveda nista.

Pilotu so skušali s kretnjami povedati, da so Titovi partizani. Ko je pilot slišal ime Tito, se mu je obraz razjasnil. Spoznal je, da je prišel v roke rešiteljev in zaveznikov. Kurirja Darko in Franc Filipič sta najdenega pilota spremljala na dve uri oddaljeno komando mesta Kobarid. Med potjo sta iskala še drugega padalca. Kurir Darko je klical: »Franc, Franc, Franc, si že kaj zasledil?« In zdajci je zagledal drugega Amerikanca, ki se je izmotaval iz padala, v katerega se je zavil. Ime mu je bilo – Franc. Iz hvaležnosti začne pilot ponujati Darku zlato zapestno uro, prstan in dolarje. Darko je vse to odklonil razen par dolarjev, ki jih še danes hrani za spomin na ta nenavadni dogodek sredi visokega snega na Sužiški planini.

Pilot se je pisal Franc Tribušak, starši so bili rojeni v Zagrebu, pilot je za silo še znal govoriti hrvatsko. Letečo trdnjavo je zadela protiletalska artilerija nad Münchnom. Kljub temu so upali, da se bodo srečno vrnili nazaj na svojo letalsko bazo v Italiji.

Kurirja sta rešena padalca srečno izročila komandi mesta Kobarid.

Naslednji dan sta Ivan Kranjc-Rožnik, doma iz Svina, in Bogumil Hvala iz Slapa ob Idrijci, sedaj v Tolminu na sedežu okrajnih forumov, v Svinski planini ravno kuhala krompir za kosilo, ko začne blizu staj nekaj šumeti. Sovražnik? Glej, že drugo presenečenje: Nekaj zavitih postav komaj gazi sneg proti stajam. Partizana Kranjc in Hvala jim gresta nasproti, skušata govoriti slovensko, hrvaško, italijansko, vmes še kako nemško, a vse zaman. Le Tito, partizani, Titovi partizani, to sta letalca razumela. Partizana sta odvedla padalca v stajo in jima ponudila krompir. Odklonila sta, saj sta imela pri sebi še nekaj železne rezerve. Ivan Kranjc in Bogumil Hvala sta nato odvedla do skrajnosti izmučena padalca, ki sta prvo noč prebila v senu samotnega senika, tudi na komando mesta Kobarid.

Vseh šest ameriških padalcev, razen tistih dveh, ki sta pristala blizu vasi Svino in nad Drežnico in prišla v roke sovražniku, se je po zaslugi kurirjev partizanov zbralo na komandi mesta Kobarid in v livških vaseh, kjer so se nekoliko opomogli. Po nekajdnevnem počitku so jih kurirji spremljali naprej proti Beli Krajini, kjer so se iz partizanskega letališča z avionom vrnili v bazo v Italijo. Le en pilot zaradi onemoglosti in prevelike izčrpanosti ni mogel iti. Anton Hrast, komandir karavle M-4, ga je pripeljal na okrevanje aktivistki Zori Jelini na Livška Ravna. 8 dni nato je tudi ta odšel po isti poti v Italijo. Bil je 25 let stari poročnik pilot leteče trdnjave Le Roy Johnson iz New Yorka. Zadnji je odskočil iz zadete leteče trdnjave in pristal na področju dolinice Lepene. Še do nedavnega si je dopisoval s svojo dobrotnico Zoro Jelino iz Livških Ravni. Za ameriške letalce se je zavzela tudi družina Albina Faletič. Obe sta po končani vojni v Trstu na ambasadi ZDA prejeli pismeno zahvalo in par dolarjev.

Ivan Kurinčič

OBČNI ZBOR PD ČRNA

Planinsko društvo Črna na Koroškem je imelo ob številni udeležbi članov 17. marca 1973 svoj 24. občni zbor v vzdušju praznovanja 80-letnice SPD.

Pred pričetkom zbora je imel propagandist društva zelo dobro pripravljeno predavanje z diapozitivi.

V poročilih upravnega odbora društva je bilo v preprostih besedah opisano trdo delo večine članov odbora. To je potrdil v svojem poročilu tudi nadzorni odbor.

Društvo ima največje težave z oskrbovanjem postojanke na Smrekovcu. Upravni odbor bo preučil možnosti za oskrbovanje doma v lastni režiji ali v polzakupu. Občni zbor društva je razpravljal o delu z mladino in povabil k sodelovanju prosvetne in druge delavce. Alpinistični odsek je poročal o svojem delu in izrazil pripravljenost, da bi člani odseka pomagali voditi mladinske izlete in predlagal tesnejšo vsebinsko povezavo z odseki sosednjih društev ali skupnega alpinističnega odseka za Koroško.

Med predlogi je bila najmočneje izražena želja, da bi oživili delo meddruštvenega odbora za Koroško. Društva potrebujejo medsebojno sodelovanje za izdelavo regionalnih programov dela s članstvom in mladino, oskrbovanjem postojank in izvedbo skupnih akcij.

Marjan Oblak

ZANIMIVA STATISTIKA

Predsednik komisije za transverzale in markacije pri Planinski zvezi Hrvatske tov. Edvard Pavšič nam je poslal zanimivo statistiko, ki kaže, koliko slovenskih planincev je prehodilo razna krožna pota na Hrvatskem in katera. Največ planincev je obhodilo »Planinarski put Medvednicom« in to 115. Sledi »Štajersko-zagorska pot« s 95 udeleženci. Najmanj udeležencev je prehodilo »Velebitski planinarski put« in sicer trije. Planinci, ki so hodili po hrvatskih poteh, so iz 24 slovenskih planinskih društev. Največ znakov za prehojena pota so si zaslužili člani PD Ljubljana matica, to je 160.

Od skupaj izdanih 5447 znakov za 14 transverzal in daljinskih potov odpade na hrvatske planince 4551 znakov, 231 na srbske, 127 na Bosno, Slovenci pa so prejeli 463 znakov, za kar tov. Pavšič Slovencem čestita in jih pohvali. Pričakuje pa, da bodo Slovenci še bolj hodili po hrvatskih poteh, saj je bilo odkupljeno dosti več dnevnikov, kot je bilo znakov izdanih. Ne bi bilo napak, če bi take podatke dobili tudi za slovenske transverzale in krožna pota. Nasploh pa bi bilo pri nas treba bolj propagirati hojo po takih organiziranih poteh, to pa zlasti med mladino.

Stanko Kos

ŽIVLJENSKA ŽELJA PAVLE BRGINC-VERE

»Kdor ni bil na Triglavu, ni pravi Slovenec.« Tako zbadanje si je jemala k srcu tudi Pavla Brginc-Vera, od katere smo se za vedno poslovili konec januarja 1973. Pavla Brginc-Vera se je rodila pred 66 leti v Mlinskem. Poročila se je v Idrsko. Bila je zavedna slovenska žena, mati treh otrok, ki jih je vse lepo vzgojila.

Od leta 1942 dalje je kot aktivistka in partizanka delala za osvoboditev Primorske in za njeno priključitev k Jugoslaviji. Po končani vojni je bila vse do prerane smrti aktivna družbeno politična delavka, 30 let do smrti zvesta članica ZK.

Pokojna Pavla Brginc-Vera je bila tudi velika ljubiteljica naših planin. Zaradi družine, zaposlenosti v trgovini in v tovarni TIK in zaradi težkih razmer pod fašističnim režimom na Primorskem jih ni mogla po svoji volji obiskovati. Šele zadnjih 15 let, ko je stopila v zasluženi pokoj, je našla zanje čas.

Hodila je po domačih planinah in hribih, bila je na Mangrtu, Krnu, Stolu, Matajurju, Kuku in drugod. Pri 64 letih je na vsak način tudi ona želela poromati na Triglav. Dve leti zapored se je prijavila uredništvu TT za pohod 100 žena na Triglav, a vsakokrat je njo in njeno sosedo Marijo Stres žreb pustil na cedilu. Jezna na uredništvo in nepravični žreb se je požvižgala na naslednji razpis TT. S sosedo Marijo Stres in s piscem teh vrstic se je na dan pohoda 100 žena, 4. septembra 1971, odpravila preko Trente, Doliča, Planike proti Triglavu. Nesrečno je zdrsnila in padla na gladki skali, si zvila desno roko blizu Doliča. Zdravnik, ki ji je v Planiki na deščico trdo povezal zvito roko, ji ni dovolil, da nadaljuje še pot do cilja na vrh Triglava. Bruhnila je v jok, ko so se v desetih navezah druge žene začele pomikati od Planike proti vrhu.

Leto kasneje, 1972, ji je vzpon prekrižala zahrbtna bolezen, močnejša od jeklene volje Pavle Brginc-Vere. Pred hišo in ob odprtem grobu sta se od pokojnice poslovila dva planinca in kobariški pevski zbor.

Ivan Kurinčič

ZBOR JUGOSLOVANSKIH PIONIRJEV-PLANINCEV

Makedonija, septembra 1972

Letos so planinsko srečanje organizirali planinci prilepskega društva ZLATOVRV v Makedoniji. Za predstavnike našega konca smo bili izbrani Janez Ribnikar, Jurij Ahačič in jaz.

V Ljubljano nas je varno spravil tov. ravnatelj. Vso noč in še en dan je trajalo, da smo prispeli v tako dolgo pričakovani Prilep. Sledil je kratek marš po dežju in pripeljali so nas v težko pričakovano jedilnico. Zatem so nam razdelili spored in značke. Po vsem tem pa smo se odpravili v mesto. Ljudje so nas precej debelo gledali, mi pa nje. Na vsaki hiši, pred vsako hišo je bil obešen tobak, pa tudi na pločniku se ga ni manjkalo. Visel je po raznih letvah in drogovih za osvetljavo, pa po telegrafskih drogovih, skratka povsod. Za mestom pa smo začeli spešiti v hrib, ki ga nismo bili kdo ve kako veseli. Toda vsaka stvar konča in tudi cesta se je. Zato smo sedaj hodili po travnikih in golih pobočjih Treskavca. Pod vrhom nas je ujel dež. Križáni smo pospešili korake in odhiteli za prvimi. Koj smo se spoznali z makedonskimi tovariši in čas nam je hitreje minil. Zvečer je bila kulturna prireditev. Peli in igrali so makedonske narodne, vmes pa po zvočniku predvajali popevke s plošč. Križáni smo se posebej zanimali za neko igro, ki so jo uprizarjali domačini za cerkvenim vogalom. Vse skupaj je bilo zanimivo. Ko je bilo po večerji treba spat, je bilo vprašanje kam. Nekaj časa smo hodili iz sobe v sobo, dokler nismo pristali pri Makedoncih. Takoj smo se spoprijateljili. Pesnik Cene iz njihovih vrst je recitiral iz zvezka, ki ga je imel v prsnem žepu, nekaj svojih zares lepih pesmi.

Drugo jutro smo Križani nekaj časa blodili brez cilja, dokler nas ni vzel v roke Makedonec Dane in nam pokazal nekaj znamenitosti. Na vrsto je prišlo tekmova-

nje v orientaciji, v metu krogle, v skakanju z vrečo in vleki vrvi. Vlekli smo vrv z enim Štajercem in Dolenjcem, da je bila ekipa popolna. Mislili smo, ob pogledu na nasprotnike, da bomo ostali zadnji. Pa smo premagali vse favorite in zmagali. Za nagrado smo dobili napolitanke. Bili smo ogorčeni. Ostali zmagovalci so dobili nože, baterije, mi pa...

Po dobrem kosilu smo odrinili. Križani smo hodili spredaj in diktirali tempo. Mučila nas je žeja, toda tolažili smo se z mislijo na pijačo v mestu in nekaj požirkov iz skupnega fonda. Na postaji smo se poslovili od prijateljev. Naju z Jurijem je vodnik potegnil za rokav in naju posadil v svoj kupe. Jurij je bil nameščen nad vodnikom, jaz pa nad tovarišico sanitejko. Drugo jutro so nas v Zagrebu premestili iz spalnikov v navadne vagone. Začeli smo pobirati naslove in se prerivati v ozkem hodniku, ker smo bili že blizu doma. Bili smo veseli. Še bomo šli na planinski shod.

Bogdan Funda, 8. r.,
osnovna šola Kokrskega odreda
Križe

KRIŽ NA VISOKEM OBIRJU

Nekateri naši planinci, ki radi pogledajo čez mejo na Karavankah, so v zadnjih letih obiskali Pristovški Storžič, dobro uro od Jezerskega vrha. Marsikateri mlajši izletnik si najbrž ni znal razložiti napisa na visokem, železnem križu, ki se razgleduje s tega vrha nad Železno Kaplo in Jezerskim, nekdanjo koroško občino, ki je brez plebiscita pripadla Jugoslaviji: »Kärnten, frei und ungeteilt!« Marsikateri se tudi ni spomnil, da je nemški fašistični okupator porinil med zadnjo vojno meje Koroške na Gorenjsko, ko ji je dal upravno ime »Unterkärnten«, in s tem pokazal, kako si zamišlja prigrabiti okupirano Slovenijo v tem koncu.

Lani 18. julija so na sosednjem Visokem Obirju (2142 m) postavili podoben križ: prostovoljci in vojaški helikopter, ki je križ mojstrsko na milimeter natančno posadil na pripravljeni betonski podstavek. 23. julija 1972 se je zbralo okoli križa 1500 ljudi, predstavniki javnega življenja, predstavniki katoliške in celo evangeljske cerkve: Bila je maša, zvonovi, petje, muzika, nazadnje pa še veselica pri Železnokapelski koči.

Pa namen? Križ na Obirju, ki se miroljubno razgleduje s svojih višav na vse strani, so postavili v spomin dr. Hansa Steinacherja, ki se je »ob strani Ludviga Hülgertha l. 1918 do začetka maja 1919 junaško boril, da bi čete kraljevine Jugoslavije ne zasedle južne Koroške, v spomin koroške zvestobe domovini na meji in v opozorilo za mir v deželi.« (OBZ sept. 1972.)

Kaj vse utegne nastati iz nemškega prastrahu na naši meji!

PLANINSKA MLADINA O STANETU KOBLERJU

Mladinska komisija PZS že vrsto let uspešno organizira razne tečaje in seminarje, na katerih se vzgajajo organizatorji, mentorji in vodniki planinskega podmladka. Prav gotovo se vsak udeleženec s hvaležnostjo spominja teh tečajev in seminarjev ter taborov, ki so večini pomenili prvi tesnejši stik z bistvom in nalogami planinske organizacije in verjetno mnogim tudi prvi korak v »pravi« gorski svet. Med nami prav gotovo ni nikogar, ki se mu ne bi posebno priljubil in vtisnil v spomin »nekdo« od njegovih prvih planinskih vodnikov in učiteljev. Prepričan sem, da delim mnenje mnogih deklet in fantov, udeležencev raznih tečajev, da je tov. Stane Kobler, gorski vodnik in inštruktor gorske reševalne službe iz Jesenic, tista resnična gorska osebnost, ki se je večini najbolj vtisnila v spomin. Stane namreč vrsto let stoji na čelu uspešno vodenih vzponov mladih tečajnikov. Vsak ga pozna kot moža zrelih let, ki pred zbrano vrsto pričakovanja preudarno in zavzeto govori o cilju in nalogah. Besede izkušenega gornika in reševalca živo režejo v mlada srca. Vedno in povsod je bil in je pripravljen pomagati planinskemu naraščaju.

Stane, mnogi mladi slovenski planinci smo ti hvaležni za vse, kar si nam dal in nam še daješ.

M. M.

ZORA REPOVŽ – PETNAJST LET PRI PLANINSKEM VESTNIKU

Sredi marca je poteklo 15 let, ko se je usedla h kartotekam Planinskega Vestnika tov. Zora Repovž. 15 let že popravlja in dela nove in nove kartoteke naročnikov, popravlja naslove, vpisuje spremembe, črta iz kartotek člane in zveste naročnike PV, ki jih ni več itd. Skratka, opravlja vse, kar se spreminja v naročniških odnosih in teh sprememb ni malo. Delo opravlja vestno in točno, se dogovarja s tiskarno pa s pošto, s katero poskuša doseči kaj več ugodnosti pri poštnini. Ni malenkost voditi evidenco, če in kdaj je plačalo naročnino vseh pet tisoč in več naročnikov. Nekaj jih je treba vedno še malo poterjati, večina pa zvesto in pravočasno plačajo svoj delež.

Naročniki jo dobro poznajo, posebno tisti, ki večkrat prihajajo v pisarno PZS, pa tudi tisti poverjeniki pri društvih, ki pobirajo naročnino na svojem območju.

Že večkrat je tov. Zora hotela pustiti ta posel in oditi v pokoj, pa jo je vedno zadržalo, ker je na to delo le preveč navezana.

Ob petnajstletnem delu za Planinski Vestnik ji iskreno čestitamo.

JZ

ALPINISTIČNE NOVICE

LEDNI VIJAK IN LEDNO KLADIVO

Ledni vijak je priprava, s katero se še vedno ubadajo, da bi ga izpopolnili. Zazdaj najbolj hvalijo francosko izvedbo G. Simonda v Chamonixu. Simondov vijak gre rad v led in iz leda. Če se led taja, hitro popusti. Rešitev znane firme Salewa: vijak dobro prime, ne kolje ledu, čeprav vijak lahko tudi zabijemo. Posebno dober je v hudem mrazu in ekstremni strmini. Vse to velja tudi za Simondov vijak. Salewin vijak pa je zelo težko odviti oz. izbiti v zelo trdem, strmem ledu. V normalnih okoliščinah pa ga prav dobro odvijemo. V »Les Alpes« 1972/7 (bilten) predstavljajo tudi novi model lednega kladiva, ki je danes v lednih turah že nepogrešljiv. Novi model »Salewe« je iz nelomljive kovine, ročaj je oblečen v gumo, profil glave je usločen na nov način, konstruiran je tako, da ga zanesljivo lahko uporabimo za oporo in za poteg. Slednje pride v poštev posebno pri težkih lednih odstavkih. Če pri tem pritisnemo kladivo v led, do zdrsa skoraj ne more priti. Ker je zelo nazobčano, pride tako ravnanje v poštev tudi v trdem zimskem požledu.

T. O.

MONT DOLENT

Goro slovenski planinci poznajo, saj je edina v Centralnih Alpah, v kateri ima svoj smer tudi slovenska naveza (gl. Boris Krivic, PV 1970). Zdaj je severna stena te gore doživela prvi zimski vzpon po Galayevi smeri iz l. 1933. Navezo je vodil Jacques Jenny, v njej so bili Caminada, Agustoni, Pisteur in Dandelot. Bivakirali so pod steno in malo pod vrhom.
Tudi v Matterhornu so prvič pozimi ponovili smer Benedetti–Carrel–Bich iz leta 1931.

T. O.

BLEJSKA KONFERENCA SRS

V biltenu »Les Alpes« 1972/7 je o blejski konferenci za lavinsko službo 13.–14. novembra 1971 poročal sam predsednik mednarodne komisije za reševalno službo, kar ponavadi imenujemo s kraticami IKAR. Predsednik E. Friedli se je na široko razpisal in ni štedil s pohvalami na našo GRS in zgledno organizacijo konference, ki se je je udeležilo 160 članov iz 10 držav, torej iz vseh članic IKAR. Medtem je za nami že konferenca v Chamonixu septembra l. 1972 v koordinaciji klasičnega reševanja z letalskimi sredstvi, za nami tudi zbor v Švici 1973.

E. Friedli izjavlja v poročilu, da je bila blejska konferenca zares delovnega značaja. To še posebej poudarja, ker so šli nekateri delegati na Bled z mešanimi občutki, češ, ali spada lavinska konferenca v kraj na alpski periferiji. Dobri, konstruktivni referati in solidna udeležba so navzočim vse dvome v smiselnost konference razblinili.

T. O.

LESENA RATIŠČA, TOPORIŠČA IN ROČAJI (ROČNIKI)

Klasično plezalsko kladivo z lesenim ročajem izginja iz sten. Uveljavlja se kovinski ročaj, obut v gumo. Tak ročaj je seveda za zmerom, leseni pa se utegne pri kakem resnem plezalskem manevru zlomiti. Kladivo tipa »Stubai« z jeklenim ročajem tehta okrog 600 g, stane pa 22 šfr.

T. O.

MONTAGNE DE TEILLON

Teillon je 250 m visoka stena blizu vasi La Garde v Provansi, nekaj kilometrov jugovzhodno od Castellana, je torej dosegljiva po cesti N 85. V Teillonu je zdaj speljanih že 15 smeri. Skala je imenitna, smeri so vse V ali VI, podnebje je pa tako, da je možen trening v suhi skali tudi pozimi. Konec l. 1971 sta zarisala novo smer Dufrano in Thaon in zabila 150 klinov in več lesenih zagozd. Seveda sta tudi to smer ocenila s VI.

T. O.

NESREČA S PLEZALSKIM PASOM

V 300 m visoki južni steni Mt. Yamnuska, ki jo najraje plezajo alpinisti v Calgary-Bannfu v Kanadi sta plezala John Kula in John Martin iz Edmontona smer V. stopnje »Red-Shirt«. Ko sta začela zadnji raztežaj, se je Kuli izpulil stop, zdrknil je in padel 300 m globoko. Pas je imel sicer v redu zapet, bil mu je le prevelik – in nesrečnik se je izmuznil iz njega v smrt.

GHM ANNALES 1971

Grupe de Haute Montagne (GHM) ima svoj sedež v Parizu (8e) na ulici la Boètie. Letno poročilo GHM izide ob podpori FFM, francoske planinske zveze. Predgovor za leto 1971 je napisal predsednik GHM Robert Paragot v znamenju Mummeryjeve alpinistične etike, ki bo po njegovem še dolgo veljavna, v današnjem času, ko vdira v alpinizem tehnizacija, pa

še toliko bolj. Pierre Herny, znani avtor iz »La Montagne«, nadaljuje pregled vzponov »nad 7000 m«, in pri tem popravlja vrsto napak in pomanjkljivosti, ki se vlečejo po poročilih in kronikah o ekspedicijah. Navaja tudi Anapurno II 7937 m, v Centralnem Nepalu, kot drugi vzpon 22. okt. 1969. Drasler, Kazimir in Maležič (Majien). Slede opisi novih vzponov v Himalaji (Makalu, zapadni steber), Logan Mountains v Kanadi (Tour de la Fleur du Lotus, 2800 m, jugovzhodna stena). Mt. Mc Kinley (6194 m), južni greben v Les Ecrins, v la Meije, v Mt. Blancu. (V Mt. Blancu je nekaj novih poljskih smeri: 11. do 13. julija 1971 sta David Beldan in Andrzej Mroz splezala prvenstveno smer v P. Gugliermina (3893 m), V in IV, 13. in 14. avgusta 1971 so Röszard Kowalewski, Januš Maczka in Wojci Wroz preplezali levi steber v Brouillardu, Andrzej Dworuk, Marek Grochowski in Wojciech Jedlinski pa 16. in 17. avgusta 1971 srednji steber iste stene. itd.) Slede še nove smeri v Aig. Rouges, Vercors, v Verdonu, v Dolomitih in v Eigerju. Iz kronike izvemo, da so v odboru GHM tri nove osebnosti, da je v GHM sprejet Alessandro Gogna iz Milanal, Reinhold Messner, Jean Claude Mosca, Poljak Andrzej Mroz (živi v Parizu) in še štirje drugi, eden med njimi je Nemec Lutterjohann. Prošnjo za sprejem v GHM mora nasloviti porok, ne kandidat sam. K prošnji je treba priložiti seznam vzponov, ime in priimek kandidata, rojstno leto, natančen naslov in imeni dveh porokov. Članarina znaša 30 fr letno.

V letnem poročilu ugledamo imena dosedanjih predsednikov GHM – menjali so se poprečno vsakih pet let – imena dosedanjih odbornikov in delegatov, imena častnih članov – doslej se jih je zvrstilo 14 – in seznam sedanjih aktivnih članov, med katerimi žal ni nobenega Jugoslovana, čeprav bi kdo tega bil vreden. Med člani sta Poljaka Biel iz Krakova in Mroz iz Pariza, član je bil tudi Kergviani iz SZ, ki se je smrtno ponesrečil l. 1969 v Cima Su Alto; člani so tudi Oničenko, Ovčinikov in Garf vsi iz Moskve. Več je Italijanov, Angležev, Nemcev, dva Norvežana (Hoibakk in Opdal), večino imajo seveda Francozi.

T. O.

VIHRA ZOPER PLASTIČNE SMUČARSKE ČEVLJE

Pravzaprav je do odpora zoper plastičen čevelj prišlo kmalu. V nekaj letih. Leta 1968/69 so jih razstavljali po svetu kot čudežno rešitev, tri, štiri leta zatem pa jih strokovna literatura in trgovina že imenujeta mizerijo vseh časov na področju športne oprave. Smučarske šole, trgovci in poprečni smučarji v alpskih deželah so se zedinili, da bodo ta čevelj bojkotirali in kmalu dosegli, da bo na trgu spet normalen smučarski čevelj.

Vedno bolj pa se uveljavlja astronavtsko spodnje perilo pri smučarjih in alpinistih. Firma »Emella« je poskrbela za teste, nekatere himalajske ekspedicije so jih potrdile.

T. O.

Program

proslave 70-letnice ustanovitve planinskih društev v Gornjesavski dolini
dne 30. 6. in 1. 7. 1973.

Prizorišče: Vršič in Sleme

Vršič:

Sobota 30. 6. 1973 ob 19. uri slovesna seja PD v Tičarjevem domu

Sleme:

Nedelja 1. 7. 1973
Od 10. do 11. ure koncert jeseniške godbe na pihala
Ob 11. uri:

1. govor predsednika,
2. recitacija: dr. Alojzij Gradnik »TRIGLAV«,
3. pozdravni govori gostov,
4. mladinski pevski zbor jeseniške gimnazije: »V hribih se dela dan!«,
5. pozdravni govor pokrovitelja in botra prapora PD Jesenice,
6. razvitje prapora PD Jesenice
7. Julijus Fučik »Triglavska koračnica« – igral bo jeseniški pihalni orkester,
9. pozdravna pesem mladinskega pevskega zbora jeseniške gimnazije in zaključek.

Na Jesenicah:

Fizkulturni dom:

Obč. Skupščina Jesenice.

Razstava planinske fotografije in dokumentov o zgodovinskem razvoju PD Jesenice.
Razstava del slikarske kolonije PD Jesenice iz leta 1972.
Program PD Jesenice med tednom – 20. 6. do 1. 7. 1973 v Dolini.

VARSTVO NARAVE

BO ZERMATT ŠE BREZ AVTOMOBILOV?

Švicarska RTV je vprašala svoje naročnike in poslušalce, kaj mislijo o avtomobilskem prometu v Zermattu. Ali naj se avtostrada potegne v mesto ali ne? RTV je prejela 1300 odgovorov, od teh je 97,5 % zoper avtostrado v Zermattu. 2,5 % odgovorov pristaja na avtocesto, vendar pod pogojem, da bo Zermatt brez avtomobilov na cestah! Vsi, ki bi z njimi priropotali in prismradili v slavno mestece pod Matterhornom, bi morali parkirati v javnih garažah, vsekanih v skale. Nekateri pravijo, da švicarski turizem stagnira. Na videz je to pol resnice, na drugi strani pa je treba Švicarjem priznati, da vidijo čez avtomobilske strehe v prihodnost. Wengen in Murren v Oberlandu, dve znani letovišči in zimovišči, dokazujeta, da turizem uspeva brez avtomobilske gneče na cestah, čeprav so pesimisti govorili, da turizem brez modernih faetonov ne more obstajati. Dejstvo je, da gre mnogim turistom hrušč in trušč avtomobilov na živce in jetra, da ga imajo poln nos, in da zato iščejo kraje, ki tem smrdljivcem ne odpirajo vrat.

T. O.

ČEHI IN POLJAKI NA EKVADORSKIH OGNJENIKIH

Češka organizacija za varstvo narave »Tis« in klub Wysokogorski iz Krakova sta lani priredila skupno ekspedicijo na vulkane v Equadorju in v pragozdove ob Amazonki. Prosvetno ministrstvo v Equadorju planira na 6005 m visokem Cotopaxiju narodni park, načrte pa bodo izdelali Čehi. Ekspedicijo je vodil etnograf Zeleny, s seboj je vzel 7 geologov, psihologinjo, filmarja, fotografa in časnikarja od »Rude Pravo« in specialista za kače. 4800 m visoko na Cotopaxiju stoji koča ekvadorskega planinskega kluba. Čehi in Poljaki se tu niso veselili samo coca-cole, ugotovili so tudi zalogo plzenskega piva. Ekspedicija je stopila tudi na Čimborazo (6267 m), Sangay (5323 m) in na druge vrhove.

T. O.

SNAGA V GORAH

Avgusta l. 1972 so varuhi narave iz Gardene (Grödnertal) pokazali, kako si zamišljajo svoje delo pri ohranjevanju narave. Piz Boè 3152 m) je lahko pristopen najvišji vrh v skupini Sella, saj turistom iz Passo Pordoi pomaga do 2900 m mogočna žičnica, ki jo je postavila znana družina Dezulian. 120 varuhov narave, med njimi tudi inženir iz St. Ulricha, je na zlizani in zaprašeni poti na Piz Boè nabralo 45 velikih vreč najrazličnejših odpadkov. Znosili so jih na žičnico, s Passo Pordoi pa so jih odnesli helikopterji. Med smetmi je bilo največ plastične embalaže, steklenine, pločevine in papirja.

T. O.

LETO NACIONALNIH PARKOV

V l. 1972 so v ZDA slavili stoletnico nacionalnega parka Yellowstone. Zato so lansko leto oklicali za leto nacionalnih parkov, od 18. do 27. sept. 1972 pa je v Yellovstonu in Grand Tetonu zborovala svetovna konferenca o nacionalnih parkih. Teden pred to konferenco je bila v Nacionalnem parku Banff (Kanadska provinca Alberta) generalna skupščina UJCN (Union internationale pour la conservation de la nature et ses ressources). Strokovnjaki iz vsega sveta so v ameriških parkih proučevali njihovo družbeno in kulturno vlogo in njihov ogromni znanstveni potencial.

T. O.

STARI PRIVILEGIJI

Vsak oblastnik je v nevarnosti, da doseže kak privilegij in se ga navadi, potem pa se ga težko odreče. To velja celo za eksmonarhe, kakršen je belgijski eks-kralj Leopold III. Njegova žena princesa Liliana de Rethy ima v Tirolah v najemu velika lovišča, za katera je plačala do lani komaj 30 pfenigov na hektar. Celo avstrijski monarhistični časniki in revije so si upali pisati, da je taka protekcijska cena smešna, da celo »vpije v nebo«. In zgodil se je čudež, ceno so povišali na 20 šilingov (= 3 DM) za hektar, menda na leto.

T. O.

ESKIMI DANES

H. Allemann iz Maltersa je v »Les Alpes« 1972/II. opisal eskimsko vas Kotzebue severno od polarnega kroga ob Beringovem morju. V vasi je nekaj belcev, imajo svoj hotel, letališče, zato Eskimi poznajo tudi coca-colo, žvečilni gumi in kavbojke, ribiči ne nosijo več nekdanjih eskimskih oblek iz kož in kožuhov. Danes natikajo gumijaste škornje, pred dežjem jih varujejo pelerine iz umetnih materialov. Njihove hišice so iz lesa, pločevine in strešne lepenke. Alaska ne pripada več Eskimom. Še ribarijo, a vedno manj je čolnov na obali. Na Alaski je danes drugačno življenje: Polno je vseh mogočih letal, reak-

tivcev, hidroavionov, z njimi vse, kar je bilo pred desetletji Eskimom neznano, tuje. V vasi Kotzebue imajo tudi samopostrežno trgovino. Iztržek za ribe, ki jih Eskimi nalove, gre tja, tam se vse dobi. Tudi Eskim se odtujuje naravnemu življenju.

Isti Allemann je s Clausom Lötscherjem stopil na Mount Dru. Preden sta šla na sever, sta se v Bostonu oglasila pri Bradfordu Washburnu, ki vse ve o Mt. Kinleyu in njegovi soseščini. Na Mount Dru sta šla peš, ne da bi vedela, ali bosta mogla prebroditi reko Cooper, do katere sta se s karto in kompasom prebijala skozi gozdove in močvirja. Ko sta do reke prišla, sta sicer poskusila, vendar ni šlo. Priklicala sta gozdarsko letalo, pilot se ju je usmilil in ju odložil blizu ledeniškega jezika nedaleč od jugozahodnega grebena Mount Druja, ki jima ga je nasvetoval stari Washburn. Tedaj se je ulil dež in ju držal v šotoru cele štiri dni. Brašno sta skoraj pospravila, potegnila zadnji dim, še en dan, pa bo prišel pilot. Tvegala sta vzpon, vzela s seboj zadnje ribje konzerve, prepečenec in čaj in rinila v greben. Imela sta srečo, kljub vsemu sta dosegla vrh. Pri sestopu sta se izgubila, vsak zase bivakirala, končno pa sta se znašla pri letalu, ki ju je zvesto pričakalo.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

NADA MATIČIČ: MOJIH PET BIČEV,

Mladinska knjiga, Ljubljana, 1972, cena 69 din

Matičičeva nam pripoveduje zgodbe sedanjih dni. Žive jih bohinjski pastirji, planšarji, gruntarji, gozdarji, nekaj izobražencev, vaške ženske, natakarice in gostilničarka.

Ljudje žive iz preteklosti, naravno življenje, žive z naravo, sedanjost pa zahteva, da se spremeni njihov način življenja.

Rešujejo se različno: V šestih mesecih se jih pet obesi, drugi se zapijejo, nekaj se jih prilagodi in celo pomaga pri spremembah, na koncu pa prav tako propadejo. Duhovno vsebino dajeta Jela in Nac. Jelina močna povezanost s planino in Nac z večnimi sanjami o dobrem. Niti Jela – prikazana je preveč od daleč – niti Nac ne moreta ustvariti ene same zgodbe. Jela že na začetku umre, vendar se njen duh povrača v pogovore pastirjev, v Nacevo izgubljeno iskanje, v slikanje narave.

Nac se še zapleta. Nesrečno poročen zaplodi otroka natakarici Blanki, se spre z očetom, zapusti vas in se v pogovoru s starim kozlom ustreli v glavo. Še prej se upira oblasti, zavzeto govori o stari planini. Je preveč iz sanj, da bi lahko karkoli uresničil. Njegov svet so stari pastirji, gozd in živali. Po njegovi smrti se vse nekam porazgubi, svet se pravzaprav spremeni, saj napravijo novo cesto, pripeljejo turiste, planšarjev skoraj ni več. Je še več zgodb – zgodb starega Gustina, Andreja Burje, Tevža, Oreharce. Skoraj vsaka oseba ima svojo zgodbo in celo živali (stari kozel). Toda konec je brez rešitve. Je samo razmišljanje. Vse bolečine, prizadevanja, smrti so bile zaman. Planina ostane sama, sivorjava, negibna.

Bohinjske vsakdanjosti pravzaprav ni. Je samo spomin na preteklost. Pisateljica pa jasno kaže, da sedanjosti brez preteklosti ni. Preteklost je bila predana delu na planini. Bila je zaprta vase, to pisateljici pomeni srečo. Svet brez želja je srečen svet.

Njena sedanjost so prazne planine, je procesija pijancev, vaško obrekovanje, samomor, ljubezen, omejenost, naravna moč. Je tudi socialni problem: Če še tako pridno delam, bom še vedno revež... Kako gleda tujec na ta svet? Gozdove imajo in jih nimajo. Imajo turizem in ga nimajo. Samo še nekaj zemlje imajo in nekaj živine... Prihodnost je jasna in tragična zaradi neizogibnosti.

Mojih pet bičev, pet obešencev. Stara Jela ni mogla živeti brez planine, smrt ji jo vrne. Smrt je popolnoma idealizirana, edino odrešenje, posrebrena in razsvetljena. Kontrast te svetlobe so prazni stanovi. Je fizično neboleča, čeprav gre za obešanje, streljanje. Smrt je svoboda. Samo to je smrt: prestopiti mejo in se nikoli več vrniti. Smrt je tudi upor. Toda ta upor ostaja samo v ljudeh, dolina se spreminja s časom. Smrt je postopna, najprej se razblinjajo misli, nato razpadajo snovi. V zgodbi je tudi ljubezen. Brez nje ni nič. Jalova ljubezen med moškim in ženo, divja naravna ljubezen med žensko, ki poosebija zemljo, in vsemi, ki iščejo pri njej rešitev. Ta natakarica je skoraj od vsakogar in vendar sposobna povzdigniti ljubezen celo v duhovnost. Oba njena glavna nosilca sta navadna vaška razuzdanca, obenem pa ostanek zdravega

naravnega pastirskega življenja. Mora se nadaljevati rod, v tem je smisel.

Močna sestavina tega tkiva je hrepenenje. Jelino hrepenenje po planini, Nacove sanje po boljšem svetu. Hrepenenje pastirjev po starem. To staro je tisto, kar se je do zdaj vsako leto ponavljalo, pravzaprav enolično in naporno. Pravzaprav prinaša hrepenenje samo nesrečo. Jeli in Nacu smrt, drugim počasno umiranje.

Narava odloča pravzaprav o vsem. Človek misli z naravo. Zato govore drevesa, živali, gora. Pogovarja se stara Orehorica z jesenom, Nac s starim kozlom, Gustl s psom. Narava oznanja smrt s prestrašenimi pticami in tišino. Vera v usodo spada zraven. Božji mlini meljejo. Vso to našo stvar jemlje hudič. Hudobnega duha doline pooseblja stara Anca. Urekla je Naca, urekla je vse, zato ni rešitve. Konec je. Vse se podira. Najboljši gredo. V tem svetu žive v popolni svobodi brez sebičnosti in oblastiželjnosti. Nepokorščina razburja duhove in razodeva človeško omejenost. V tem svetu ima večina bolne misli. Kontrast te duhovne mlahavosti je stari pastir Gustl: Življenje je boljše in lepše od smrti. Kdor zavrže svoj način življenja, se izgubi. Tevž sicer doseže svoje, vendar znori.

Knjiga je posvečena zadnjim planšarjem in pastirjem v Bohinju. V ljudeh je skoraj sama žalost in same sanje o preteklosti. Nič ni zdravega upora. V opisovanju vaškega življenja je precej stilne neskladnosti, papirnatega umovanja ob grozotni baladnosti življenja.

V nobeni situaciji ni jasne rešitve. Vse je brez perspektive, razen rojstva otroka, a še tu se sprašujemo, v čem je njegova prihodnost. Mrtveci kolovratijo po planini in stopajo z živimi, procesija pijancev se ziblje po planini v vetru brez konca. Knjiga nas razburja. Ljudje se rešujejo s sanjami o uporu in izdaji. Upor je preveč sanjarski, izdaja pa preveč poseže v njihovo bistvo. Uporniki se pobesijo, ustrelijo, izdajalci se zapijejo ali pa znorijo. Ni rešitve, ni človeka, ki bi jo pokazal. V knjigi je precej močno doživetih dogodkov, mojstrskih opisov in doživetij narave, ni pa široke podobe resničnega življenja. Roman je spet nekaj slovensko žalostnega in lepega. Nekje med tema skrajnostima je najbrž resnica.

Meta Rotovnik

ZBORNIK »25 LET AO IN GRS PRI PD KRANJ«

Zbornik na zanimiv način prikazuje delo povojne alpinistične gorsko-reševalne in turno-smučarske dejavnosti Kranjčanov. Petindvajset let dejavnosti, od prvih poskusov v ostenju Kočne, Grintovca in Storžiča pa tja do vršacev Kavkaza, Pamira, Hindukuša in Kilimandžara predstavlja za razmeroma zaokrožen krog alpinistov iz enega PD izreden uspeh. Čeprav so bili vzponi Kranjčanov v stenah Kavkaza, na Pik Lenina in v Hindukušu strožjega alpinističnega značaja, je tudi prvenstvena smer v pogorju Kilimandžara omembe vredna iz več razlogov.

Za uvodnim člankom o afriški odpravi je urednik zbornika Franci Ekar uvrstil »Pregled alpinistične dejavnosti« od Marjana Ručigaja iz predvojnih časov do danes z navedbo pomembnejših smeri, prvenstvenih vzponov, imen in vodij AO in smrtnih žrtev iz AO. Članek skupaj s pregledom prvenstvenih vzponov kranjskih alpinistov pomeni pomemben prispevek k plezalni zgodovini slovenskih AO, brošura je pomembna dokumentacija. V članku »Dve obletnici GRS« Emil Herlec naniza nekaj statističnih podatkov, Jože Žvokelj pa opisuje, kakšno je v praksi reševanje v težavnih razmerah v steni. Sledita še članka o visokogorskem turnem smučanju (Brane Jaklič) in o preventivi o gorah (dr. Gorazd Zavrnik). Zbornik je lično opremljen s slikami.

Tone Strojin

MARJAN KERŠIČ-BELAČ: GORE – MOJ DRUGI DOM

Tudi naš odsek želi vsaj skromno proslaviti 80-letnico našega društva. Zaprosili smo našega uglednega alpinista, entuziasta-planinca tov. Keršiča, da bi za to slovesnost pripravil predavanje. Tov. Keršič ga je v pismu takole orisal: »To bo poseben prikaz lepote naše domovine, predvsem njenih gora v vseh štirih letnih časih. To bo pravzaprav 52 izletov, kolikor je sobot in nedelj v letu, to bodo vse tiste čudovite štimunge, ki jih lahko doživi planinec ali vsak, ki zahaja v naravo. Na slikovne ilustracije, za katere je danes dosti možnosti, da so vsaj barvno pestre, gledam kot likovnik. Želim, da kamera kar se le da dognano zajame podobo naših gora v kompoziciji slike. Vsaka slika nekaj pove, večkrat nekaj več, kot samo na videz kaže. Zato sem vsaki pripravil tekst, ki sem ga literarno obdelal. Smatram namreč, da ad hoc povedana beseda nikdar ne doseže literarne moči napisane besede.«

Zato je avtor spremljal svoje odlične ilustracije s čitanjem svojega teksta, ki ga je skrbno in prav za ta slavnostni večer pripravil.

Večer smo popestrili s pesmijo naši stari znanci: »Stari Ljubljančani« pod vodstvom inž. Lumbarja, uvodno besedo pa je imel naš predsednik tov. dr. Bojan Špicar.

PD Ljubljana-matica
predavateljski odsek

RAZGLED PO SVETU

DRUGA EVROPSKA NAVEZA V EVERESTU

Dr. Herrligkoffer, nekak nemški Monzino ali Ghiglione – s to razliko, da sam ni mecen – je v l. 1972 organiziral mednarodno odpravo na Everest. Zbral je nemške, avstrijske, angleške in italijanske alpiniste in »odrinil k bregu« spomladi, 21. maja pa že »vrgel sidro«. 20. maja so postavili tabor VI v višini 8200 m v jugozahodni steni in se umaknili zaradi slabega vremena. Tudi v tej ekspediciji je prišlo do ostrih nasprotij.

T. O.

LATARJET – AKADEMIK

Prof. dr. Raymund Latarjet je bil l. 1972 izvoljen za člana francoske Akademije kot pomemben kancerolog. Čestitala mu je tudi francoska športna javnost, saj je bil dolga leta predsednik smučarske komisije v CAF in ustanovitelj mednarodnega smučarskega rallyja CAF – CAI. Doktor Latarjet je tudi član francoskega himalajskega komiteja.

T. O.

ANGLEŽI NA HUSCARANU

Kar so Angleži prepričevalno pokazali v Annapurni, so ponovno izpričali v perujskih Andih. L. 1971 so preplezali težko vzhodno steno z dvema bivakoma v kopni steni. Poznavalci imenujejo steno strašno. V angleški ekspediciji so bili P. Coradine, B. Ryan, B. Schneuder in ing. Wayat.

T. O.

MERJENJE LEDENIKOV 1971

L. 1971 ledenikom ni bilo naklonjeno, ugotavljajo glaciologi iz krogov OAV. Umikali so se jeziki ledenikov, pa tudi ledeniška polja so usihala. V l. 1970 je nazadovalo 79,3 %, v l. 1971 pa kar 87 % in to občutneje kakor kdaj koli. Pasterza, največji ledenik v Vzhodnih Alpah, se je v l. 1971 skrajšal za 30,3 m. Napredovanje ledenikov nikjer ni bilo pomembno. Kaj bo neki ugotovila glaciologija za l. 1972, ki nam res ni streglo z lepim vremenom!

T. O.

STRELA V GORAH

Nekaj novosti o nevarnostih, ki preže na planince v nevihtah, beremo v članku Ruedija Faeslerja (»Les Alpes« 1972/II str. 104). Omenja tudi »šotore zoper strelo«, ki so jih izdelali na tehniški visoki šoli v Münchnu. Menda človeka povsem zavarujejo pred strelo, so pa zelo nerodni in pretežki, da bi prišli za planince v poštev. Lesene koče brez strelovoda ne pomenijo nič, s pločevino obloženi bivaki, stanovanjski vagoni, pokriti s pločevino, železniški vagoni, avtomobili z zaprto kovinsko karoserijo pa so varno zatočišče. Vraža je, da bukev varuje pred strelo. Če stoji na samoti, vleče strelo nase.

Sicer pa Faessler glede planincev ponavlja vse, kar smo pred leti razbrali v amerikanski literaturi in v izvlečku objavili v PV. O tem je pisala v zadnjih letih domača literatura, največ ing. Pavle Šegula v knjigi »Življenje v naravi« in v dnevnem časopisju in v PV 1973/3 in Krapeš.

T. O.

CREUX DU VAN

Ostenje Creux du Van in stena Falconnaire je zanimiva tudi za turiste, ne samo za alpiniste. Vredno si je ogledati najdaljšo plezarijo v pogorju Jura. In res ima veliko občudovalcev ta skalni kotel v Val de Travers s svojo floro in favno. Že l. 1882 je Club alpin Jurassien oklical to področje za naravni rezervat. Najvišji vrh Neuenburger je visok 1465 m. Van pomeni pečina. Za kraj se je zanimal že Jean Jacques Rousseau, ko je živel v Champ de Moulin. V steni Falconnaire pa radi pokažejo celo vrsto slavnih imen, vklesanih v skalo. Stena Falconnaire je visoka 168,5 m in predstavlja plezalno šolo za najboljše plezalce. V zadnjih letih je v tej steni nastalo nekaj smeri, ki so vse ocenjene s VI in seveda še z A_1 do A_3, kar pomeni, da je prosto plezanje le za spremembo. Čeprav stena ni visoka, so »časi« zajetni, do 7 ur in več za dobrih 150 m višine.

NA ALASKO

Svet res postaja iz dneva v dan manjši. Tudi za Slovence, če pomislimo, kako smo organizirali potovanje do Himalaje in nazaj v zvezi z ekspedicijo na Makalu 1972 ali planinski izlet na Fudžijamo. Tako ni nič posebnega, če nam v »Les Alpes« 1972/II Chlaus Lötscher poroča o letalskem pristopu v vznožje Mt. Huntingtona in Mt. Mac Kinleya. Letalo Cessna je zmetalo vse, kar je bilo potrebno za bazo na ledenik West-Fork-Ruth, pristali pa so štiri ure od tega kraja, tako da so se pri prenosu osebne prtljage do baze zares spotili. Na eni strani nad taborom je kipela najlepša gora Alaske Mount Huntington, s katere so po ves dan grmeli ledeni plazovi, sicer pa so povsod še neraziskane gore, med katerimi so si

izbrali P. 11 300, še neimenovani vrh za cilj svoje odprave.

Naslednji dan – 19. julija 1968 jih je iznenadilo slabo vreme. Avtor in Heinz sta menila, da tura ne bo težka, da bosta spričo polarne svetlobe lahko plezala tudi ponoči. Po dveh urah grebenske hoje sta ugotovila, da se jima neznani vrh upira s strmimi stolpi in platmi pa tudi z daljavo in proti večeru še z izpostavljenostjo na obe strani. Morala sta bivakirati in to v hudi strmini, tako da sta presedela na izsekanem lednem sedišču navezana in pripeta na kline, pri pripravljanju na noč pa jima je v brezno odletela še ročna lekarna. Naslednji dan sta se potila v strmem grebenu, obsekavala oaasti in ledene sveče, večji del v megli. Okoli poldne sta stala pred vršno steno, ki sta jo načela z lednimi vijaki, vendar niso šli v led, če nista izbila vsaj 30 cm globoke luknje. Ob treh je začelo snežiti, tako da sta na mestu počakala na noč. Okoli 9 ure se je zjasnilo, led je postal trši, hitro sta napredovala in 21. julija opolnoči sta stala na vrhu.

Sestop je bil lažji, proti večeru sta že stopila na ledenik. Že 23. julija zjutraj sta si ogledala južni greben Southeast-Spur in 24. julija vstopila, čeprav se jima je zdelo, da kaže zobe. Do opolnoči sta prišla na koto 10370 in nič dobrega se jima ni obetalo. Sestop ni bil lahek, pred njima pa je bil divji greben, obložen s slabim snegom. Ker je začelo snežiti, sta sestopila v bazo in prevedrila metež do 30. julija. Tudi ko se je zvedrilo, nista imela posebne sreče. Poizkusila sta priti še na nekatere neznane kote, vendar se jima je vdala samo ena. Ko je prišlo ponje letalo, jima je bila spet dana sreča, videti zelena drevesa, travnike, gozdove. Po treh tednih zasnežene divjine sta se oddahnila.

T. O.

STEZA IVANA DIBONE

Dolomiti so konec poletja 1971 dobili novost, kakršne tam le redko vidimo: Grebenska pot, ki ji je dal ime Ivano Dibona, je bila odprta, potem ko so jo zavarovali s 185 klini, s 500 m jeklenih vrvi, jo opremili s tremi lesenimi mostiči in 27 m dolgim visečim mostom in vključili vanjo še vojaški predor iz prve svetovne vojne. S tem je postal greben Cristallino (najvišja točka 2985 m) dostopen za širše množice. Pot veže Forcello Stauniès s Forcello Grande. Ta zveza je šla doslej po severni strani ledenika Cresta Bianca. O takih in podobnih poteh bomo v št. 7 objavili daljši članek, ki ga je za PV napisal prof. Stanko Klinar.

T. O.

VREME NA KREDARICI V FEBRUARJU 1973

Srednje mesečne temperature zraka so bile po vsej Sloveniji – razen na Planici in na Jezerskem – nad normalno vrednostjo, medtem ko so mesečne višine padavin v Šmartnem, Celju, Kopru, Ajdovščini, Novem mestu in Ljubljani nekoliko presegla normalno vrednost, drugod pa so bile pod njo.

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici v mesecu februarju 1973 je znašala –9,9° C. Bila je za 1° C pod poprečkom obdobja 1955–1972. Februarski ekstremni temperaturi pa sta bili: maksimum 2,4°, minimum –21,6°. Prva je bila zabeležena dne 9., druga pa 27. 2. 1973. Obe vrednosti sta bili v mejah absolutnih februarskih temp. ekstremov obdobja 1955–1972: maksimum 7,0° dne 29. februarja 1960, minimum –27,7° dne 15. februarja 1956.

V 13-ih padavinskih dneh je skupno padlo na Kredarici 98 mm padavin, kar je 102 % normalne februarske množine padavin. Padavine so padale izključno v obliki snega. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je merila 348 cm. Februarski rekord debeline snežne odeje na Kredarici po 1955. l. je znašal 410 cm (dne 24. feb. 1960).

Srednja mesečna oblačnost se je napram predhodnemu mesecu znatno znižala, bila pa je tudi znatno pod dolgoletnim poprečkom (5,8). Heliograf na Kredarici je registriral 121 ur s sončnim sijem, kar je 42 % možnega trajanja sončnega sija. Ljubljana je v istem času imela samo 93 ur s sončnim sijem (32 %).

Vreme v gorah je bilo potemtakem planincem naklonjeno.

F. Bernot

GREBEN SO JAHALI

Na grebenu med Malim in Velikim Triglavom razlaga očka, univ. prof. Boris Ziherl: »Vidiš, sinko, tu so v prejšnjih časih jahali.«

»Kako pa so konje do sem pripeljali?« je hotel vedeti nadobudni sinko.

NOR JE, KDOR GRE GOR

Pred leti je vodil prof. Boris Ziherl svojega gosta iz bratske republike na Triglav. Ko je gost malce upehan prišel do Aljaževega stolpa, mu je gostitelj-vodnik razlagal pogled.

»Glej, kako je lepa Trenta, Vrata . . .«

»Pa rekao sam ti,« ga je ustavil gost »da je dole lepo. Zašto me vučeš ovamo gore?«

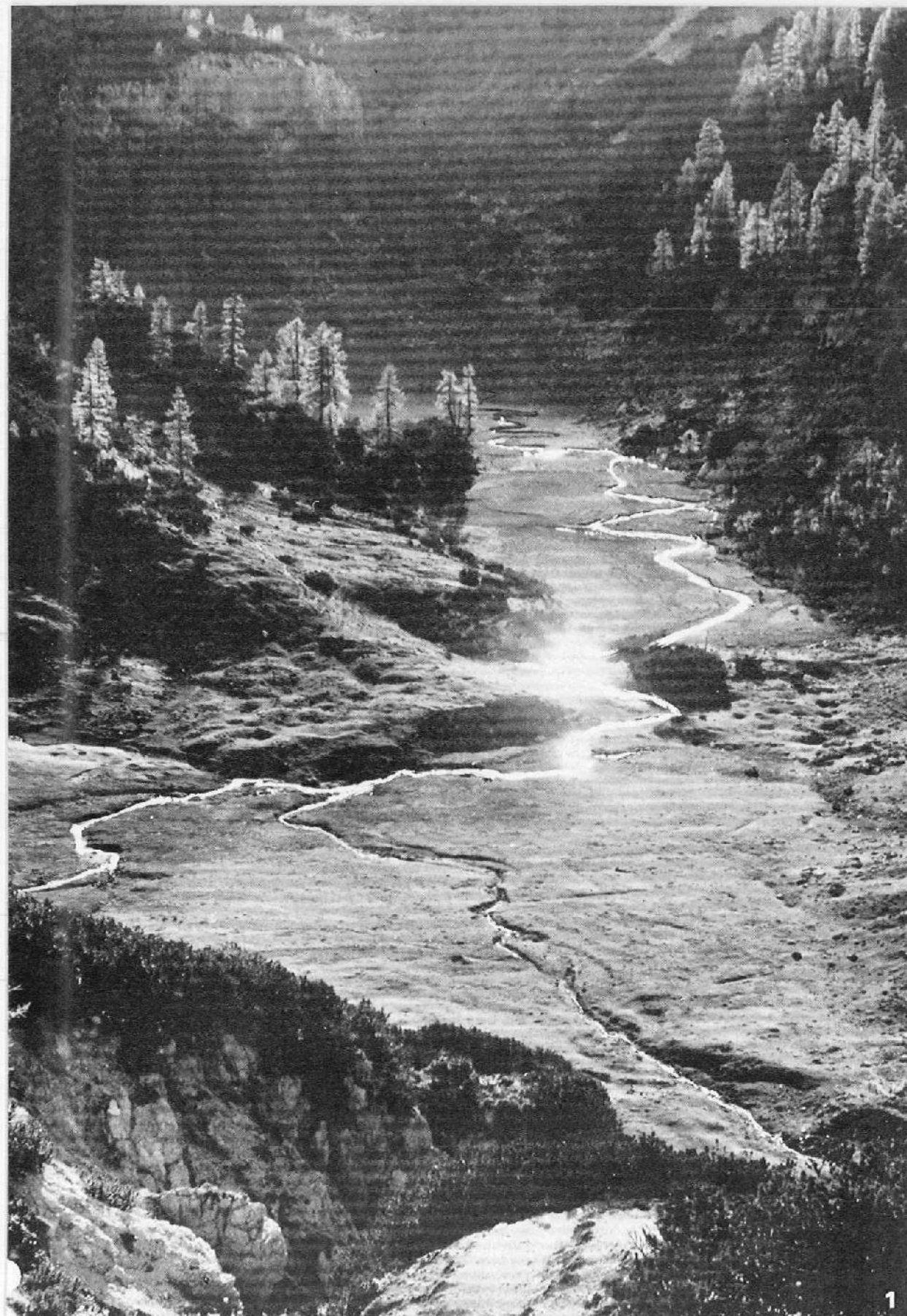

1 Velo polje v jesenskem vzdušju – Foto Jaka Čop

2 A jutri pojdem na goro,
naj se oči mi napija
višin, daljin – do z bleskom tem
nasproti pojdem hudim dnem.

Oton Župančič – Foto Jaka Čop

3 Triglav s Škrlatice – Foto Jaka Čop

4 Potoček na Velem polju – Foto Jaka Čop

5 Pungradi, Rški podi in Boh. vratca (Vel. Draški vrh in Tosc) – Foto Ciril Praček

4

5

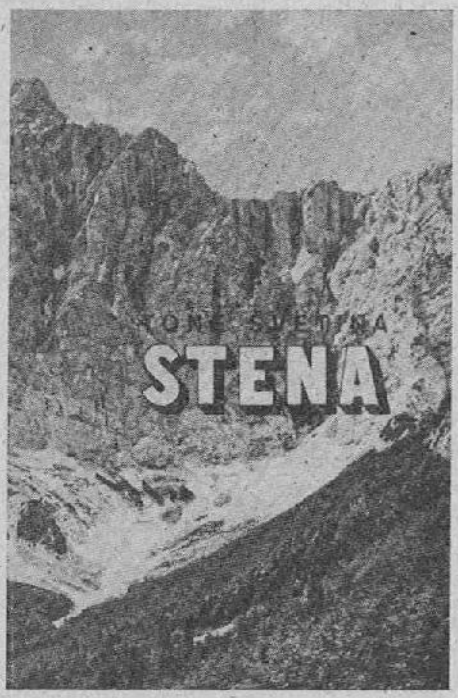

ZALOŽBA

V TISKU JE ŽE
DRUGA NAKLADA

Tone Svetina
je posvetil svoj novi roman

STENA

80-letnici Planinske zveze
Slovenije in
80-letnici Jožeta Čopa

Roman Stena je hkrati zanimivo napisana zgodba o naših gorah in gornikih pa psihološki roman o jeseniškem tovarniškem delavcu Joži Čopu, ki je vse do danes ostal nedosegljiv plezalec, gorski reševalec in vzornik mnogih planinskih generacij, hkrati pa je to tudi roman o ljubezni in smrti, ki najdeta svoj odraz v gorah.
V platno vezan roman obsega 484 strani.
Cena knjigi je 95 din, dobite jo v vseh knjigarnah ali s spodnjo naročilnico pri Cankarjevi založbi, Ljubljana, Kopitarjeva 2.

Naročilnica — PZS

Podpisani(a): .....

Stanovanje: .....

Poklic: .....

Zaposlen(a): .....

Reg. št. osebne izkaznice: ..... izdane od: .....

Nepreklicno naročam knjigo T. Svetina: Stena, za ceno 95 din, plačljivo v dveh obrokih (1-krat po 45 in 1-krat po 50 din).

Knjige pošljite: — na dom — v službo (ustrezno označite).

Podpis: ..... Datum: .....

CANKARJEVA ZALOŽBA, Ljubljana, Kopitarjeva 2

Novoteks

NOVO MESTO

je velik proizvajalec:

— tkanin iz čiste runske volne

— tkanin iz mešanice diolen-volna 55 % / 45 %

— jersey pletenin (100% polyester)

— hlač za: moške, ženske in otroke

— damskih kril

Bogata kolekcija »Novoteksa« vam omogoča izbiro za sezono in po vaših željah

Novoteks

diavolo style

ČISTA RUNSKA VUNA

POSLOVNO ZDRUŽENJE »STYRIA«
CELJE - MARIBOR

natočite si čistega
vina !

to vam jamči
zaščitna znamka
slovenskih vin

Ne čakajte,
da priljubljeno melodijo slišite slučajno –
kupite si gramofon.

- **sodobna ojačevalna tehnika**
- **čist in naraven ton pri reprodukciji gramofonskih plošč**
- **lepa, moderna oblika**
- **prodaja na kredit**
- **garancija**

Iskra

ISKRAPHON PM-71
Škatla s keramičnim gramofonskim vložkom, vložena v leseno furnirano kaseto. Ima samostojen ojačevalec z zvočnikom 2W

ISKRAPHON PM-75
Vgrajen v plastično nelomljivo kaseto v treh različnih barvah, s samostojnim ojačevalcem in zvočnikom 3W

ISKRAPHON RS-70 STEREO
Vgrajen v leseno furnirano kaseto – Pokrit s prozornim pokrovom – Dva zvočnika, 3W, 15 Ohma, sta vgrajena v posebnih zvočnih omaricah, enako furnirana kot kaseta

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Pošta: 61433 Radeče — Tel.: Radeče 819-050, 819-051, 819-111, 819-112, — Telex: 35136 yu pap — Brzojav: Papirnica Radeče — Tek r. pri SDK Laško: 50710-601-16039 — Železniška postaja: Zidani most

Proizvaja: vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski papir, paus papir, kartografski papir, specialni risalni »Radeče«, premazne kartone, papirje za filtre itd.

Izdeluje: vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku v rdeči, modri ali sivi barvi

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
IMA NA ZALOGI ŠE OMEJENO ŠTEVILO KNJIGE

JAKA ČOP

VIHARNIKI

V tisto našo literaturo, ki oživlja lepoto in enkratnost slovenskega alpskega sveta, se je doslej zapisal Jaka Čop že z dvema knjigama umetniških fotografij **»Svet med vrhovi«** in **»Raj pod Triglavom«**. V obeh nam s fotografsko kamero razkriva elementarno lepoto Julijskih Alp, ki jo je posnel v vseh letnih časih in iz vseh zornih kotov.

Simboliko je Jaka Čop svojevrstno strnil v svoji tretji knjigi »VIHARNIKI«. V njej je zbral motive samotnih dreves, viharnikov, z razklanimi krošnjami, z živimi koreninami v skalah. Ti samotni viharniki so mu nekakšna prapodoba človekove eksistence in hkrati simbol rodovne zakoreninjenosti, simbol vsega, kar Jaka Čop obožuje in ceni.

»VIHARNIKOM« je napisal lirično in meditativno besedilo pisatelj **Tone Svetina.** Intonirano je v skladu s Čopovimi izpovednimi nagibi.

V knjigi, ki je bibliofilsko opremljena, je nad 70 umetniških fotografij, ki skupaj s tekstom predstavljajo tisto zaokroženo podobo, ki jo označujemo z ljubeznijo do domače zemlje in zakoreninjenostjo v njej.

Knjiga ima 158 strani velikega formata, cena v platno vezane knjige pa je 142 din.

Knjigo dobite v vseh knjigarnah in pri zastopnikih založbe, naročite pa jo lahko pri upravi založbe

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Mestni trg 26, 61001 Ljubljana

od dobrega najboljše »union« pivo